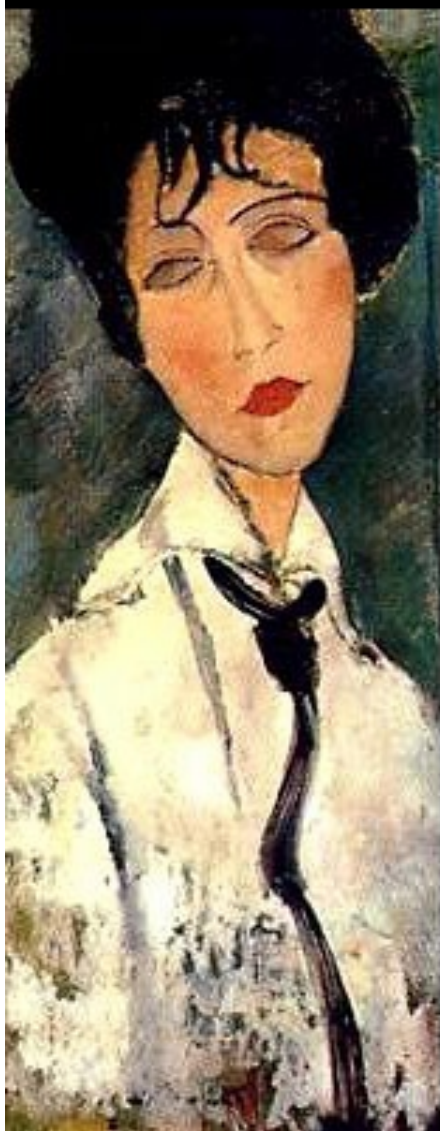

Mihail Sebastian

Femei

Femei

de *Mihail Sebastian*

Publicată în 2017 în colecția *Cărți electronice gratis și legal*

Text preluat de la ro.wikisource.org/wiki/Femei

Ediție îngrijită cu note și link-uri de *a reader*

Pe copertă: portrete de femei de *Amedeo Modigliani*

Carte din domeniul public, cu copyright expirat după legile României și Uniunii Europene.

Renée, Marthe, Odette

I

Nu este încă opt. Ștefan Valeriu o știe după bătaia soarelui care n-a ajuns decât până la marginea de jos a șezlongului. O simte cum urcă pe bara de lemn, cum îi învelește degetele, mâna, brațul gol, caldă ca un șal... Va mai trece un timp oarecare – cinci minute, un ceas, o eternitate – și în jurul pleoapelor închise, va fi o pâlpâire albastră, cu vagi dungi de argint. Va fi opt atunci și își va spune fără convingere că trebuie să se ridice. Ca ieri, ca alaltăieri. Dar va rămâne mai departe surâzând la gândul acestui cadran solar¹, pe care l-a construit din prima zi cu un șezlong și un colț de terasă.

Își simte părul fierbinte în soare, aspru ca firul de cânepă și se gândește că la urma urmelor, nu e mare pagubă că a uitat la Paris, în odaia din *Rue² Lhomond*, sticla cu petrol *Hahn³*, singura lui cochetărie, supremă însă. Îi place să-și treacă degetele prin părul ăsta încâlcit, din care dimineața pieptenele n-a izbutit să scoată decât vreo trei vârtejuri, părul ăsta pe care acum între degete îl simte cât este de blond după asprime.

Trebuie să fie foarte târziu. S-au auzit adineauri voci pe alee. Dinspre lac a strigat cineva, o voce de femeie, poate englezoaica de ieri, care îl privea înotând voiniceasca⁴ și se mira de lupta asta cu apa, ea care nu cunoștea decât [brasse](#).

Ștefan își leagă piciorul peste bară scaunului și caută prin iarbă, fără ciorapi cum este, urme de umezeală. Știe el spre stânga, nu departe, spre stufiș, un loc în care roua rămâne târziu până la prânz.

Așa. Trupul care arde somnoros în soare și senzația asta de frig vegetal.

Luni seara, când coborâse în sufrageria pensiunii, după ce – abia sosit de la gară, după un drum lung – își schimbase în grabă cămașa, sârboaica vorbăreață de la masa din fund, vorbise tare, pentru toată lumea:

— *Tiens, un nouveau jeune-homme⁵*.

Ștefan îi fusese de două ori recunoscător. Pentru „*nouveau*“ și pentru „*jeune-homme*“.

Fusese bătrân o săptămână înainte, ieșind de la ultimul examen de internat. Bătrân, nu îmbătrânit. Oboseala nopților nedormite, diminețile de spital, după amiezile lungi la bibliotecă, cele două ceasuri de examen, într-o sală obscură în fața unui

profesor surd, hainele groase de iarnă, gulerul care i se părea murdar...

Pe urmă, numele lacului ăstuia alpin, pe care l-a găsit întâmplător, într-o librărie, pe o hartă, biletul de tren cumpărat la întâiul birou de voiaj, cursa prin marile magazine, un pulover alb, un pantalon gri de [flanelă](#), o cămașă de vară, plecarea ca o evadare.

Un nouveau jeune homme.

Nu cunoaște pe nimeni. De câteva ori i s-a aruncat în treacăt un cuvânt, dar el a răspuns evaziv. Ștefan se teme de accentul lui nesigur și i-ar fi neplăcut să se trădeze din prima zi străin. După prânz, trece grăbit printre mese, absent, aproape încruntat. Ceilalți l-ar putea crede ursuz. El este numai leneș.

Sus, în dosul terasei, începe pădurea. E acolo un petec de pământ cu iarbă înaltă, deasă și elastică. O strivește toată după amiaza sub greutatea trupului lui adormit și a doua zi, o regăsește întreagă fir cu fir. E doborât la pământ, cu brațele aruncate de o parte și de alta, cu picioarele întinse, cu capul cufundat între ierburi, învins de o putere cu care i-ar plăcea să se lupte.

A sărit o veveriță dintr-un alun într-altul. Cum s-o fi spunând veveriță pe franțuzește?

E o imensă tăcere... Nu. Nu e o imensă tăcere. Vorba asta e de undeva din cărți. E o imensă învălmășeală, un imens vacarm zoologic, greieri care țârâie, lăcuste care se agită, cărăbuși care se izbesc în aer, lovindu-și [elitele](#) sonor și căzând pe urmă cu un sunet dens, de plumb. În toate astea, răsuflarea lui, a lui Ștefan Valeriu, e un amănunt, un semn derizoriu de viață, derizoriu și capital ca al veveriței care a sărit, ca al lăcustei care s-a oprit pe vârful ghetei lui, crezând că e o piatră. E bine să te știi aici, un animal, o vietate, un dobitoc neimportant, care doarme și răsuflă sub un soare al tuturor, pe un petec de doi metri pătrați.

Dacă i-ar veni poftă să cugete, ce ar cugeta un greier despre eternitate? Și dacă, din întâmplare eternitatea ar avea gustul după-amiezei ăsteia...

Se văd jos, pe terasa pensiunii, scaune, șaluri, rochii albe. Și mai departe, lacul albastru, transparent, idilic. Carte poștală.

-
1. *cadran solar* - ceas solar, suprafață mărginită de numere, având în centru o tijă a cărei umbră indică cu aproximație orele zilei (sursa: [Dex Online](#))[△]

2. *Rue* - stradă (fr.)[^]_^
3. *Pétrole Hahn* - loțiune pe bază de petrol pentru îngrijirea (împotriva căderii) părului, foarte populară în perioada interbelică.[^]_^
4. *voiniceasca* - fel de a înota, care constă în întinderea alternativă a brațelor în lături, fără a da din picioare (sursa: Dex Online).[^]_^
5. *Tiens, un nouveau jeune-homme.* - Uite, un nou băiat tânăr. (fr.)[^]_^

II

Seara e rece, albastră, plină de sunete stinse ce vin dinspre oraș, peste lac, dincolo de unde se văd lumini electrice depărtate. E joi și în parcul municipal este concert militar.

Aproape toată pensiunea a plecat cu vaporețul de la 8:27 să asiste. Ștefan Valeriu a rămas. Pe toată valea, deschisă larg în fața terasei, e un albastru profund de lemn de vișin.

— Domnule, cunoașteți jocul de șah?

— Da.

De ce a răspuns „da“? Ar fi fost atât de simplu să spună „nu“ și acum ar fi fost afară, liber să-și continue plimbarea pe terasă. Un „da“ grăbit și iată-l în hol, în fața tablei de șah, condamnat să fie atent.

Partenerul este un bărbat înalt, osos, negru, între două vârste și urât. Joacă rar, calculat.

— Dumneavoastră nu v-ați dus la concert?

— Nu.

— Nici eu. Nevastă-mea ținea morțiș să se ducă și am lăsat-o. Eu însă...

Ștefan a pierdut o tură, dar a construit în colțul stâng al tablei un atac la rege foarte strâns.

— Sunteți din *Midi*¹?

— Nu. Sunt român.

— Imposibil! Vorbiți ca un francez. Sau poate unde nu sunt eu obișnuit cu accentul de aici. Pentru că nici eu nu sunt din Franța. Sunt tunisian.

— Tunisian?

— Da. Adică francez din Tunisia². Am acolo plantații. Numele meu e Marcel Rey.

Atacul lui Ștefan a eșuat și cum între timp își lăsase devastat tot câmpul, cedează partida. De altminteri se întorc din oraș cei plecați la concert. S-a auzit șuieratul vaporeșului la [ponton](#).

Au ieșit din curte să-i aștepte. Voci multe, vioaie, exclamații, strângeri de mână, saluturi zgomotoase.

— Vai, Marcel, dacă ai ști ce frumos a fost.

— Renée, uite un domn, care poate fi un prieten. Soția mea.

E o femeie înaltă, subțire. Nu i se văd în obscuritate decât ochii. Ștefan îi sărută mâna. O mână mică și rece, care nu spune nimic.

Au fost într-o excursie mică la Lovagy, să viziteze un castel, toți trei. Marcel Rey, nevastă-sa și Ștefan. Mai este Nicolle, fetița soților Rey. Au umblat mult, au râs, s-au fotografiat. Domnul Rey are un aparat mic de cinematograf, cu care filmează uneori scene, pe care le trimite în urmă la Paris, pentru dezvoltat.

— Renée, treci acolo cu domnul Valeriu. Mai departe, în lumină. Așa, râdeți, vorbiți, să fie mișcare.

— Dacă e să facem o scenă de cinematograf, șoptește Valeriu, eu aș prefera, Doamnă, una de iubire.

A spus vorba în treacăt, neglijent, ca să o poată schimba ușor într-o glumă, dacă va fi nevoie.

Renée surâde întâmplător și nu răspunde nimic. Ștefan se joacă cu părul buclat al lui Nicolle. Domnul Rey filmează.

Le cunoaște toată istoria. S-au născut amândoi în [Tunisia](#) din familii de vechi coloniști, într-un orașel mic. El mai venise o dată în Franța, în 1917, ca să primească un glonte la umăr, două ceasuri după ce intrase în tranșee și să fie retrimis acasă o săptămână de la plecare. Ea nu trecuse până acum dincolo de Tunis. S-au căsătorit în 1920, au avut un copil – Nicolle – în 1921, au cumpărat o vie, în 1922, o plantație un an mai târziu și pe urmă câte două în fiecare an. [Djedeida](#), orașelul lor, este la 50 de kilometri de [Tunis](#). Târg mic de europeni, înconjurat de obscure triburi indigene care se strâng în jurul mahalalelor, când e secetă mare, și se plimbă pe ulițe cu uitături rele. Atunci, soții Rey dorm cu pușca la căpătâi. Sâmbătă seara, când se face plata lucrătorilor din plantații, Renée păzește telefonul, ca să poată cere la timp ajutoare de la Tunis.

Povestește toate astea domol, fără curiozitate, puțin obosită și Ștefan Valeriu trebuie să pună trei întrebări pentru un răspuns.

— Vrei să-mi dai șalul de colo? Mi-e frig.

El i-l aruncă peste șezlong și, voind să i-l potrivească, mâna lui întârzie întâmplător pe genunchiul ei. Renée tresare speriată și strigă fără sens: „Nicolle, Nicolle!“

Seara, Ștefan răspunde unei scrisori, primite de la Paris:

„Nicio cunoștință. Doar o familie de tunisieni, el bun șahist, ea nevastă virtuoaasă. Nu cred să fie de lucru în menajul ăsta“.

A desprins o luntre de la pontonul pensiunii, a vâslit spre larg, de unde defileul munților se vede simetric, a aruncat ancora și s-a întins pe fundul bărcii, cu lopețile lăsate în voia lor, după valuri.

Îi este lene, o lene simplă, fără regrete, liniștită ca o vastă absență. Închide ochii. Soarele îl cuprinde întreg.

Adineauri, în hol, a revăzut perechea tânără care a sosit de curând în pensiune și a ocupat odăița izolată din curte, departe de toată lumea. Voiaj de nuntă probabil. Ea e admirabilă. Coborâse timid, cu o urmă de neglijență în ținută și Ștefan a bănuț, după ochii ei, ce noapte arzătoare trebuie să fi petrecut. S-ar fi spus că duce după ea, în toată casa, o aromă de [alcov](#), cu perne calde, senzuale, cu un trup de amantă adormită, cu o lumină difuză de dimineață ce te surprinde iubind.

— Insuportabil! E contagios! Trebuie reclamat!

Ștefan vorbește tare, singur. Îi răspunde un ochi de apă ce se lovește de barcă, strigătul depărtat al unei înotătoare, ceasul de la Saint François de Salles care sună 10, în oraș.

1. [Midi](#) - Sudul Franței. [^]

2. *francez din Tunisia* - [Tunisia](#) era între 1881-1956 colonie a Franței (oficial "protectorat"), ca și alte țări din Nordul Africii; coloniștii francezi, unii dintre ei născuți acolo din părinți (sau bunici) veniți din Franța, dețineau terenuri agricole și aveau de regulă un statut social mai bun decât localnicii arabi/berberi. [^]

III

Este pe terasă, într-un colț retras, o pereche care îl intrigă. I-a observat abia azi, dar poate sunt mai de mult. Femeia, nu încă bătrână, are ceva glorios în frumusețea ei. Treizeci și cinci de ani poate. Sau mai mult. Înaltă, calmă, cu trăsături sigure, cu un zâmbet care nu este zâmbet, ci o mare destindere a feții. Bărbatul de lângă ea, e un băiat. Nu trebuie să fi trecut de douăzeci de ani. Șade jos, în iarbă, lângă fotoliul femeii și vorbește repede, sprinten, cu gesturi mărunte. Ea îl ascultă numai pe jumătate și îi trece mâna prin păr, mângâietoare.

Amant? Soț? Gigolo? Ceva din fiecare, se gândește Ștefan Valeriu, care își descoperă subit un sentiment de invidie, poate unul de umilire, el, animal tânăr de douăzeci și patru ani, viguros, odihnit și singur, așteptând nu știe de unde, o pasiune care nu vine.

— Vrei să cânti un cântec, Nicolle?

— Vreau.

E foarte târziu. Toată lumea s-a dus să se culce. Ștefan Valeriu așteaptă singur pe terasă.

— Tinere, somnul e mai bun decât stelele, i-a strigat adineauri ducându-se la culcare, domnul Vincent, [marsiliezul](#) gros și jovial.

N-a răspuns nimic. După cină, femeia și pajul ei tânăr, coborâseră spre lac. Nu s-au întors încă. Ștefan le-a urmărit o vreme plimbarea de-a lungul pontonului: se vedea bine șalul ei deschis, fluturător, puloverul lui alb. Acum nu se mai distinge nimic, dar au să se întoarcă și noaptea e mare.

O zguduire puternică. S-a lovit o luntre de luntrea lui. Ștefan Valeriu se ridică surprins.

— Cine e?

— Eu.

E tânărul paj. Râde confuz, bucuros parcă de întâlnire, dar cerându-și scuze pentru accident.

— Văsleam de-a-ndărătelea și n-am băgat de seamă că era barca dumitale în drum.

Dealtminteri e prima mea plimbare pe lac. Bună apa?

— Bună.

— Dumneata înoți?

— Înot.

— Îmi dai voie să ancorez și eu aici?

— Da.

Ștefan s-a culcat din nou pe fundul bărcii, decis să fie ursuz. Celălalt a încălecat peste barca lui și se joacă cu picioarele în apă, împrăștiind departe, stropi albi în soare.

Ștefan Valeriu fluieră.

— *Bolero*?

— Da.

A tăcut din nou. Celălalt continuă el să fluiere cântecul început de Ștefan.

Depart, sus, pe terasa pensiunii, o rochie albă se desfășoară în bătaia brizei ca un steag.

— *Hallo, hallo...*

Tânărul paj face semne entuziaste. Un braț îi răspunde grav de sus.

— Spuneai că înoți, întrerupe Ștefan idila asta care îl enervează.

— Da, înot.

— Hai atunci să facem o cursă. Până la pontonul ultim, înainte și înapoi de trei ori, fără oprire. Cine învinge îl trimite pe celălalt în oraș să cumpere țigări. Le-am uitat pe ale mele în odaie.

Îi trebuie victoria asta. Simte că e stupid, că e copilăros, că e meschin ce face, dar are nevoie să-l umilească pe celălalt, să-i ia ceva din inconștienta lui grație. Tânărul paj primește. Un moment, amândoi, drepți în soare ca două spade... S-au aruncat.

Ar putea să-l lase câteva clipe să-i ia înainte, ar putea să-i dea iluzia victoriei și pe urmă din două brațe, bine aruncate, să-l ajungă și să-l întrecă. Dar nu. Trebuie să fie o înfrângere absolută, limpede, strivitoare, de la început la sfârșit. Ștefan e cu mult înainte. Celălalt face mari eforturi. Îl aude cum gâfâie, cum încetinește ritmul, cum se întoarce pe spate să respire și să se odihnească. Cinci metri avans. Zece. Un milion. A câștigat cursa. Adversarul a rămas de tot în urmă. Se aude dinspre pensiune clopotul care cheamă pentru dejun.

Tânărul paj a ajuns, în fine. Ștefan îl ajută să se urce în barcă. E încruntat.

— A sunat pentru dejun. Mama trebuie să fie supărată.

— Mama?

— Da. Mama. I-am promis să mă întorc la timp.

— Doamna în alb?

— Da.

— De ce nu mi-ai spus că e mama dumitale?

— Pentru că nu m-ai întrebat.

Nu îi mai spune niciun cuvânt. Nu are ce. L-ar îmbrățișa dacă ar avea timp.

Vâslește repede, când cu o mână, când cu alta, pentru ca între timp să-și scoată tricoul de baie, să se șteargă, să se îmbrace. La mal, leagă prost barca de piciorul pontonului și îl ajută pe tânărul paj să și-o lege pe a lui.

— Hai!

Îl ia de mână și fuge, fără să privească înapoi. Urcușul spre pensiune e greu, soarele de amiază dogorește. Totuși, va trebui să fie cât mai repede sus.

— Să ne oprim puțin.

— Nu. Cum te cheamă?

— Marc. Marc Bonneau.

La poarta pensiunii, rochia albă de adineauri așteaptă. Ștefan o vede, se oprește la doi pași, surprins de întâmpinarea aceasta. Își dă abia acum seama că trebuie să fie ciufulit, transpirat, cu gulerul prost încheiat și îi e rușine în fața femeii acesteia atât

de calmă.

— Doamnă, voiam să vă cer iertare pentru Marc. A întârziat din vina mea.

— Foarte rău. Două ceasuri arest pentru amândoi. Și n-o să beți niciun pahar cu apă în timpul mesei. Ia privește cum sunteți de transpirați.

Îi ia batista din buzunarul mic al cămășii și i-o trece pe frunte.

— Vezi?

Serile sunt lungi, monotone. Domnul Rey, Domnul Vincent și Marc Bonneau joacă [belota](#). Marthe Bonneau și Renée Rey conversează. Ștefan Valeriu, refugiat în dosul unor coperti de carte deschisă, fumează.

— Domnule Valeriu, Nicolle s-a dus de mult la culcare. E târziu pentru copii. Ai face bine să iei exemplul de la ea.

— Încă puțin, Doamnă Bonneau, termin un capitol și mă duc.

— Oh, copiii din ziua de azi...

Râde toată lumea, afară de Ștefan, care pare preocupat de carte și își arcuiește o sprânceană, semn de atenție și absență.

— Domnul Valeriu ăsta, spune grosul domn Vincent, e bolnav. Mai alaltăieri l-am prins pe terasă conversând cu stelele. Azi dimineață n-a fost pe lac, iar acum, uite-l că tace și nu se supără. Semne sigure astea, domnule, semne sigure...

— Ba vă rog să-l lăsați în pace și să nu mi-l necăjiți. Nu sunt eu protectoarea dumitale, domnule Valeriu?

— Fără îndoială, doamnă Bonneau.

O privește drept, cu un surâs de supunere, fel de a privi inocent, care îi lasă libertatea interioară să pândească și să-și imagineze.

Nu tănuiește nimic femeia asta foarte frumoasă? Ochii ei mari, bine desenați, clipesc rar și văd bine. Niciun moment de absență, nicio umbră de melancolie. Uneori, când trece pe lângă Ștefan, își lasă mâna pe umărul lui, gest pe care îl va repeta un minut mai târziu, pentru Marc. E liniștită, poate fiindcă se știe apărută: apărută de maturitatea ei, de prezența fiului, de frumusețea ei gravă și stăpânită.

— Îl mai țineți mult pe Marc la joc?

— Până o să terminăm.

— Foarte bine, dar eu cu cine îmi fac plimbarea de seară?

— Cu tânărul Valeriu.

— Adevărat? Vrei să mă însoțești, domnule Valeriu?

— Dacă pot trece de acest ceas târziu, doamnă Bonneau...

— Ai dreptate. Dar îți dăm dispensă specială pentru astă seară. Vii cu noi doamnă Rey?

— Nu. Mă tem că e prea rece spre lac, la ora asta.

Coboară amândoi aleea ce duce de la poarta pensiunii spre mal. Au tăcut brusc, de îndată ce au trecut de pragul holului în curte, surprinși de noaptea vastă, pe care nu o bănuiau dinăuntru. Abia se văd, dar se știe unul lângă altul, după zgomotul sandalelor în pietriș. Pe măsură ce se apropie de lac, noaptea devine mai puțin compactă, luminată parcă de luminile interioare ale apei, lumini ce coboară de la verde la albastru. Jos de-a lungul țărmului este o înfiorare ce nu se știe bine de unde vine, din foșnetul pădurii, din bătaia valului în mal, calmă ca un puls, din somnul plantelor din jur, din legănatul unei bărci ce s-a desprins de ponton.

Doamna Bonneau s-a rezemat de Ștefan Valeriu. Nu e mâna care cedează și se pierde: dimpotrivă, o mână fermă, sigură de ea, lipsită de senzualitate.

— Doamnă Bonneau, vroiam să vă spun că sunteți foarte frumoasă.

— Și foarte bătrână.

— Poate. Dar foarte frumoasă mai ales.

Lungă tăcere.

— Ei și pe urmă?

— Pe urmă nimic. Asta e tot.

Trece din când în când un automobil, care aruncă înainte un con de lumină violentă, ce îi lovește în față și dispare pe urmă la întâia cotitură a șoselei, lăsându-i puțin

stingheriți, ca intrarea unui străin într-o cameră în mijlocul unei conversații. Ștefan Valeriu observă acest prim moment de jenă și îl înscrie între victorii.

Marthe Bonneau locuiește la parter, la extremitatea curții. Din camera lui, la etaj, într-o aripă oblică a clădirii, Ștefan îi poate controla fereastra ușor, fără să fie suspectat.

A văzut-o adineauri, după dejun, despărțindu-se de grupul prietenilor de pe terasă și intrând în casă. Se oprise în prag și făcuse un semn celor rămași afară, semn de oboseală, semn de somn. Pe urmă, a deschis fereastra și a lăsat storurile în jos. O clipă brațele ei au strălucit la fereastră cu lumina lor mată.

Ștefan s-a hotărât, înainte de a gândi bine ce face și ce riscă. Coboară repede scările, străbate curtea în câțiva pași, bate la ușă scurt și nu așteaptă răspuns. Va spune ce-i va trece prin cap, nu importă ce.

— Marc nu e aici?

— Știi bine că nu poate fi aici. E la [Grenoble](#). Nu dumneata l-ai condus la gară ieri seară?

— Atunci...

— Atunci rămâi, de vreme ce ai venit și ai vrut să vii.

E culcată pe o sofa lângă fereastră și ține în mâini o carte nedeschisă. I-a răspuns, ca și când n-ar fi fost surprinsă de intrarea lui.

— Vino mai aproape și șezi.

Ștefan duce mașinal mâna la guler, ca și cum ar voi să-și dreagă nodul unei cravate imaginare. E curios cum de îndată ce se află în fața ei, își amintește de un amănunt de îmbrăcăminte, nepotrivit sau neglijent, care i se pare umilitor în comparație cu înfățișarea ei sobră, cu simplitatea ei vigilentă. Este mai ales un colț de păr care îl enervează căzându-i pe frunte și pe care încearcă întruna să-l așeze cum se cuvine, cu sentimentul că asta aduce în toată prezența lui un aer de neglijență, ce trebuie să contrasteze urât cu frumusețea ei ordonată și trebuie să-i displacă.

— Te-am privit adineauri, înainte de masă, cum înotai. Eram cu Renée Rey pe mal și ne-am bucurat amândouă de spectacolul ăsta. Înoți frumos.

— Doamnă, eu venisem să vă vorbesc de cu totul altceva.

Ar vrea să-i ia mâna într-a lui, brusc, pentru ca să simplifice lucrurile, dar îndoiala de a nu ști dacă gestul trebuie sau nu împlinit, îl face să-și rărească vorbele, ezitând. Ea îl privește cu același zâmbet de ocrotire și cu cel mai firesc aer îi prinde ea mâna, ca și cum i-ar spune: „vezi, e foarte simplu, nu trebuie să te chiniești pentru un nimic ca ăsta“.

— Uite, uite, trece Renée Rey. Doamnă Rey nu vii să ne ții de urât?

Și pe urmă, către Ștefan:

— Îmi place femeia asta. Cum îmi place Marc, cum îmi placi dumneata. Sunteți toți trei tineri și asta e frumos de privit, când ai trecut ca mine de cealaltă parte a vieții.

I-a cerut să vină cu ea duminică dimineața la o biserică dintr-un sat vecin, în care au văzut, altă dată, în trecere, câteva curioase vitralii din veacul XVIII. E într-o rochie neagră, lungă, nedecoltată și poartă o pălărie cu boruri mari sub care trăsăturile ei sunt calme. Stă rezemată de o coloană din centru, avându-l în dreapta pe Ștefan, iar în stânga pe Marc, amândoi în hainele lor albe de vacanță.

Ștefan Valeriu are deodată – închipuindu-și imaginea grupului lor văzută mai de departe – sentimentul că slujește acolo drept simplu detaliu decorativ la un tablou, dinainte pregătit. Biserica asta anume aleasă, cele două femei bătrâne îngenuncheate împrejur, rochia austeră, cămășile lor cu gulerul descheiat, umbra rece de sub cupolă...

— *Maman que tu es belle*¹, șoptește Marc.

Pentru prima oară, Ștefan o privește cu ostilitate, fără să ridice direct ochii asupra ei, de teamă să nu-i tulbure poza, dar căutând pieziș înspre ea, din reculegerea lui simulată. Cum trebuie să fi calculat femeia aceasta locul exact, în care se va opri, colonada de care se va rezema întâmplător, mâna care va rămâne pe jumătate înmănușată, pentru că gestul de a descheia mănușa va avea să fie surprins de [orgă](#) și uitat la mijloc! Cum trebuie să fi premeditat această ușoară cădere a capului pe spate, această oboseală a buzei de jos, care nu mai are puterea să-și suporte surâsul, această slabă înfiorare a nărilor...

— *Maman que tu es belle*.

Doamna Bonneau îi răspunde lui Marc lăsându-și mâna pe umărul lui. Cealaltă mână pe umărul lui Ștefan. Pentru simetrie.

Un moment, gândul de a se desface de grup îl ispitește. E un gust ascuțit de ultragiu.

Se deplasează ușor, imperceptibil spre dreapta, și mâna ei, o clipă descumpănită, cade.

Ștefan Valeriu este la a treia lui zi de retragere strategică. De la incidentul din biserică, n-a întâlnit-o pe Marthe Bonneau decât în grup mare. Gluma de fiecare seară n-a mai prins.

— Domnule Valeriu, Nicolle s-a dus la culcare. E târziu pentru copii.

— Aveți dreptate, doamnă. E târziu.

S-a ridicat, a stins țigara, a închis cartea și a spus tuturor un politicos și global „noapte bună“.

De câteva ori, ochii ei i-au căutat pe ai lui. El a privit-o întâmplător și a întors repede capul cu acea tresărire de scuză pe care o ai când, fără să vrei, ți-ai aruncat ochii asupra scrisorii unui vecin.

De câteva ori, ea l-a rugat s-o însoțească în oraș sau într-o mică excursie prin împrejurimi. Ștefan a refuzat cuviincios pe motive cu totul plauzibile.

— Sunt dezolat, doamnă, dezolat. Am făgăduit unor prieteni de la Aix – știți? prietenii mei români întâlniți sâmbăta trecută pe lac? – le-am făgăduit să vii să-i văd. Dacă aș putea să le telefonez, ar fi ușor. Dar telefon în sălbăticia asta...

Ștefan Valeriu cunoaște de mai de mult puterea acestor impertinente politicoase. Își spune că până la urmă, ținuta sigură a doamnei Bonneau nu are să le reziste. Semne mici de enervare par să se arate: un vag surâs jignit, un fel brusc de a-și pune și a-și scoate mânușile, o indiferență silită când vorbește.

Adineauri, imediat după dejun, când s-au ridicat de la masă și au ieșit în curte în grupuri întâmplătoare, doamna Bonneau pe care Renée Rey o angajase într-o discuție ce se anunța lungă, îl căutase din ochi și încercase să-i facă semn să aștepte, că are să-i vorbească. Dar el, fiindcă tocmai era ocupat să-și aprindă pipa, a crezut că-și poate permite să nu bage de seamă semnul ăsta prea discret. S-a îndepărtat și, cu un pas foarte leneș, a prins să urce spre pădure, către locul lui obișnuit. Doamna Bonneau îl privea cu panică, neștiind cum să-i facă mai explicită rugămintea ei de a rămâne și neputând totuși vorbi din cauza doamnei Rey, atât de pasionată în discuție. Ștefan își alesese pentru a nu înțelege cea mai inocentă expresie a lui.

Își repetă acum, din acest loc ascuns, scena scurtă de adineauri și îi gustă cu răutate

toate nuanțele. Râde deschis, fără modestie: a câștigat.

În sfârșit, Marthe Bonneau a rămas singură, îl caută cu privirea dincolo de grilajul terasei, îl zărește poate și se îndreaptă spre pădure. Ștefan îi aude rochia care se lovește foșnitoare de pomi. Culcat cum e în iarbă, el își încleștează bine degetele în pământ, ca să fie sigur de propria lui stăpânire.

— Pariez, doamnă Bonneau, că numai întâmplător ați trecut pe aici.

— Dacă pariezi, pierzi. Am venit să te văd.

Răspunsul ei este limpede, precis și fără abilitate. Ironia lui Ștefan Valeriu rămâne suspendată, fără obiect, ca încordarea cuiva venit să deschidă cu chei savante o ușă, pe care o găsește deschisă. Răspunsul ei – un singur răspuns – a răsturnat dintr-o dată o victorie de trei zile, ca la șah o singură mișcare.

— Mă lași să șed lângă dumneata?

El trântit cu totul în iarbă, ea numai pe jumătate, rezemată cu capul de un alun și dominându-l deci prin simplul fapt că îl poate privi de sus în jos – Ștefan simte cum și din această deosebire, poate întâmplătoare, poate nepremeditată, se vedește ținuta ei de veghe de o parte, libertatea și nepăsarea lui de altă parte. Și râde, neștiind dacă este în arta ei de a găsi totdeauna atitudinea cea mai demnă și mai sigură, o strategie sau un instinct. Dar strategie sau instinct, e tot una, de vreme ce din această putere de a se controla, vine frumusețea ei clară, mai clară în soarele acesta de după amiază.

— Nu încape nicio îndoială, doamnă Bonneau, sunteți foarte frumoasă.

— Nu, dragul meu prieten. Foarte calmă numai. E drept că uneori este același lucru.

— Bunăoară acum.

— Nu, acum, nu. Pentru că nu sunt deloc calmă: plec mâine.

Ștefan ar vorbi dar se teme, s-ar ridica în picioare, dar nu e sigur pe el. Închide ochii și așteaptă.

— Plec mâine și mă întreb dacă nu plec prea târziu. O clipă prea târziu.

— Asta înseamnă?

Niciun răspuns nu vine o bucată de vreme și nicio umbră nu coboară pe obrazul ei, pe care Ștefan, pândindu-l, l-ar voi devastat de dureri reprimite. Aceeași expresie certă, aceleași linii simetrice pe care le luminează un zâmbet vigilent.

— Asta înseamnă?

— Asta înseamnă că trecerea dumitale pe terasă dimineața, cu cămașa albă, cu gâtul gol, cu numele dumitale străin, pe care nimeni din pensiune nu știe să-l pronunțe corect, cu tinerețea dumitale decisă și confuză, cu viața dumitale neștiută, cu jurnalele străine pe care le primești de departe, cu scrisorile care-ți vin în plicuri ciudat timbrate, cu încruntările dumitale ursuze, cu bucuriile dumitale explozive, cu pasiunea dumitale de a citi cărți și de a te tăvăli prin iarbă, este o imagine plăcută.

Ștefan îi caută mâna să i-o sărute, dar i-o găsește atât de liniștită, atât de mirată de strângerea lui înfrigurată, atât de sigură de ea, încât, neputând să i-o lase, de teamă ca gestul să nu fie prea brutal și de asemenea neputând să o păstreze într-a lui, îi propune să plece.

— E târziu, doamnă. Nicolle nu s-a culcat încă, dar e târziu.

1. *Maman que tu es belle* - Mamă, ce frumoasă ești tu (fr.)[△]

IV

Scenă din gară a fost obișnuită, scenă de despărțire într-o gară de munte la sfârșitul unei vacanțe, cu strângeri repetate de mână, cu exclamații de nerăbdare, cu promisiuni de a scrie și de a se revedea. Venise toată pensiunea să o petreacă pe Marthe Bonneau și toți erau gălăgioși în jurul ei, ea singură, calmă, vag intimidată de efuziunile celorlalți, parcă puțin încurcată de a nu putea fi mai comunicativă decât era obișnuit. O mângâia pe Nicolle și răspundea precis la întrebări neprecise.

Într-un colț al peronului, Marc vorbea animat cu Renée Rey și Ștefan Valeriu, observând în treacăt detaliul acesta, se întrebă pentru prima oară dacă nu cumva fusese ceva între ei doi, fără ca el, obsedat de propriile lui așteptări, să fi băgat de seamă. Dar gândul nu-l preocupă decât o secundă, întâmplător, și atmosfera de festivitate a peronului, jumătate falsă, jumătate sinceră, îl fură iar. La plecarea trenului, întinzându-i mâna peste fereastră, doamna Bonneau îi strigă:

— Te așteptăm la Paris. Sper că ai să-l vizitezi pe Marc.

Ceea ce putea fi un cuvânt secret, spus anume pentru el și înțeles numai de el, dar mai putea fi atâta doar: „sper că ai să-l vizitezi pe Marc“.

„Caraghios!“ hotărăște Ștefan după un ceas, la întoarcere, când în curtea pensiunii, se simte foarte singur și suspendat în fața încă a patru săptămâni, care i se par dinainte deșarte. Și cu acest „caraghios“ decide să încheie un incident amoros, care acum, în absența femeii, i se pare obositor și depărtat.

Se uită în calendar, vede că nu-i decât la jumătatea lui august, caută în ghid ce castel a rămas nevizitat prin împrejurimi, își aprinde luleaua și se duce să hoinărească.

Seara, după cină, Ștefan are un moment de descumpănire: este în bună parte regretul de a se ști neocupat la un ceas pe care până ieri avea obișnuința să-l petreacă în hol cu toată lumea. Cine va fi luat locul lui Marc la belotă, cine pe al doamnei Bonneau în conversație? Ferestrele holului sunt deschise, se aud voci familiare dinăuntru, se vede în bătaia becurilor fumul albastru de tutun. Terasa pare mai mare decât altă dată, noaptea mai adâncă și reflexele lacului din depărtare au ceva fix, stăpânitor. E bine, e foarte bine să-ți asculți sunetul pașilor pe pământul ud, să te lovești de arborii din jur, să te rezemi de parapetul terasei, aplecat deasupra acestei întregi văi, să nu aștepți pe nimeni și să nu vrei nimic.

Cineva a ieșit dintre ierburi și s-a apropiat de el în tăcere. E Renée Rey. Îi aude răsuflarea caldă lângă el, aproape de obrazul lui.

— De ce ești trist?

Un moment, Ștefan are intenția de a răspunde sincer: „nu sunt trist de loc“. Dar până a vorbi, până a rosti întâiul cuvânt, răspunsul ia o altă întorsătură, aproape fără voia lui.

— La ce mă întrebi? O știi prea bine.

Ochii femeii strălucesc intens.

— Adevărat?!

Și îi cade în brațe, căutându-i gura, sărutându-l la întâmplare, fără alegere, nepricepută, stângace și fără experiență. Dar are un moment de bănuială.

— Și doamna Bonneau?

— Doamna Bonneau? N-ai înțeles? Era un joc, trebuia să ascund, trebuia să-ți înșel atenția, trebuia să-mi reprim imprudențele posibile. Dar acum, fiindcă ai aflat, eu am să plec...

— Nu, nu, nu. Ai să rămâi aici, pentru mine, cu mine. O, dacă ai ști, dacă ai ști...

Și îl sărută iar, furtunos și neexperimentat, în timp ce din hol, vocea domnului Rey o cheamă la culcare, pentru că e după miezul nopții și partida de belotă s-a terminat.

Dimineața, îl trezește de obicei un zgomot de clopot: sunt câteva vaci care urcă pe munte, o potecă din spatele vilei, sub fereastra lui deschisă. Câteva clipe, rămâne cu ochii într-adins închiși, să întârzie în căldura somnului sfârșit și să bănuiască printre gene soarele care i-a inundat odaia, învălmășit cu mirosul ierburilor ude și strigările rare ce se aud de afară.

A fost un somn impetuos, triumfător și complet, sub care avea parcă senzația unei fericiri latente, cum trebuie să aibă o bucată de pământ negru senzația izvorului care îl străbate afund.

Această arie intimă de victorie, îl necăjește. Ștefan Valeriu nu se știa suficient. Hotărât lucru, mica lovitură de teatru de aseară, care trebuia cel mult să-l distreze, îl încântă. Asta e rău.

„Sunt un imbecil!“. Se îmbracă repede, își trage sandalele în picioare, își trece de două ori degetele prin păr și, cu tricoul de baie aruncat pe umeri, coboară scările. În curte, dimineața este mai strălucitoare decât o bănuia: departe, lacul are reflexe promițătoare.

— Domnule Valeriu!

Chemarea vine de undeva de sus și Ștefan trebuie să facă de două ori, cu privirea, ocolul vilei, până să o descopere la o fereastră pe Renée, prost ascunsă după perdele.

— Bună dimineața, doamnă Rey.

— Nu vii un moment până sus, să-ți iei cartea?

— Ce carte?

— Cartea pe care mi-ai dat-o...

Ștefan urcă iar scările, de astă dată spre camera soților Rey. Femeia îl așteaptă după ușă, tremurătoare, palidă și în cămașă. Abia s-a sculat, se vede: patul e nestrâns. Ștefan o poartă în brațe până la pat și o aruncă între perne.

— Domnul Rey?

— Plecat.

— Nicolle?

— Plecată.

— Cum?

— Te iubesc. Dacă ai ști... dacă ai ști...

În realitate Renée nu știe să iubească. Prima ei îmbrățișare este de o stângăcie vădită: nicio reticență sau întârziere în faptul de a ceda, dar nenumărate ezități, care nu țin de pudoare, ci probabil de stângăcia ei. Dar bruschețea faptului, glasurile ce se aud jos în curte, patul ăsta răvășit, fereastra deschisă, ora aceasta neverosimilă, totul face din momentul lor amoros ceva curios și illogic.

Renée Rey are trup urât, mâini foarte delicate, subțiri și fragile la încheietură, picioare sperioase, obrazul brun, buzele arse de o permanentă febră și ochii

umbriți. Îmbrăcată, are, în ciuda rochiilor ei bine tăiate, un aer stângaci, care le face străine de ea și nepotrivite. Numai seara, când se face frig și își aruncă pe umeri șalul ei de mătase brodată, care o învăluie toată, își recâștigă grația de plantă, pe care Ștefan i-o observase, cu indiferență dealtminteri din primul ceas. Goală, devine mult mai tânără decât este și șoldurile i se desemnează crud, impudic din cauza coapselor lungi de adolescentă.

— Renée, ești cea mai goală femeie din lume.

— Vorbești prostii. Cum poate fi o femeie goală, mai goală decât altă femeie goală.

— Poate. Nu înțelegi tu, dar poate. Fiindcă a fi gol, nu înseamnă a fi dezbrăcat. Sunt femei goale și femei dezbrăcate. Tu ești o femeie goală.

Renée se încruntă, obosită de această distincție pe care n-o prinde și încruntarea îi subliniază mai tare trăsăturile ascuțite ale feței.

— A fost în familia voastră un tunisian?

— Unul adevărat?

— Da.

— N-a fost niciunul. Dar de ce?

— Știu eu? E ceva neeuropean în tine. Nu știu bine ce: părul prea aspru, corpul prea subțire, pielea prea mată și buzele, buzele astea care ard.

— Nu. N-a fost. Așa suntem toate acolo. Poate că e soarele...

Lui Ștefan îi place să-și lipească obrazul de pielea ei și să-l poarte peste trupul acesta fierbinte uneori, în ceasurile de pasiune, rece alteori, alunecos și neaderent, ca frunza palmierilor de casă.

În momentele de liniște, când o lasă din brațele lui, obosită, cu ochii închiși, Renée rămâne lângă el, absentă, răspândind în jur un fel de mare umbră vegetală.

Pe urmă, târziu, la chemarea lui, are un acces inexplicabil de pudoare, care o face să-și acopere fața cu mâinile, să-și strângă cu disperare coapsele negre, să se închidă în ea și să se refuze încăpățânat, absurd, violent, până ce, din oboseală sau din capriciu, se supune cu o bucurie nerușinată de copil.

După primul lor ceas de dragoste, sus, în camera ei conjugală, într-o dimineață pe

care nimic nu o pregătise, Renée Rey se refugiase fără explicație, într-o perfectă ținută de soție virtuoaasă.

— Doamnă Rey, îi șoptise Ștefan la masă, în trecere, am găsit o cameră în oraș în cartierul vechi. Mâine la trei, organizăm o mică plimbare pe lac și întâmplător ne pierdem de grup. Mergem să vedem camera. Da?

— Nu.

Nu avusese timp s-o întrebe de ce, căci tocmai se apropiase bărbatul ei. Mai târziu, când îi ceruse explicații, ea îi vorbise stupid despre remușcările ei, despre îndatoririle ei... Ceea ce n-o împiedicase, a doua zi după amiază, când toată lumea lua cafeaua în curte, să vină la el în cameră, să-i cadă în brațe, să-și scoată rochia cu mișcări de panică și să-l sărute dezordonat, murmurând din când în când: „numai de n-ar veni Marcel“, cu un glas pasionat, ca și cum ăsta ar fi fost un cuvânt de dragoste nu unul de frică și pierzându-se în brațele lui cu strigăte mici, sburlite, în timp ce prin ușa rămasă întredeschisă, se auzeau pașii celor ce treceau pe culoar.

Acum sunt în camera lor din cartierul vechi, unde Renée n-a voit să vină și a venit, odaie cu pereții albi, mobila metalică, ferestrele deschise, decor lipsit de mister, în mijlocul căruia imaginea „soțului ultragiatic“ ar fi atât de ridicolă, încât pare neprobabilă. Uneori doar, când vine vorba despre bărbatu-său, Renée își acoperă fața și spune cu o intonație, care nu este a ei:

— O, nu merit un bărbat ca el.

Ceea ce este o replică recent adoptată, probabil de la un spectacol de Comedie Franceză, din câte a văzut la Paris, în scurta ei trecere pe acolo.

Întâmplarea a fost observată sau nu? Și una și alta e posibil, căci dacă Renée a fost imprudentă și patetică, Ștefan a fost măsurat și leneș.

Dar se poate culca o femeie tânără cu un bărbat tânăr, într-o casă plină de oameni neocupați, fără ca lucrul să se știe? Deocamdată, niciun indiciu. Se mai vorbește uneori despre Marthe Bonneau, ceea ce înlătură alte presupuneri. Domnul Rey joacă la fel de bine șah și străngerile lui de mână nu par a fi bănuitoare.

Numai Nicolle, din senin, a izbucnit în plâns odată când Ștefan a întrebat-o ceva, un lucru cu totul indiferent.

— De ce, Nicolle? De ce?

Domnul Rey a pedepsit-o imediat, pentru că „nimeni nu trebuie să facă nimic fără

motiv în viață, nici măcar să plângă“.

Ciudat omul ăsta, gândește Ștefan, privindu-l cum își pregătește îndelung deplasările pieselor la șah. Mult mai ciudat în orice caz, decât această Renée obositoare, inegală și pasionată. Ce mâini de plugar. Ce privire de pădurar. Ce tăcere încăpățânată, monotonă, fără subînțelesuri, fără preocupări.

A fost într-o seară în oraș un spectacol de operetă și s-au dus cu toții. Se înțeleseseră de dimineață să facă o „seară mondenă“: rochii lungi și haine negre. Când s-au întâlnit la ponton, ca să aștepte vaporețul, apariția lui Marcel Rey, între rochii de mătase și [smochinguri](#), a fost penibilă în [redingota](#), care-i sluzea silueta de om tânăr și cu pălărie de [pluș](#) prea mare, ca de împrumut. Renée a avut un mic acces de isterie greu reprimată și lui Ștefan i-a fost rușine de propria lui eleganță, atât de ieftină și atât de triumfătoare.

Umărul drept al domnului Rey este mai înclinat decât celălalt.

— Imposibil să-l dezvăț de obiceiul ăsta prost, se plânge Renée.

— De ce să mă dezveți? M-am deprins așa: pe umărul ăsta port pușca.

— Pușca! Se miră speriat domnul Vincent.

— Da, în zori și seara, când fac turul unei plantații la Djedaida.

Djedaida! De câte ori n-a încercat Ștefan Valeriu să-și imagineze viața aspră de acolo, în familia lor de coloniști vechi, cu bunici care au apucat războaiele primei colonizări, cu verișoare tinere, care au făcut mai demult un voiaj la Paris și au rămas de atunci melancolice, cu serile de sărbătoare, când se adună cu toții acasă la bătrânii Rey, să asculte plăci de [gramofon](#), cu nopțile de veghe vara, în așteptarea vântului ars ce bate dinspre pustie și albește coroana palmierilor cu un scrum fin, argintat sub lună...

— O, de ce nu vrea Marcel să ne mutăm la Paris! Gândește-te ce bine ar fi. Să vii la tine, să ieșim împreună, să luăm ceaiul la Berry, pe [Champs-Élysées](#)...

— Aveai dreptate, Renée, n-a fost niciun tunisian în familia voastră.

— Pentru ce spui asta?

— Pentru nimic.

V

Odette Mignon are 18 ani, poartă o beretă albastră pusă oblic pe ceafă, o rochie sportivă strânsă cu o centură de piele și în picioare sandale albe, fără ciorapi.

Ștefan a cunoscut-o într-o seară, pe terasa pensiunii când, în timp ce prietenii lui jucau în cerc cu un inel și o sfoară, ea privea deoparte, cum se făcea noapte pe lac.

— Nu joci cu noi?

— Ba joc.

A intrat în cerc, și a jucat cu bună voie, cântând cu toată lumea, când trebuia.

Il courre, il courre le furet
*Le furet des bois joli*¹...

Inelul trecea din mână în mână, pe ascuns, și jucătorul din mijloc trebuia să ghicească cine anume îl avea, ceea ce îi obliga pe ceilalți să-l schimbe repede de la unul la altul, sau să simuleze că îl schimbă. Renée Rey, lângă Ștefan, avea ocazia legală de a-i strânge mâna tare, lucru care l-a făcut pe el de câteva ori, să se lase prins, ca să poată ieși din cerc și mai târziu să se poată așeza lângă Odette, care juca serios, cu bună credință, sportiv, fără alte strângeri de mână decât cele strict necesare jocului.

A plouat toată ziua și numai pe seară, în timpul cinei, pe la șapte, s-a luminat puțin dinspre dreapta lacului. Pe ferestrele sufrageriei se vedeau, departe, munții luminați violet, cu văpăi de apus.

— Curcubeul! a strigat cineva și toată lumea a sărit de la masă, domnul Vincent cu șervetul la gât, Renée gălăgioasă, copiii uluiți, toți alergând spre terasă, de unde minunea se vedea mai bine: un curcubeu imens, încununând toată valea și colorând tot lacul într-un albastru serafic.

N-a rămas la locul lui decât Ștefan Valeriu, continuând liniștit să mănânce – și într-alt colț al sufrageriei, Odette Mignon, la fel de insensibilă.

— Nu ești curioasă să vezi curcubeul?

— Nu.

— Trebuie să fie totuși foarte frumos.

— Foarte frumos – și puțin [trivial](#).

„Eu n-aș fi găsit vorba asta“ se gândește Ștefan, adresându-i fetei un salut de aprobare, cu admirația dezinteresată cu care un înaintaș de la foot-ball l-ar saluta pe coechipierul care a marcat un punct frumos.

Dacă ar fi izbutit să o facă fără ostentație, Ștefan nu s-ar fi așezat în automobil lângă Renée Rey. Dar a fost inevitabil.

E un autocar de excursie, cu bănci paralele de câte trei locuri. La dreapta lui Ștefan, Renée, la stânga Odette. Domnul Rey stă tocmai în față, lângă șofer, cu un ghid în mână și dă, cu glas tare, informațiuni geografico-istorice.

— Atenție, *Le Col de la Caussade*! Atenție, *Pont du Query*! 1816 m înălțime. Ba, pardon, 1716...

Uneori oprește motorul, ca să ia o fotografie sau să turneze câțiva metri de film. Cum n-a răsărit încă soarele și este foarte frig, s-au acoperit cu pături, prilej pentru Renée să prindă mâna lui Ștefan și să i-o strângă patetic, în timp ce la stânga lui, Odette și le agita pe ale ei, libere, vii în aerul acesta rece de la cinci dimineața, ca să arate departe un plop, sau un vârful de munte sau pe lac, o pânză de pescar. Pe Ștefan îl deprimă adânc, disproporționat, mâna asta prizonieră și i se pare că, dacă ar avea curajul să o rupă din strânsoare, ar fi dintr-o dată fericit. Simte brațul femeii greu, moale, adormit încă, și senzația este de alcov, i se pare obscenă în acest început de dimineață, pur, vibrând de lumină și sonoritate.

— Nu mă mai iubești.

— O, ba da, ba da (și dacă n-ar ști că e inutil, i-ar spune că acum e vorba de altceva și că ea confundă stupid lucrurile deosebite, foarte străine unul de altul).

S-au oprit spre prânz la o mânăstire de munte aproape de Grenoble – o [chartreusă](#) – și au făcut o vizită obligatorie prin chilii, bibliotecă și capelă, conduși de un ghid, care anunță obiectiv: aici a zăcut trei ani la rând [Sfântul Bruno](#), aici e un vitraliu din secolul al XIII-lea, aici a dormit o noapte Papa, când a trecut munții spre [Avignon](#)...

Renée părea foarte interesată de explicații și întârzia în urma grupului, atârnată de brațul lui Ștefan, căruia îi cerea lămuriri suplimentare, pentru ca pe urmă, ascunsă după o ușă sau la ocolul unei galerii, să-l poată săruta prin surprindere.

Într-o chilie, Ștefan a surprins-o pipăind scândurile patului și s-a gândit atunci, cu răutate, că în momentul acela ea reflectă probabil, cât de incomod s-ar fi făcut acolo dragoste.

Abia la Grenoble, el a izbutit să evadeze din grup, fericit de libertatea asta nesperată de a se plimba de unul singur pe străzile unui oraș necunoscut, unde nu era știut de nimeni și nu știa pe nimeni. În trecere pe lângă vitrinele magazinelor, întorcea capul să se privească reflectându-se în geamul lor și silueta aceea înaltă i se părea a fi a unui prieten regăsit.

Rămase într-o librărie să răsfoiască reviste și cărți noi, toate apărute în aceste două luni de când el dispăruse din lume și ceru cu lăcomie informații nenumărate librarului, uluit de acest client, care nu cumpăra nimic și voia să știe totul.

Era cât pe aci să nu o bage în seamă pe Odette Mignon, venită și ea după cumpărături și surprinsă că-l găsește acolo.

— Dacă vrei să-mi faci o bucurie lasă-mă să-ți aleg eu o carte. Și lasă-mă să ți-o dăruiesc eu. Uite, asta de exemplu.

Întinzându-i cartea, el avu sentimentul că gestul acesta de a dăruii ceva, șterge dintr-o dată amintirea acelei dimineți penibile și o răscumpără.

Domnul Rey a bătut în perete în sufragerie, un afiș scris cu litere mari de mână:

„Astă seară un singur și mare spectacol de cinematograf, pe terasa pensiunii. În program, filme de scurt metraj, absolut inedite“.

Într-adevăr, i-au sosit de la Paris filmele pe care le trimisese acolo pentru dezvoltat – toate excursiile, toate plimbările mari pe lac, unele după amiezi pe terasă... Sunt o mulțime de scene pe care le-au uitat și pe care le credeau trecute definitiv și care continuă totuși să existe în lada asta de lemn, venită cu poșta.

Au cu toții trac, ca înaintea unui debut și își petrec timpul până seara, în discuții enervate, nerăbdători.

— Să vezi ce frumos are să fie! Numai să fie clar. Ții minte ceaiul pe [coverță](#), când am făcut turul lacului? Grozav aș vrea să știu cum a ieșit. Să vezi ce frumos, să vezi.

Ceilalți vizitatori din pensiune, străini de grupul lor, iau și ei parte la nerăbdarea generală, căci toată lumea e invitată la spectacol, un fel de premieră de gală a regiunii.

Până să se facă întuneric, domnul Rey fixează pânza și pune aparatul de proiecție la punct, iar Renée, amfitrioană, indică locurile tuturor, păstrându-l pe Ștefan lângă ea, după ce pe Odette a plasat-o întâmplător la un colț opus, cu domnul Vincent și Nicolle.

Primii metri de film sunt primiți cu aclamații, fiecare recunoscându-se pe pânză și salutându-se – cucoanele cu strigăte scurte de entuziasm (vai! dragă! uite! nu! asta nu!) bărbații cu un surâs de vanitate ușoară sau – domnul Vincent de exemplu – cu o explozie de râs, care ar spune parcă, la fiecare nouă apariție pe ecran: „ei, da știi că asta e bună“.

Ștefan se recunoaște cu greu în imaginea lui după pânză, ireală, imposibilă parcă, fiindcă i se pare nefiresc, ca în timp ce el stă acolo, în grădină, nemișcat pe scaunul alb de nuiele, cineva care este tot el, să umble, să râdă, liber, mai liber parcă decât el însuși, scăpat de sub controlul lui pe totdeauna.

Iat-o pe Marthe Bonneau, într-o barcă, iată-l pe Marc alergând pe o alee nu se știe după cine, iat-o iar pe Marthe regală, cinematografică, etern frumoasă...

Scena se schimbă din nou: plimbarea la Lovagy („Ții minte, Ștefan, era a doua zi după ce ne-am cunoscut“).

Dar de ce pe pânză Renée îl ține într-una de braț? De ce acum i se razimă de umăr? De unde aerul acesta tandru, pe care nu îl ține minte? Nu. E imposibil. N-a fost așa. Nu putea să fie așa. Erau străini. El îi vorbea respectuos. Ea îi răspundea rece. Totul e de nerecunoscut pe pânză; totul e altfel, mai animat, mai cald, mai intim.

Cu cât filmele se schimbă – alte scene, alte plimbări – cu atât gesturile femeii de pe ecran devin mai îndrăznețe, aerul lor, al amândurora, mai complice și toate imaginile acestea repezi, fără să aibă nimic flagrant, păstrează un accent de intimitate exagerată. Este ceva adulterin în toate aceste poze și nici măcar n-ar ști să spună ce. Poate privirea despletită a lui Renée, poate absența continuă a soțului ei, care nu se află în nicio parte a filmului, ocupat cum era totdeauna să turneze.

Lui Ștefan i se pare că se râde mai puțin în jurul lui, sau poate mai tare, în orice caz semnificativ, jenat, ca și cum toată lumea ar fi înțeleș.

— Marcel, să terminăm. Putem continua mâine seară. E târziu acum.

— Dar de ce, dragă Renée? E numai unsprezece și toată lumea se amuză. Nu, doamnelor și domnilor? Și pe urmă, n-am proiectat nici jumătate. Uite, scena asta de exemplu. Ții minte, în cartierul vechi, când eu rămăsesem în urmă să cumpăr

timbre...

— Marcel, te rog...

— ...și tu o luaseși înainte cu domnul Valeriu. Uite, v-am fotografiat până ce ați trecut de colț.

Știe? Dacă da, atunci de ce este atât de calm? Dacă nu, de ce insistă să explice fiecare pasagiu și să dea lămuriri penibile, pe care nu i le cere nimeni.

Ștefan Valeriu nu mai înțelege nimic. Îi e teamă să ridice privirea și uneori, când simte doi ochi îndreptați asupra-i, tresare încurcat. Numai privirea lui Odette Mignon îl caută, ca totdeauna, limpede și fără ascunzișuri. Cel puțin ea nu va bănuși nimic.

Cum se simplifică lucrurile, când dimineța, pe lac, Ștefan se întinde pe fundul bărcii lui, lăsată în voia apei, cu lopețile libere! Cum se îndepărtează și cad neliniștite de sus, din pensiune, micile drame de acolo, obositoarele eroine!

Numai Odette Mignon, tovarășă de vâslit și înot, goală, bronzată și camaradă ca un nou Marc Bonneau, întrerupe la proră, cercul albastru, pe care Ștefan îl urmărește între munții din dreapta și stânga.

— Doamna Rey este de mult amanta d-tale?

— Amantă?

— Da. Întreb adică dacă vă culcați de multă vreme împreună?

Preciziunea întrebării nu mai permite niciun răspuns. De altfel, Odette nici nu pare să-l aștepte.

— O, în privința asta, filmele documentare ale domnului Rey, au fost adevărat documentare. M-au încântat. Dacă n-ai fi făcut un cap atât de urâcios, ieri seară, te-aș fi luat tovarăș și am fi făcut o excelentă partidă de observații.

— Te rog să crezi, au fost câteva minute de-a dreptul incomode.

— Știu. Bănuiesc mai mult, pentru că personal nu puteam face altceva decât să mă amuz. Cred că exagerai și exagerezi încă. N-a băgat nimeni de seamă.

— Crezi?

— Sunt sigură. Nu erau pe pânză decât nuanțe: niciun fapt. Niciun sărut de exemplu sau altceva la fel de incontestabil. Și nu e niciunul din amicii noștri de sus, capabil să înțeleagă ceva dintr-o nuanță. Oameni obișnuiți să se uite la curcubeie...

— Dar domnul Rey?

— Mister. Mă intrigă în așa hal încât dacă aș ști ce îmi răspunde, m-aș duce imediat, uite așa cum mă vezi, în costum de baie, udă și ciufulită, m-aș duce să-l întreb. E un om tare sau e un dobitoc.

— Câți ani ai, Odette?

— M-ai mai întrebat odată. Optsprezece.

— Ești foarte inteligentă și știi o mulțime de lucruri.

— Sunt virgină. Asta mă ajută să fiu inteligentă. Și pe urmă, am trăit multă vreme singură. Părinții mei s-au divorțat, când eu aveam doisprezece ani. Mama e și astăzi tânără. Tata e bogat și ambițios. Și ea și el au continuat să iubească și să încerce, fiecare de partea lui. Amândoi mi-au făcut prietenește confidențe. Așa cum se puteau face unei fetițe repede crescută și care nu-i plictisea cu nimic. Am învățat de la ei tot ce știu: cred că uneori am izbutit să le dau în schimb sfaturi utile. Tatei, când îi trebuia o cravată nouă, la început de amor; mamei, când viața i se părea sfârșită, din cauza unui dobitoc care o lăsa.

— Ești un băiat, Odette.

— Dacă vrei dumneata...

— Un băiat cu bască albastră, cu rochii albe, cu sandale de lemn, cu părul blond, cu pumnii mici și cu ochi vineți. Dă-mi mâna și lasă-mă să ți-o scutur băiețește. Puțin mai urâtă să fi fost, ți-aș fi dat o pereche de bocanci să-i încalți, te-aș fi învățat să fumezi pipă și am fi plecat pe munți, să dormim noaptea în cabane, pe câte un pat de lemn tare, departe de amor, de leșinuri și de complicații psihologice.

Renée Rey e bolnavă. Storurile ferestrelor ei au rămas toată ziua trase în jos. La prânz a lipsit, iar domnul Rey care a coborât numai cu Nicolle, a dejunat sumbru și cu poftă.

— E un călău, a spus cineva, o cucoană din pensiune.

— E un om simplu, a gândit Odette.

Pe seară a venit doctorul, pe care Renée n-a vrut să-l primească, dar pe care bărbatul ei l-a introdus autoritar în casă.

— Trebuie să știu ce are.

„Nu are nimic“ a fost răspunsul doctorului la plecare și asta aproape l-a înfuriat pe domnul Rey, care se plimba întunecat și cu pași mari în curte.

— Dar de vreme ce nu are nimic, n-ar trebui să-ți faci atâta sânge rău, a observat cu inocență Odette.

— Nu are nimic, dar e palidă, nu are nimic, dar nu mănâncă, nu are nimic, dar leșină. Pentru o nevastă de fermier, este o boală prea subtilă, domnișoară. Noi acolo, suntem sănătoși sau zăcem, ne ținem pe picioare sau cădem. Suntem zdraveni de-a binelea sau bolnavi de-a binelea.

Puțin după plecarea doctorului, în timp ce Odette asculta pe terasă explicațiile domnului Rey, o servitoare îl căută pe Ștefan Valeriu.

— Doamna Rey vă roagă să veniți neapărat sus.

A găsit-o goală, trântită de-a curmezișul celor două paturi conjugale, foarte palidă, dar cu ochii strălucind de febră. Lumina de amurg, mai scăzută din cauza perdelelor grele, ce acopereau complet ferestrele, îi mărea paloarea și arunca pe perne mari pete de umbră.

— Ești bolnavă?

— Nu, te iubesc.

— Dragă Renée, e foarte frumos, dar este acuma timpul să mi-o spui? Acum când bărbatul tău, alarmat, poate veni din moment în moment sus? Când toată pensiunea are ochii ațintiți spre ferestrele tale de pacientă?

— N-ai să înțelegi niciodată nimic. Pune mâna pe mine și vezi cât ard. Sărută-mă și vezi cum te-am așteptat. Bărbatul meu... lumea... tu rămâi aici.

Avea o înclinare rugătoare a trupului, care i-l deschidea parcă până în cele mai obscure intimități, până în cele mai surde rădăcini de viață. Dacă s-ar fi apropiat de ea, el avea sentimentul că i-ar fi simțit buzele arse, nu pulpele lucioase de arabă, ci [aorta](#) zvâcnind de prea mult sânge, vinele deschise să-l primească, inima ca o rană.

Ezită un sfert de secundă și, în tumultul care îl târa spre femeia dinaintea lui, gândul că în clipa aceea se decide ceva definitiv, se ridică în el ca un strigăt și îl făcu să se întoarcă subit, să deschidă ușa, să o trântască după el și să alerge pe scări eliberat.

La cină, Odette a găsit în sufragerie, pe masa ei, o telegramă. A deschis-o și a citit-o fără grabă.

— E de la tata. Trece poimâine în zori, cu un automobil, să mă ia. Plecăm la [Antibes](#).

— Îl așteptai?

— Nu. Dar are asemenea lovituri de teatru și știe că îmi plac.

Odette e sus, în camera ei, unde s-a urcat îndată după masa de seară, să scrie câteva scrisori și să-și pună lucrurile în ordine.

— Vreau să fiu liberă mâine toată ziua și e mai bine să mă pregătesc de astăzi de plecare. Tatei nu-i place să aștepte. Noapte bună.

— Noapte bună. Eu mai rămân. Dar, dacă vrei, mai târziu, când m-oi duce la culcare, am să-ți bat în ușă să mai schimbăm câteva cuvinte.

— Bucuroasă.

Ștefan n-a fost de multă vreme singur noaptea pe terasă. Poate de la plecarea Marthei Bonneau, când nimic din istoria asta lungă de amor nu se întâmplase.

„Ce bine trebuie să fi fost atunci“ încearcă el să-și aducă aminte și își privește în întuneric jarul pipei cum se aprinde și se stinge ritmat, ca o bătaie de inimă.

Ar fi fericit să poată uita tot ce s-a întâmplat de atunci și să-și reducă memoria la noaptea asta învăluitoare și la punctul de foc al pipei lui.

Ce păcat că nu plouă. Ar sta așa, cu gâtul gol, cu capul descoperit, cu mânecile suflecate, ar sta în ploaie, rezemat de un trunchi de copac și ar lăsa să-i treacă șiroaie de apă prin păr, pe frunte, pe obraji, până ce s-ar simți, odată cu ierburile din jur, făcând parte din noaptea pământului, din insensibilitatea ei totală, pentru totdeauna scăpat de scrupule și muștrări, scăpat de obsesia ferestrelor surd luminate, acolo sus, unde femeia aceea patetică arde de un amor excesiv.

Dar nu plouă, n-are să plouă și noaptea e insuportabil de frumoasă cu lacul ăsta

teatral, cu lună plină, cu stelele reflectate în apă, cu munții argințați.

„Nu plouă niciodată la timp“, observă cu ciudă Ștefan și se duce să se culce, bucuros oricum că în drum va întârzia un sfert de ceas în camera Odettei, să stea de vorbă cu ea, despre felurite nimicuri.

Dar la prima lui bătaie în ușă nu răspunde nimeni.

— Odette!

E lumină totuși și o aude deslușit cum respiră, cu răsuflarea comprimată, dincolo de ușă.

— Ce e copilăria asta, Odette? De ce nu răspunzi?

— A, dumneata erai? Bună seara.

— Bună seara. Veneam să mai stăm de vorbă.

— O, e târziu acum. Nu te supăra: mi-e somn.

— Nu mă supăr deloc, dar deschide să-ți strâng mâna.

Câteva secunde, Ștefan așteaptă, neștiind dacă întâmplarea asta îl distrează sau îl supără.

— Ascultă, Odette. De astă dată vorbesc foarte serios: dacă e ceva care te împiedică să mă vezi, spune-mi-o și mă duc. Dar dacă nu e nimic, deschide un moment. Țin doar să-ți spun bună seara și mă duc la culcare, sunt și eu obosit.

— Nu e nimic, absolut nimic, dar nu pot să deschid ușa.

— De ce?

— Uite așa.

— Te previn că nu plec de aici până nu-mi dai o explicație ca lumea sau până ce nu deschizi.

Fata nu mai răspunde nimic, dar Ștefan o vede parcă dincolo de ușă, supărată, cu pumnii strânși și cu buza de jos căzută, surâs necăjit pe care îl are ori de câte ori, într-o ceartă, se simte dezarmată.

— Să știi că aștept. Uite mi-am aprins pipa, m-am rezemat bine de zid, mi-am pus

măinile în buzunar și aștept. Până la unu, până la două, până dimineța.

Odette a stins lumina. S-a culcat probabil și ascultă din pat, foarte atentă, să afle dacă el a plecat sau nu. Uneori, cu voce scăzută, rugătoare, de copil supărat, șoptește luptându-se cu somnul:

— Ștefan, du-te la culcare. Ștefan, e târziu. Ștefan, ai să fii obosit mâine...

E rândul lui să nu mai răspundă, încruntat și ursuz, decis să nu plece de acolo, deși știe bine că ușa n-are să se mai deschidă în noaptea asta.

Ștefan Valeriu a plecat din zori și nu s-a întors decât seara târziu, după cină. A umblat prin câteva sate vecine, a fumat enorm și a stat de vorbă foarte serios, cu câțiva țărani întâlniți, despre recoltă și despre vreme.

„Poate că nu e frumos să fug“ s-a gândit de câteva ori pe drum, dar ferestrele misterios închise ale lui Renée Rey îi încurajau, de departe, evaziunea.

— E mai bine, e mult mai bine așa.

Cât despre această Odette, poate n-ar fi fost rău s-o ia de urechi și să-i spună că gluma ei de ieri seara a fost o ispravă de copil arțăgos, care nu i-a plăcut deloc.

Întors la pensiune, îi pare foarte bine că e târziu, că sala de mâncare e deșartă și că toată lumea s-a culcat. Lumină scăzută la ferestrele soților Rey, întuneric la Odette Mignon.

— Cu atât mai bine.

Totuși, ar fi trebuit să-i spună drum bun. Mâine, înainte de a se face zi, ea va fi plecată și desigur n-are s-o mai vadă niciodată.

— Era drăguță uneori...

Și, urcând spre camera lui, râde dându-și seama că cu acest „era“ a și încheiat episodul fetei aceleia frumoasă, puțin într-o ureche și cu ochi vineți.

E obosit ca un hamal și cu fiecare treaptă suită, i se pare că se apropie de o fericire fără pereche: să-și scoată bocancii, să-și întindă brațele goale, să cadă pe așternutul rece al patului.

Mai sunt șase pași, mai sunt doi, nu mai e niciunul. Se lasă greu pe clanța ușii lui, apasă, deschide, intră – totul cu o voluptate înceată de pribeag ajuns la țintă – și

întoarce butonul lămpii.

— Bună seara, Odette.

De ce n-a tresărit? Logic, firesc, necesar, ar fi fost să tresară. Cel puțin atât: să tresară. O găsește la ora asta, la el în cameră, în patul lui, goală, calmă, familiară, și în ceea ce ar trebui să fie o imensă stupoare, în ceea ce ar trebui să fi o gălăgioasă explozie, el nu găsește să-i spună nimic altceva, decât atât:

— Bună seara, Odette.

— Bună seara, Ștefan.

Se apropie de ea, o sărută pe amândoi obraji, îi mângâie genunchii rotunzi și pe urmă își scoate din spinare sacul de munte.

— Știi, sunt tare obosit. Am umblat enorm astăzi. Mă aștepti de mult?

— Da. De vreo două ceasuri.

— Și nu ți-a fost urât?

— Nu. Am stins lumina, m-am dezbrăcat și m-am întins în pat. Se vede frumos de aici, spre pădure.

El continuă să se dezbrace, fără grabă, neînflorat.

— Lucruri noi în pensiune?

— Nimic. Doamna Rey n-a coborât nici astăzi, domnul Rey a întrebat de dumneata. Pe seară, eu mi-am luat rămas bun de la toți și m-am dus să-mi încui valizele. Mi-am lăsat numai rochia de voiaj pe deasupra și uite, uite cum te-ai așezat pe ea.

— Iartă-mă. Să sting lumina?

S-a oprit gol, în fața patului, calm, fără emoție, fără pudoare, prieten cu trupul ei gol, pe care parcă l-ar cunoaște de mult.

— Da, stinge.

Se îmbrățișează tăcuți, ea pierzându-i-se toată în brațe, el acoperind-o din creștet până la glezne, bucuros că trupul acesta delicat și robust nu tremură și nu e grăbit. Îi simte sânii calmi, îi aude bătaia inimii regulată, îi ascultă răsuflarea odihnită.

Pulpele fetei se deschid ca două aripi, docile, dar cu ceva hotărât în mișcarea lor.

E un corp ascultător și atent, care îl urmează pe al lui cu încredere, răspunzând înclinărilor lui, precis, ca la atingerea unor clape de pian. Nu se caută în întuneric unul pe altul, nu se pierd, nu-și vorbesc: totul e armonios ca o creștere comună de două tulpini.

Și țipătul Odettei, un singur țipăt, de durere, de triumf, de libertate, nu o sperie nici pe ea, nici pe el, curat cum e, ascuțit, înalt, mergând pe fereastra deschisă spre pădure, să se piardă între copaci, ca să deștepte o veveriță sau ca să se întâlnească în aer cu țipătul de departe al unei pisici sălbatice, la fel de liber.

— Plângi, Odette?

Nu, nu plânge. Este numai mai caldă, și trupul ei rănit se înclină mai mult pe al lui, tot fermă, tot decisă, dar cu umerii puțin mai grei și cu mâinile învinse pe perne.

— Ți-e somn, Odette?

Nu, nu-i e somn. N-a fost niciodată mai trează, n-a fost niciodată mai puțin amețită, nu și-a dat niciodată mai bine seama de tot ceea ce se întâmplă. Uite, asta e mâna ta, ăsta e genunchiul meu, asta e gura ta aspră, aici e urechea mea pe care o săruți fără să mă înfiori, ăsta e omoplatul tău prea lat, aici e încheietura mâinii mele și dincolo, uite, sunt zorii care vin...

Curând dinspre Serrier se va auzi apropiindu-se un zgomot de automobil. Va trebui să plece, răspunzând claxonului care o va chema de jos, de pe șosea.

De ce nu plânge, de ce nu-i cere s-o oprească aici, de ce nu se strânge mai febril, de ce rămâne lângă el egală și de ce îl iubește ca pentru o eternitate, nu ca pentru un ceas?

Odette Mignon e în prag, cu aceeași rochie albă, cu aceeași bască albastră din prima zi, gata de plecare și cu geanta de călătorie în mână.

— Rămâi cu bine, Ștefan.

S-a oprit în prag.

— Odette.

— Da.

— Spune-mi acum de ce n-ai deschis aseară?

Ea se gândește puțin.

— Nu știu, Ștefan, zău că nu știu.

1. *Il courre, il courre le furet / Le furet des bois joli* - Fuge, fuge dihorul /
Dihorul din pădurea frumoasă - cântecel de copii ce acompaniază jocul numit
"furet".[△]

VI

Septembrie a venit frumos, cu lumini obosite. Pe lac, bărcile s-au rărit, pânzele s-au strâns, vapoarele albe trec mai puțin. Un aviz anunță la ponton că s-a suprimat cursa de seară de la 8:27.

În fiecare zi, se oblonesc alte ferestre ale pensiunii: pleacă lumea.

Mâine dimineață, fereastra asta, care astăzi râde în soare, cu perdele albe fluturând, se va mai deschide? Și cea de lângă ea? Și cea de deasupra ei?

Se închid pe rând, cum s-ar stinge niște lumini.

Renée Rey a coborât de câteva zile și s-a plimbat după masă, pe la ceasurile două, în soare, singură sau cu domnul Rey, care o purta la brațul lui, fără un cuvânt. Uneori se oprește să mângâie câinele casei, un câine ciobănesc, imens și lăptos. E mult mai palidă, pare mai înaltă și când o privește cineva, are un zâmbet de convalescentă.

Cu Ștefan Valeriu a schimbat câteva vorbe obișnuite, nu cu mai multă tristețe decât le-a vorbit celorlalți.

— E așa de bine afară și era așa de urât acolo sus. Mi-e dor de soarele de la noi.

E vorba să plece într-o zi sau două. Au scris la [Marsilia](#) să întrebe cum e vremea, Renée având nevoie de o traversare calmă.

Seara, ea rămâne pe terasă, întinsă în șezlong, iar domnul Rey și Ștefan joacă șah. Ca în primele zile.

Când se înnoptează de-a binelea, se văd departe, mult dincolo de lac, luminile gării și pe la doisprezece, trenul care trece spre Paris, ca un șarpe articulată și fosforescent.

Se opresc în mijlocul jocului și îl petrec cu privirea, până departe.

— E o viață aspră aceea pe care o ducem noi, vorbește din senin domnul Rey. N-o regret și nu aș schimba-o. Dar e aspră. Sunt sigur că Renée are lacrimi în ochi privind ca noi trecerea trenului ăstuia, în care ea n-are să se mai suie, decât cine știe după câți ani. Poate niciodată. Eu nu mă sperii de asta, dar, vezi, e ceva în mine, un fel de necaz care mă pune pe gânduri. Are să treacă, știu. Are să-i treacă

și ei. Munca acoperă toate astea. Soarele, plantațiile, deșertul, vânturile de noapte, arabii... Dar ar trebui să înțelegi cât de deosebite sunt lucrurile aici, cât de ușor te prind și cum o femeie mai ales nu le poate rezista...

A uitat de partidă și vorbește potolit, cu dunga dintre ochi adâncită. Pe urmă, se ridică dintr-o dată:

— Eu mă duc sus să fac bagajele. Plecăm mâine. Dumneata rămâi cu Renée, până mă întorc.

Ștefan se îndreaptă spre terasă, unde șalul doamnei Rey se vede stins în întuneric.

— Domnul Rey e sus și m-a rugat să-ți țin de urât. Îmi dai voie?

— Desigur.

— Se pare că plecați mâine.

— Nu știam, dar e cu atât mai bine.

El se așează în iarbă și rămâne o bună bucată de vreme tăcut, ascultând respirația femeii de lângă el. A văzut un licurici, l-a cules, l-a ținut în palmă, ca să bage de seamă cum își stinge viermele felinarul din cap, dar ea i l-a cerut și și l-a pus în păr. În întuneric, punctul acesta de foc, pare o enormă piatră de pieptene, luminând în jur slab, dar destul pentru a-i încununa capul cu o linie albă.

Totul pare deplin pacificat, în momentul în care Renée izbucnește în plâns, un plâns bun și prietenos, pe care el îl ajută, mângâind mâinile femeii și primindu-l fără ostilitate, ca pe o ploaie.

— Tu mai rămâi mult, Ștefan?

— Nu știu bine. Aștept o veste din țară. Poate o săptămână. Poate mai mult.

— Nu te superi că plâng?

— De ce, Renée? E noapte. Nu te vede nimeni. Și cineva tot trebuia să plângă pentru noi toți.

Zilele trec deșarte fără fapte noi, lăsând în urma lor o impresie de casă nelocuită, fără mobilă și cu odăile răsunând de pașii trecătorului singuratic.

Lumina de dimineață e crudă ca albușul de ou, lumina de seară e caldă ca globul de

porțelan al lămpilor cu petrol.

A venit din Marsilia, o fotografie a familiei Rey, trimisă în ajunul îmbarcării, cu salutări prietenești. Ștefan a pus-o în rama oglinzii și se gândește ca, la plecare, s-o lase acolo.

A mai venit o scrisoare pentru Odette Mignon și proprietăreasa i-a dat-o lui, pentru că nu știe la ce adresă s-o trimeată mai departe. Nu știe nici el. E ciudat că Odette nu i-a spus nimic în privința asta, e mai ciudat că el n-a întrebat-o.

În odaia ei, s-au găsit câteva lucruri uitate, o broderie, o carte, o eșarfă, trei-patru fotografii de amator. Se vede în ele o Odette zăpăcită, cu rochiile agitate în vânt, cu bereta albastră pusă strâmb, cu mâinile aruncate în aer, după nu se știe ce minge imaginară.

„A trecut ca o fată întâlnită într-un tramvai“ spune Ștefan, privind, pe fereastră, spre lacul pustiu, pe care o barcă cu pânză aleargă grăbit, ca o pasăre alarmată. Lângă ponton se văd câțiva pescăruși, zburând jos, lovind cu pieptul suprafața apei și ridicându-se pe urmă înalt, dezorientați.

Se aud pe scări pașii morocănoși ai Anetei, servitoarea șchioapă, care face înainte de a se însera, ocolul camerelor, să vadă dacă totul este în ordine.

— A întrebat Madam' Bernard dacă nu vreți să vă facem foc. S-a lăsat frig și zice că la noapte are să plouă.

Emilia

I

De ce Emilie Vignon s-a păstrat fecioară până în seara în care l-a cunoscut pe Irimia C. Irimia, n-aș ști să spun. Lene sau lipsă de imaginație.

Totul ar fi trebuit să împiedice această târzie castitate. Exemplul prietenelor, moravurile libere ale cartierului, viața ei amărâtă și fără bucurii. Când am cunoscut-o eu, era o fată de douăzeci de ani, greoaie, țeapănă, cu privirea ștearsă, cu obrazul noduros. Mă întrebam uneori, cum va fi fost ea pe vremuri, în copilărie, și cu orice efort de imaginație, nu puteam să mi-o închipui.

Era, la drept vorbind, un animal blând și, așa urâtă cum era, avea uneori un aer resemnat, care îmi plăcea. Astăzi încă, după atâta vreme, nu mă pot gândi la ea fără nu știu ce tristă prietenie și gândul de a-i scrie povestea mă consolează puțin de pierderea ei. Este un sentiment pe care ea nu l-ar fi înțeles. Ar fi clipit din ochii ei mici și, simțind totuși că e vorba de un lucru care o privește, ar fi surâs – cu surâsul ei de totdeauna, absent și slut.

Țin minte seara când am cunoscut-o. Era în Ianuarie, într-un timp în care încercam să cicatrizez câteva secrete melancoliei cu care mă întorsesem, cu vreo trei luni înainte, dintr-o vacanță petrecută în munți, pe țărmul unui lac din Alpi, unde plecasem vara să mă odihnesc după niște istovitoare examene de internat și de unde m-am întors cu amintirea, nici astăzi deplin lecuită, a unei fete blonde, care m-a iubit fără motiv și a dispărut la fel, fără explicații. Încercam să-mi revin și să-mi reiau relativele mele succese de băiat tânăr, așteptând-o în acea zi de ianuarie pe Mado, fată sprintenă cu care intrasem în vorbă nu de mult într-o gară de metro și care ezita încă să primească amorul meu. (Mai târziu abia am aflat că în cartierul lor, orice legătură serioasă presupune trei întâlniri prealabile. E o lege de bună cuviință și a trebuit s-o respect). Ploua în duminica aceea și căutaserăm zadarnic, un loc unde să ne oprim. Nicio masă liberă la *bal-musette*¹, niciun bilet nevândut la cinematograful. Umblam necăjiți în ploaie, oprindu-ne rar sub un balcon să ne adăpostim, eu plictisit de această aventură prea virtuoasă, ea, Mado, tremurând de frig la brațul meu. Într-un târziu, când disperase să mai găsească undeva un loc liber și cum ploaia se întetea, fata se hotărî.

— Hai la Emilie.

Am înțeles că virtutea ei cedează și n-am cerut lămuriri.

Atunci am intrat prima oară în odaia Emiliei Vignon. Era o mansardă, într-o casă

murdară și strâmbă, undeva la [Porte de St.-Quen](#), aplecată deasupra liniei ferate. De sus se auzea la intervale regulate șuieratul trenului de centură și, când deschideai fereastra, venea din stradă o răbufneală surdă de [foburg](#). Pe stăpâna casei n-am privit-o ca lumea. Știu doar că la intrarea noastră, dintr-un colț, în obscuritate, s-a ridicat o umbră de femeie pe care Mado a bătut-o prietenește pe umăr și care apoi s-a strecurat pe ușă, tăcută.

Nu e aici locul și nici n-ar fi interesant să vorbesc despre Mado. E destul să spun că era o camaradă vrednică și iubitoare. În ziua aceea avea de răzbunat două ceasuri de pribegie în ploaie și le-a răzbunat. A fost goală și pasionată.

Abia după ce primele ei transporturi amoroase fură liniștite, observai cu oroare că umbra femeii, pe care eu o credeam plecată din odaie, era tot acolo, într-un colț, pe un scaun scund în întuneric. Nu pot suferi asemenea murdării și eram gata să o cert aspru pe fata de lângă mine, care își tăvălea trupul ei gol, de mânz potolit, dar ea înțelegând încruntarea mea – îmi spuse cu neglijență:

— A, nu e nimic. E Emilie.

Rostea aceste cuvinte cu o nesfârșită indiferență, așa cum mi-ar fi spus că e pisica sau scaunul sau masa. Pe de altă parte, umbra femeii din colț nu dădea niciun semn de viață, așa încât nici eu însumi, deși ideea de a mă culca cu o femeie în fața alteia, îmi este intolerabilă, n-am mai luat-o în seamă și am răspuns cum se cuvenea elanurilor tinerei mele prietene.

De atunci, am întâlnit-o de câteva ori pe această Emilie Vignon. Mi-o trimitea Mado cu diverse comisioane și biata fată bătea kilometri întregi pentru ca să-mi aducă un bilet de amor. O văd încă în sala spitalului Trousseau, unde îmi făceam atunci stagiul de intern, cu pălăria ei de catifea albită, cu pardesiul acela lung fără culoare, învârtind între degete plicul adus și neștiind cum să mi-l întindă. Era un supliciu fiecare mișcare pe care trebuia să o facă și nu cred să uit vreodată ceasul penibil, pe care l-am petrecut cu ea în sala de gardă, unde o chemasem să mănânce cu mine, crezând că-i face plăcere. Nu știa ce să facă cu mâinile, cum să le ascundă și suferea adânc în liniștea ei aparentă.

Cred că viața ei a fost otrăvită de aceste două mâini pe care le purta cu sentimentul instinctiv al inutilității lor. Erau parcă străine de trupul ei, prea lemnoase, prea grele. Aveam eu, care o priveam, senzația că acele mâini apasă și înconvoaie. Era parcă o permanentă povară și mă întreb dacă Emilie n-ar fi murit până la urmă de oboseală, dacă – după cum se va vedea – un accident nu ar fi ucis-o ceva mai devreme.

Ori de câte ori Emilie era încurcată sau tristă, sau mânioasă, o vedeam purtându-și mâinile de-a lungul rochiei, ca și cum ar fi căutat să le ascundă sau să le proptească de ceva. M-am gândit de multe ori de atunci, că dacă hainele Emiliei ar fi avut buzunare, viața ei ar fi fost pe jumătate mai simplă.

Era în rigiditatea ei ceva dureros, care mă oprea să râd. Singura inflexiune a trupului ei era datorită unei călcături diforme. Emilie nu era propriu-zis șchioapă: vreau să spun că nu era infirmă. Apăsa însă din obișnuință, mai mult pe piciorul stâng decât pe celălalt; deprindere pe care o avea de la lucru. Lucra în subsolurile unui mare magazin, la secția de ambalaj și toată munca ei era să desfășoare printr-un mecanism cu pedală, ața de împachetat. De câțiva ani făcea zilnic treaba asta, opt ceasuri pe zi și piciorul ei stâng învățase bătaia regulată a pedalei. Nu mai putea să se dezvețe.

Dar n-am să vă mai dau detalii despre înfățișarea Emiliei. V-am spus că era urâtă și asta ajunge. Căci oricum nu veți înțelege câtă duiosie intra în urâtenia ei. Mie mi-era dragă și prietenele ei, care toate o torturau cu tot felul de comisioane barbare, n-au să-i uite niciodată privirea ei ascultătoare.

Avea o discreție de cârțiță. Se strecura tăcută de lângă tine, atunci când se simțea de prisos, nu vorbea, nu întreba. Când o luam cu noi în oraș, la balurile din cartier, rămânea singură să ne păzească hainele. Și când una din amicele ei avea nevoie de o însoțitoare, într-o expediție amoroasă, Emilie venea totdeauna și asista la cele mai exacte scene de voluptate. Nu știu dacă prietenele ei nu făceau lucrul acesta urât într-adins, ca să o exaspereze. Nu știu dacă ea, Emilie, suferea la acest spectacol. Știu numai că rămânea acolo indiferentă, privind cu doi ochi egali ceea ce se întâmplă, liniștită, ștearsă.

Cum într-o asemenea viață, Emilie Vignon își păstra mai departe virginitatea ei inutilă, e greu de înțeles. Pudoare, Emilie nu avea. Conveniențele sociale nu o puteau opri, căci în lumea ei, a fi fecioară dincolo de cincisprezece ani, era o decădere.

Cred că amorul era pentru ea mai mult o dificultate fizică, decât una morală. Dacă nu mi-ar fi teamă de o expresie echivocă, aș spune că amorul devenea în cazul ei, o problemă de echilibru. Ceea ce trebuie să i se fi părut ei imposibil în dragoste, trebuie să fi fost schimbarea punctului de rezam. A fi un animal vertical și a trece pe urmă într-o poziție orizontală – iată ce cred că a torturat visurile ei senzuale, dacă cumva le-a avut vreodată. Cred că misterul iubirii era întreg pentru ea în această cădere, că toată viața se rezema în acest fapt, ce depășea puterile ei.

Aș cere iertare cetitorului pentru aceste detalii nerușinate, dar, sincer vorbind, îmi

pasă puțin de cetitor și îmi pasă foarte mult de Emilie Vignon. Îi povestesc viața, întâi pentru că vreau să înțeleg ceva din sufletul acestei fete, pe lângă care am trecut poate prea neatent altădată.

Spun deci că numai această rigiditate trupească o oprea pe Emilie să fie o bună amantă. Cine știe ce simplă dragoste ar fi încălzit altfel ochii ei cenușii. Dar cum să iubească cineva cu un trup ca al ei, făcut dintr-o singură bucată, nearticulat, neflexibil? Mă gândesc la coapsele alungite ale lui Mado, mă gândesc la răsucirile corpului ei mic, seara, când mi se zbătea în brațe și încerc să mi-o imaginez pe Emilie la fel. Nu, nu. Imaginea mi se pare grotescă. Dacă fiecare ne-am naște după chemarea și firea noastră, Emilie Vignon ar fi trebuit să fie un picior de masă prost cioplit. Era singurul lucru pe care l-ar fi făcut în viață bine și lesne.

Știu eu? poate că ea avea o anatomie anume, și în felul ei, o grație pe care nu puteam s-o văd. Erau legături secrete în corpul ei. Când ridica un umăr, trebuia să încline un genunchi. S-ar fi spus că fiecare mișcare rupe un echilibru, ce trebuie restabilit printr-o mișcare complementară. Emilie nu putea să miște un deget independent de celelalte patru: palma ei se ridica toată de la încheietură. Un camarad intern, care o văzuse de câteva ori în curtea spitalului, când Emilie venea să mă caute, trimisă de Mado, mi-a spus odată în glumă:

— Curios! fata asta pare că se mișcă printr-o serie de [luxații](#).

Observația era exactă. Totdeauna, după ce Emilie făcea o mișcare, așteptam să aud pârâitul unui os rupt.

Mă tem că toate aceste amănunte, astfel povestite, să nu facă din Emilie o imagine respingătoare. Ar fi păcat. Era în ființa ei ceva cuminte, așezat, un aer de obiect casnic, care nu-ți mai slujește la nimic, dar pe care nu-l arunci, fiindcă te-ai obișnuit cu el și fiindcă într-un fel, ți-e drag. Mie Emilie îmi plăcea așa cum era și dacă nu i-am spus-o vreodată, mi se pare totuși că ea a înțeles și că îmi păstra oarecare recunoștință. Va fi fost poate una din puținele bucurii ale acelei vieți, care la douăzeci de ani, nu mai avea nimic de așteptat, de nicăieri. Părea sortită să treacă neschimbată, până la moarte, și desigur, că așa ar fi trecut, dacă întâmplarea nu l-ar fi adus înainte pe Irimia C. Irimia.

1. [bal-musette](#) - local unde se dansa pe muzică de acordeon sau de *musette* (vechi instrument muzical ca un fel de cimpoi).[^]

II

N-aș putea spune că m-am bucurat în acea zi de 14 Iulie¹, când el mi-a ieșit în cale pe [podul Saint-Michel](#). Răsfoiam un vraf de reviste vechi la un anticar pe chei și asta e o plăcere pe care nu o împart cu nimeni.

— Mă, Valerie!... (Ne cunoșteam de atâta vreme și totuși n-a fost niciodată în stare să-mi pronunțe ca lumea numele, Ștefan Valeriu fiind pentru el un nume dubios, în timp ce „Valerie“ îi suna familiar și țărănește).

Irimia s-a împlântat în fața mea și după tăcerea lui, am înțeles că singur n-are să plece de acolo.

— Ce faci, Irimio?

— Iacă, mă uit.

Într-adevăr se uita. Se uita cum curgea apa sub pod și ochii lui mari nici nu clipeau.

L-am luat cu mine pe chei, în sus, să ne plimbăm. Mi-a povestit cu vocea aspră pe care i-o cunoșteam, că își terminase în iunie licența în drept la București, că avea de gând să facă doctoratul la Paris, pentru care lucru căpătase o bursă și venise din țară de vreo săptămână. Până în toamnă, la începerea cursurilor, voia să învețe francezește.

— Că acuma, știi, nu merge. Nu merge de loc.

Vorbea greu, cu frânturi de frază neterminată și fiecare gând rostit până la capăt, era o biruință. Îmi amintea suferința lui la școală, când trebuia să spună lecția în fața profesorului de istorie: părea că sparge fiecare vorbă cu ciocanul dintr-o colonadă, care altfel, în mintea lui, trebuie să fi fost limpede și întregă.

Bietul Irimia! Ce glumă a întâmplărilor îl adusesse pe el, țăran din Ialomița, în acea clasă de băieți mondeni de la [liceul Lazăr](#)? Ce proastă socoteală îl abătuse de la destinul lui de plugar născut și îl adusesse să se chinuiască între lucruri pe care nu le pricepea? Mi-a fost camarad din prima clasă de liceu și am avut timp să-l cunosc: înalt și gros cum era, cu umerii enormi, cu picioarele imense, abia încăpea în bancă. De câte ori, după ce repetase în felul lui lecția învățată cu atâta trudă în ajun, profesorul îl trimitea plictisit la loc „Irimia C. Irimia treci la locul tău“ eu îmi spuneam că s-ar putea, într-o zi, ca Irimia să se îndrepte cuminte spre cuier, să-și ia

frumos hainele din cui și să spună cu vorbă lui domoală de totdeauna, că nu acela era locul lui.

Dar nu. Nu era el dintr-un neam de revoltați. Se întorcea cuminte în bancă, își ducea mâinile la piept și rămânea liniștit să privească și să asculte. Statura lui de uriaș nemlădios era stângace acolo, în locul acela strâmt. Mi se părea că este în supunerea lui Irimia o melancolie de animal domesticit, care rabdă și uită, dar care păstrează undeva, în cutele cele mai adânci ale sufletului, gustul unei alte vieți, chemarea unui alt orizont. Mă înșelam poate. Dar altfel nu știam să pricep zâmbetul blând al băiatului ăstuia mare, zâmbetul lui încurcat, cerând parcă iertare pentru o permanentă greșeală.

Păstrez despre Irimia două amintiri precise, care n-au nicio legătură una cu alta, dar care mi-au rămas în minte amănunțite.

Era în curtea liceului. La poartă, un țăran bătrân cu surtuc și desagi, se uita printre gratii, fără să îndrăznească să intre. L-am întrebat pe cine caută.

— Apăi, pi băiatu sorii-mi.

— Cum îi zice băiatului?

— Apăi, i zice Irimia.

L-am căutat pe Irimia C. Irimia, deși în tot liceul vor mai fi fost și alți băieți cu numele ăsta. Nu știu ce îmi spunea, că moșul de la poartă pe el îl căuta. Poate ochii lui albaștri, puțin speriați, pe care băiatul îi avea la fel. Era el într-adevăr. S-a apropiat de poartă, fără grabă, fără mirare, și-a scos șapca din cap (cu gestul secular cu care strămoșii lui își vor fi scos veacuri de-a rândul căciula) și s-a aplecat să-i sărute mâna bătrânului, o mână neagră, osoasă și jupuită. N-am râs. Era în înclinarea acestui uriaș, boltit asupra moșului dinainte, ceva cutremurător. Eu, care am trăit într-o lume cu false tradiții și false legi, am avut atunci sentimentul unui fel de eternitate, pe care camaradul meu Irimia C. Irimia o realiza acolo, pe stradă, înaintea mea, sărutând mâna moșului lui.

A doua amintire despre Irimia e cu totul neînsemnată și mă întreb dacă e nevoie să v-o spun. Era tot la liceu, într-o oră de literatură franceză. Profesorul îl pusese să citească cu glas tare un pasagiu din [Racine](#). E curios cum – deși faptul e cu totul mărunț, n-am uitat nici până astăzi locul exact al acelei lecturi. Era, iată, a patra scenă din întâiul act din *Andromaca*².

Songez-y bien; il faut, désormais que mon coeur

*S'il n'aime avec transport, haisse avec fureur*³.

E greu de spus ce deveneau acele versuri în gura lui Irimia. Un fel de limbă bulgărească, strivită între dinți, un dialect fără vocale, zdruncinat, pisălogit, bătut între două bucăți de cremene. A fost o enormă veselie în clasă și eu însumi am făcut mare haz. Liniștit, cu fruntea îngustă, cu obrajii aspri, puțin ieșiți în afară, cu maxilarele ferme de carnivor, cu mâinile lui imense înțepenite pe cotorul cărții, Irimia C. Irimia continua să citească din Jean Racine.

Un coleg de bancă, mie personal nesuferit deși de atunci a ajuns foarte cunoscut și scrie [foiletoane](#) săptămânale la o mare gazetă reacționară, băiat priceput și intelectual (recunosc toate acestea ca să nu se creadă că păstrez oarecare invidie, eu care n-am ajuns ca el și nu fac literatură) un coleg de bancă deci, mi-a șoptit atunci, privindu-l pe Irimia:

— E un primitiv.

Nu. Irimia era numai un țăran din Bărăgan. Acolo, în mijlocul nostru, cetind versuri franțuzești, mi se părea ridicol. Dar mi-l închipuiam într-o seară de iulie, la ceasurile șapte, după o lungă zi de muncă, întorcându-se în sat, cu picioarele goale, la marginea lanului de grâu, drept în văpaia apusului de soare și îmi spuneam că niciunul din noi, niciunul nu va fi avut vreodată în vreo împrejurare a vieții noastre de băieți deștepți, o fărâcă măcar din simpla măreție, pe care ar fi avut-o atunci Irimia.

Eu nu sunt sensibil la ceea ce se numește „chemarea pământului“ și îmi bat joc de asemenea literatură. Dar îmi place să văd un animal frumos crescând la locul lui. Și uneori mi se întâmplă să sufăr privind la circ, un dulău înzorzonat cu fundulițe și zurgălăi, făcând sluj, știind că destinul lui ar fi fost să înfrunte pe o culme, lupii, în fața stelelor albe și a lui Dumnezeu.

De aceea, cred, m-am purtat omenește cu Irimia și dacă mi s-a întâmplat de câteva ori să râd de el, a fost din lene sau din lașitate: îmi venea greu să fac altfel decât toți ceilalți. Încolo, am avut pentru el o sinceră și dreaptă prietenie.

-
1. *14 Iulie* - sărbătoarea națională a Franței - ziua [căderii Bastiliei](#) (o celebră închisoare), la începutul revoluției franceze.[^]
 2. *Andromaca* - tragedie a dramaturgului francez Jean Racine, având-o ca eroina pe Andromaca, văduva lui Hector, capturată după cucerirea Troiei și ajunsă sclavă, de care se îndrăgostește stăpânul ei, Pyrus.[^]

3. *Songez-y bien; il faut, désormais que mon coeur / S'il n'aime avec transport, haisse avec fureur.* - Gândiți-vă bine; trebuie că acum inima mea / dacă nu iubește cu exaltare, urăște cu furie. (fr.)[△]

III

Totuși, în acea zi de 14 iulie, mă plictisea. Se însera frumos, vaporele albe ce coborau dinspre [Vincennes](#), agitau drapelul mic pe tot lungul [Senei](#), [Notre-Dame](#) se albăstrea la stânga mea în amurg. El își terminase povestea, eu terminasem toate întrebările pe care i le-aș fi putut pune, tăceam amândoi și el mergea mai departe, oprindu-se când mă opream, pornind când porneam. Aș fi vrut să mă pierd singur, în acea lume de sărbătoare, să alerg după voia mea, să mă opresc după bunul meu plac. Cu neputință. Bocancii lui Irimia băteau lângă mine.

Începeam să fiu îngrijorat. Aveam la 10 seara, în cartierul latin, întâlnire cu Mado și nu vedeam niciun mijloc să scap de Irimia. O spun aici, nu ca să mă justific, dar ca să lămuresc exact rolul pe care l-am jucat fără de vrere, în nenorocirea ce avea să urmeze: eu am făcut tot ce s-a putut ca să-l îndepărtez. Îmi plac glumele, dar acei din amicii mei care au pretins că împerecherea lui Irimia C. Irimia cu Emilie Vignon a fost o farsă de-a mea și că eu am premeditat-o, mint. Vină am avut eu poate altminteri și am să o spun la locul ei. În privința asta însă, sunt cu desăvârșire liniștit: nu eu l-am adus pe Irimia la *Café D'Harcourt*, ci el s-a ținut de mine și a venit acolo, împotriva mea. Dealtminteri eu nici nu știam că în seara aceea Emilie trebuia să vină și ea. Am găsit-o acolo la un colț de masă și abia am zărit-o: Mado îmi sărise de gât, să mă sărute cu toată ardoarea ei de amantă mică. Nu ne văzuserăm de câteva zile și amorul ei suporta greu vacanțele. Pe urmă, era 14 Iulie și Mado era o republicană convinsă. S-a atârnat deci de brațul meu și m-a târât în mijlocul străzii, unde se dansa, ca să serbăm împreună căderea [Bastiliei](#). Am serbat-o. Eram mai mulți camarazi, fiecare cu prietena lui și am petrecut nebunește, dansând acolo în stradă, sărutându-ne și desfăcând serpentine¹. Mă întorceam desigur din când în când la masa noastră, pe trotuar, să beau sau să fumez, dar, antrenat cum eram nu băgasem nimic de seamă.

Abia târziu cineva mi-a atras atenția.

— *Oh! regarde les amoureux!*²

Nu-mi arde mie de glumă, mai ales acum când știu ce trist sfârșit trebuia să aibă toată istoria asta, dar și astăzi, când îmi amintesc de imaginea perechii lor acolo pe trotuar, între serpentine și lumini, mă pufnește râsul. Emilie și Irimia! Ședeau unul lângă altul, țepeni, gravi, puțin aiuriți, puțin absenți, privindu-se uneori drept în ochi, lung și fix. Tăceau. Nu se gândeau desigur la nimica tandru, dar faptul că în toată lumea aceea, numai ei doi rămâneau singuri la masă, fără să se miște, fără să

vorbească, îi unea cel puțin în ochii noștri.

Mărturisesc că am din instinct un mic gust de cruzime. Nu merg poate până la tortură, dar îmi place, când petrec, să-mi găsesc un obiect de joc, o țintă lăaturalnică pentru câteva răutăți. E vulgar, știu. Dar e așa. În seara aceea, ținta nu trebuia s-o inventez: se impunea. Dealtminteri, eu n-am făcut decât să asist, amuzat, la un joc pe care ceilalți – Mado mai ales – l-ar fi jucat și fără mine: făceau din Emilie o amantă și din Irimia un iubit. Îi mângâiau pe amândoi, făceau aluzii nerușinate, laudau frumusețea Emiliei, admirau puterea lui Irimia. Ei, deși puțin uluiți, își păstrau seriozitatea, ceea ce mărea ridicolul situației, fiindcă luau într-adevăr un aer de mire și mireasă. De altfel el nu pricepea nimic din ce se vorbea și rotea în jur o privire rugătoare, penibilă, care îmi face rău astăzi în amintire. Lucrurile s-ar fi oprit aici și le-am fi uitat repede în vârtoarea sărbătoririi, dacă, deodată, după miezul nopții, n-ar fi izbucnit ploaia. Era o adevărată furtună de vară. Repede și bruscă. Într-o clipă, mica piață a [Sorbonei](#) era deșartă, mesele trântite pe jos, paharele sparte în grabă. Bucăți de serpentină zburau ude, ca niște frunze, toamna. Ne-am răspândit care încotro și eu abia am avut când să o iau pe Mado după mine și să fug spre casă, care nici nu era departe. Uitasem de Irimia și Emilie. Cine își amintește de acea ploaie de la 14 Iulie, nu-mi va face din această uitare, o vină.

Irimia mi-a povestit însă mai târziu, în amănunțime, tot ce s-a petrecut după plecarea mea și, cum eu l-am cunoscut bine și pe el și pe Emilie, cred că-mi pot închipui destul de exact întâmplarea. Rămăseseră singuri în ploaie la masă și nu știau cum să se despartă. Nu se cunoșteau, nu-și vorbiseră niciodată, nu-și puteau vorbi și cu toate acestea nu le venea ușor să se ducă la nevoile lor. O asemenea hotărâre trece dincolo de imaginația și puterea lor. Erau împreună? Trebuiau să rămână împreună.

Au pornit deci amândoi, în ploaie, fără să schimbe vreun cuvânt. Rochia ei era udă și apa îi curgea șiroaie pe borul pălăriei. El și-a desfăcut haina și a acoperit-o pe față, strângând-o lângă el, ca pe un butuc. Îi era lesne să o ducă: ea îi ajungea până la brâu. Au mers așa ceasuri întregi. Până la St.-Quen, unde locuia Emilie, cred că sunt vreo zece kilometri. Le-au așternut pe toate pe jos, în noapte, târându-și picioarele pe acele străzi deșarte și ude. Au ajuns la poarta Emiliei târziu, când mizea de zi.

Cum s-a întâmplat restul, nu știu. Cum s-a urcat Irimia în mansarda ei, cum și-au căzut în brațe, cum s-au dărâmat, îmbrăcați pe podele!

Era poate somnul care îi ajungea din urmă, cum le ajunge toropitor pe dobitoacele trudite. Era amețeala acelei seri de muzică, torțe, jocuri de artificii – 14 Iulie republican, care bătea în inimile lor cu o splendoare întârziată – era ploaia ce le

mângâiase obrazii, era marseilleza³ ce le suna încă în urechi, scăzută ca o romanță. Sau era mai ales nevoia de a-și spune ceva. Simțeau obscur simpatia elementară, pe care o gloabă trebuie să o simtă pentru alta, când trage alături de ea aceeași povară și, cum ei nu vorbeau aceeași limbă, găsiseră într-un moment de intuiție, felul cel mai simplu de a și-o mărturisi.

Dar de ce mă pierd în presupuneri? Fapt e că a doua zi, spre seară, Irimia mi-a bătut la ușă. Avea un cap ceremonios și grav. Îmi dădea târcoale, voind parcă să-mi spună ceva, dar nu știa cum să înceapă. De câteva ori și-a răsucit pălăria în mâini. De câteva ori a tușit. Pe urmă a vorbit deodată fără introducere, așa cum oamenii timizi, după ce s-au plimbat un ceas cu ceașca de ceai în mână neștiind unde s-o pună, o scapă pe podea și termină.

— Mă, azi noapte m-am culcat cu Emilia.

Am făcut se vede ochii mari, căci el i-a coborât pe ai lui, încurcat. Știam că Irimia nu minte niciodată, dar faptul mi se părea atât de abominabil, încât ezitam să-l cred. Aș fi vrut să râd și am încercat chiar.

— Craiule! i-am spus, amenințându-l admirativ cu degetul.

Ei abia a surâs și pe urmă și-a reluat figura ceremonioasă dinainte. Oftă. Apoi, din adâncul inimii, cu un accent de remușcare, de care n-aș fi capabil chiar dacă aș omorî un om, a mărturisit:

— Și a fost fecioară, mă.

Iată, aici începe vina mea, mica mea vină. Căci eu știam că Emilie Vignon era fecioară. Mai știam că în lumea ei, faptul ăsta nu are nicio însemnătate și amorul se face fără nicio răspundere. Totuși, distrat de figura nenorocită a lui Irimia, amuzat de imensa lui naivitate, am continuat jocul. Cine știe? Poate că dacă atunci aș fi luat lucrurile ușor și i-aș fi spus lui Irimia că întâmplarea nu e serioasă, povestea n-ar fi avut altă urmare. Or, eu, dimpotrivă, am luat o expresie de circumstanță, m-am plimbat prin odaie, l-am privit doborât pe Irimia, ca pe un acuzat.

El nici nu îndrăznește să înfrunte mustrarea mea. Mi-a spus cu simplitate:

— Nu e nimic. Am s-o iau.

— Cum ai s-o iei?

— Da, am s-o iau de nevastă.

Știam că nu glumește, dar îmi spuneam că, până la urmă, lucrurile nu vor merge chiar atât de departe. L-am lăsat să plece, am făcut mare haz în urma lui și am uitat.

Peste o săptămână abia, un coleg de facultate mi-a spus în treacăt că Irimia se însoară. Am fost uluit. Am alergat repede să-l caut, sperând să ajung încă la timp, ca să-l scot pe băiat din încurcătură. L-am găsit liniștit, cu liniștea omului ce și-a împăcat conștiința. Am încercat să-l scutur din inconștiența lui, să-l fac să judece, să-l conving.

— Bine, mă, nenorocitul, dă-ți seama ce faci. Ești sărac, trebuie să muncești, trebuie să te întorci la tine în țară, te așteaptă ai tăi.

El ridică din umeri

— Dacă era fecioară.

I-am spus că asta nu înseamnă nimic, i-am dat exemplul atâtor alți băieți, care cunoscuseră ca el „fecioare“, dar care n-au pățit nimic în urmă. I-am spus că aici, la Paris, lucrurile stau altfel decât la el în sat. N-a vrut să mă înțeleagă. Mă privea indiferent, ca și cum vorbele mele nu puteau să treacă dincolo de fruntea lui îngustă.

— Dacă era fecioară.

Asta era judecata lui, cinstea lui strâmtă de plugar și de acolo vedeam eu bine că n-am să-l mișc. Am încercat atunci de partea Emiliei. Nu că soarta lui Irimia mă interesa enorm: dar căsătoria asta mi se părea monstruoasă. Omenește vorbind, împerecherea aceluia uriaș cu această fată strâmbă, făcută din lemn, era oribilă, bestială. Ce viață puteau să ducă oamenii aceștia, sus, în mansarda din St.-Quen, înțelegându-se prin semne, că aceeași limbă nu vorbeau, neștiind nimic unul de altul, mugind când voiau să-și spună ceva și încălecându-se seara, mutește, ca dulăii?

N-am izbutit însă să conving pe nimeni. Emilie, biet suflet care mergea unde îl trăgeai, primise propunerea lui Irimia fără mirare. Nu prea înțelegea ea de ce ține el morțiș să se însoare, dar nu avea de ce să-l refuze. Mai erau prietenele ei, care vedeau în căsătoria aceasta un bun prilej de glumă și care se grăbiseră să încurce astfel lucrurile, încât nimeni să nu le mai poată descurca. M-am găsit deci în fața unui fapt împlinit și am renunțat la orice împotrivire.

Exact peste cincisprezece zile, asistam la căsătoria civilă a Emiliei Vignon cu Irimia C. Irimia. Erau câțiva camarazi de-ai mirelui în sala primăriei din al XIV-

lea [arondissement](#) și o legiune întreagă de [midinete](#): toate camaradele Emiliei, din subsolurile magazinului ei. Venisem acolo ca la o întâmplare veselă. A fost dimpotrivă un spectacol melancolic. Ridicolul scenei era mișcător și nu-mi aduc aminte să fi văzut pe cineva râzând. Fetele lăcrimau.

Numai Emilie, la brațul țeapăn al ginerelui ei, avea o radiere modestă de regină și urâtenia ei de totdeauna lumina solemn ca o aureolă de castitate.

1. *serpentine* - panglici colorate, spiralate (un fel de confetti).[^]
2. *regarde les amoureux!* - privește îndrăgostiții! (fr.)[^]
3. [marseilleza](#) - imnul national al Franței.[^]

IV

Multă vreme n-am mai știut nimic despre menajul lor. Plecasem din Paris în august, într-un orașel din *Midi*, unde aveam un ramplasament medical. M-am întors de acolo târziu, prin noiembrie, cu zece mii de franci și cu nevasta doctorului înlocuit, o femeie urâtă și patetică. (Dar asta e o altă poveste...). Bineînțeles, mă despărțisem de Mado, cu care oricum legătura mea ținuse prea mult. Nu mai aveam prin urmare de la cine să aflu vești despre soții Irimia.

I-am văzut totuși, într-o duminică, la *Jardin des Plantes*¹, privind animalele. Se țineau de mână, cum se țin soldații și servitoarele în Cișmigiu, ceea ce aducea acolo în acel parc parizian, o tristă amintire de mahala de la noi. S-au oprit amândoi în mijlocul unui grup de copii, în fața pavilionului cu elefanți. Irimia a scos din buzunarul paltonului, o pâine înfășurată în hârtie, a desfăcut-o și a pornit s-o împartă dobitoacelor.

Le îmbia blând românește:

— Vin la neica, mă, vin la neica!

De câte ori trompa unui elefant, trecea printre gratii, se legăna suspendată în aer și se lăsa pe urmă spre mâna lui Irimia, Emilie, tresărea speriată și îl trăgea înapoi, dar el rămânea liniștit. Se avea bine cu dobitoacele și ele îl recunoșteau. Nu m-am apropiat de ei și i-am ocolit, nevoind să le tulbur idila.

Dar i-am revăzut trei luni mai târziu, în împrejurări tragice. Sunt obișnuit cu moartea și nu odată am închis ochii morților în sălile albe de spital, unde mi-am petrecut tinerețea gândindu-mă la altceva decât la figurile ce se descompuneau acolo lângă mine. Ce vreți? Este o insensibilitate profesională, în fața căreia fiorul sfârșitului nu există. Moartea Emiliei însă m-a cutremurat. A fost barbară.

Într-o zi de martie, Irimia m-a căutat la spital și m-a rugat să-i găsec Emiliei un pat în serviciul meu, căci era însărcinată și avea să nască în curând.

— Bine, Irimio, asta îți trebuie ție acum? Plozi? De ce n-ai făcut și tu ce trebuia, din timp!

Irimia părea că nu pricepe. S-a uitat la mine nedumerit și, când a înțeles că îi vorbeam despre avort, și-a făcut instinctiv cruce.

Eu nu făceam la Trousseau [obstetrică](#). I-am spus însă lui Irimia, că am să intervin la direcție și că am să încerc să găesc patul cerut. Într-adevăr, în două zile, lucrul era făcut. Internul din serviciul de maternitate îmi era amic și mi-a făgăduit s-o îngrijească atent pe Emilie. Eu însumi, când nu eram de gardă sau când bolnavii mei îmi dădeau răgaz, treceam peste drum, în sala XVIII, să-i dau o mână de ajutor.

Când am adus-o pe Emilie, am avut din primul moment siguranța că de acolo n-are să mai iasă. N-am văzut niciodată asemenea sarcină. Nu era propriu-zis anormală: simptomele erau obișnuite și pacienta răbdătoare. Dar tot trupul îi era deformat, pânțele enorm, membrele grele și depărtate de corp. Respira greu și dădea uneori ochii peste cap, cum fac găștele îndopate. Trupul acela noduros, care scârțâia ca un scripete neuns, trupul acela strâmb, îndesat în el, cu articulațiile greșite, cu reflexele needucate, să poarte în el un corp străin, un copil! Dar era o aberație, o imposibilitate fizică. Emilie, pentru care a lua un pahar dintr-un loc și a-l pune într-altul, era o problemă de echilibristică, trebuia acum să nască un copil! Corpul ei țepăn ar fi trebuit să se mlădie, să se dea după zbaterile dinlăuntru ale pruncului, să-i urmeze inflexiunile lui de vierme orb!

A fost un măcel. Femeia sta ca un butuc dărâmat. Dacă s-ar fi putut zvârcoli, ar fi suferit poate mai puțin, ar fi scăpat poate. Dar nu: era încleștată în așternut și ne privea de acolo cu doi ochi tulburi, rugători, de câine ce se îneacă. Uneori țipa și răcnetul ei se auzea până departe, prin sălile largi ale spitalului, așa cum trebuie să se audă la abator mugetul vitelor înjunghiate. Ne-am gândit să pregătim [forcepsul](#), dar patronul, pe care l-am adus la căpătâiul bolnavei, nu ne-a lăsat. Spunea că oricum este pierdută.

Asta a ținut trei zile și trei nopți. Irimia pe care am vrut să-l dau afară, a rămas acolo, lângă patul nevastă-sii, tot timpul și s-a apărut cu încăpățănare împotriva mea. Nu-i cunoșteam atâta voință. A stat nemișcat, fără un cuvânt, fără un suspin privind când spre mine când spre Emilie și așteptând.

A treia noapte, târziu, pe la trei, femeia a născut o fetiță. Irimia a primit-o din mâinile mele. A dus-o aproape de un bec, a privit-o lung, a dat-o pe urmă unei infirmiere și s-a dus să se culce.

Când m-am întors a doua zi la spital, l-am găsit lângă patul Emiliei. Femeia era în agonie. Avusese în zori o puternică hemoragie și acum se declarase o [septicemie](#) generală. Horcăia. Când m-a văzut Irimia, a dus degetul la gură și mi-a făcut semn să umblu ușor.

— De-acum, mi-a spus el, se face bine. A scăpat.

Nu aveam curajul să-i răspund și el neînțelegând întunecarea mea, adăugă:

— Te uiți că face așa din gură? Asta nu-i nimic: lucrează nervii.

Apoi cu un aer de confidență și cu un adânc orgoliu de tată:

— Da fata?... Fetița?... Ai văzut ce mândră-i? Vino s-o vezi.

Și m-a târât după el, într-o sală alăturată.

Emilie a murit abia a doua zi, spre seară. Nu știu cine i-a închis ochii.

Am dus-o la groapă într-o dimineață de la sfârșitul lui martie, curată și însorită. Era cald și ieșisem fără pardesiu, surâzând în acea albă lumină de primăvară. Pe drum, vânzătoarele de „*muguet*”² desfăceau mici buchețele de câte un franc. Am cumpărat cu toții în amintirea Emiliei. Irimia purta surtucul lui negru de ceremonii, același pe care îl purtase, nouă luni înainte, la cununie.

La cimitir, într-un colț, Mado, cu figura trasă și fruntea umbrită, așa cum n-am văzut-o niciodată, plângea copilărește cu sughițuri și de departe, mi-a zâmbit printre lacrimi, când m-a zărit. Era o fată bună și sentimentală.

1. *Jardin des Plantes* - "grădina plantelor" (fr.), grădina botanică din Paris.[^]

2. *muguet* - lăcrămioare (fr.); aici, fiind luna martie, posibil să se refere de fapt la ghiocei.[^]

Maria

I

Brusca dumitale mărturisire de aseară m-a surprins și m-a necăjit puțin. Crede-mă, n-o așteptam. Aveam siguranța că între noi doi lucrurile sunt netede, fără echivoc și uneori când din întâmplare mă rezemam de umărul dumitale (deși gestul ăsta îl înfurie regulat pe Andrei), o făceam cu o plăcere prietenească, aproape din nebăgare de seamă, ca pe atâtea alte gesturi familiare.

De ce ai sfârșit cum sfârșesc toți? Lasă-mă să te cert. O meriți și pe urmă, vezi, asta îmi face bine.

Mai ales să nu crezi că a fost în tăcerea mea și în plecarea mea grăbită de la bal, o indignare de femeie ultragiată. Sunt deja bătrână, deși dumneata nu vrei să crezi și am ascultat de atâtea ori aceleași cuvinte, pe care mi le-ai spus aseară, în alte împrejurări poate și altfel, încât întâmplarea nu mi se mai pare curioasă și obișnuiesc să trec peste ea cu oarecare frivolitate. Da, cu oarecare frivolitate.

Să nu-mi iei deci în nume de rău încruntarea mea de ieri. Nu-ți reproșez nimic. Mă gândesc numai că buna noastră prietenie s-ar fi putut lipsi de acest accident și că faptul că dumneata mă iubești sau vrei să mă iubești sau ți se pare că mă iubești, complică de prisos o legătură la care ținam și care mi se părea posibilă mult timp. Uite, ai stricat în așa hal așezarea lucrurilor, încât acum mă întreb dacă e prudent să-ți spun că mi-erai drag și că vizita dumitale o așteptam totdeauna cu bucurie, ca pe o sărbătoare personală. Ești nesuferit – asta ești.

Ieri, când ai sfârșit de vorbit, am simțit dintr-o dată că ceva se sfârșește și se încurcă și asta m-a enervat atâta, încât n-am mai fost în stare să rămân acolo, în sala aceea de bal și l-am rugat pe Andrei să mă conducă acasă, deși știam că îl contrariez cerându-i acest lucru, fiindcă tocmai vorbea animat cu Suzy Ioaniu și spera probabil să danseze toată noaptea cu ea.

(Pe urmă abia, m-am gândit că Andrei putea să ia această plecare subită drept o mică scenă de gelozie și că asta o putea măguli indirect pe Suzy, ceea ce m-a necăjit desigur, dar era prea târziu ca să mai repar ceva și în fond lucrul nu avea mare importanță. Ca să fiu sinceră, poate că mi-a făcut plăcere despărțirea lor forțată).

Și acum să vorbim simplu, ca doi oameni cuminți. Luni seara, este concertul lui [Brailowski](#) la [Ateneu](#) și cum niciunul din noi nu are să renunțe (sper cel puțin că nu vei face prostia asta) o să ne întâlnim acolo. Ei bine, nu vreau să ne strângem

mâna cu frică, să ne pândim din ochi bănuitori, să vorbim jenați despre ploaia de afară, știind că rămâne între noi doi un lucru tănuit. Dimpotrivă. Vreau ca la sfârșitul concertului, să-ți pot cere ca altădată să mă însoțești până acasă. Cred că voi fi singură, fiindcă știi că lui Andrei nu-i place muzica și de altminteri luni seara are să fie la Suzy, unde se repetă revista¹ pentru [Principele Mircea](#), în care el, Andrei, îl face într-un scheci² pe regele [tangoului](#).

E poate dificil să ne explicăm și mă întreb dacă voi avea curajul să duc până la capăt scrisoarea asta, dar nu pot, zău că nu pot să adaug vieții mele destul de complicate, încă o taină, încă o situație obscură. Ești în mica mea lume, singurul om căruia îi pot vorbi deschis și n-am să pierd prilejul. Am câte o dată, eu care m-am obișnuit cu minciunile mici ale altora și ale mele, am câte o dată un dor de sinceritate care îmi dă lacrimi. Mă apasă toate acomodările mărunte din care mi-am făcut viața și atunci aș vrea să mă răzbun – așa, inutil, prostește – spunând odată pentru totdeauna adevărul adevărat, până în amănunțime, fără rezervă, nepăsătoare de ce are să urmeze. De câte ori, spre seară, când veneai să iei ceaiul la mine, nu m-am gândit să-ți vorbesc. Dar dumneata ești un domn logic și ai replici care mă descurajează. Să știi că nu rareori, dacă îți întindeam fără apropo cutia cu țigări sau farfuria cu fursecuri, deși dumneata aveai deja o țigară sau erai servit cu prăjituri, făceam gestul ăsta inutil numai pentru ca să schimb vorba și să opresc la timp o confesiune care mă tenta.

Dar am să-ți vorbesc astăzi fără ocol.

Știi că îl iubesc pe Andrei? Nu spune că aleg prost momentul: dumneata nu ai nevoie de menajamente, eu nu sunt capabilă de abilități. Singurul lucru care interesează este să fim clari.

Am aflat că în lume se vorbește despre legătura mea cu el, ca de o întâmplare oarecare: un „colaj“ care ține de cinci ani și care ar trebui să se termine de la o zi la alta. De aceea poate femeile își permit să flirteze cu Andrei în fața mea, iar bărbații să-mi vorbească între patru ochi cu oarecare libertate. De aceea poate dumneata obișnuiești să spui cuvinte aspre despre el, sau să-i adresezi de față cu mine, mici surâsuri de ironie, pe care le-o fi meritând el, dar mie îmi fac rău.

Fiindcă, în fond, ești un naiv. Dumneata crezi în inteligență, bun gust, discreție, subtilitate și nu înțelegi că peste toate acestea, cineva îl poate iubi pe Andrei, da pe Andrei prietenul dumitale și amantul meu.

Ți-am surprins nu o dată zâmbetul de neîncredere, atunci când mă apropiam de el să-l privesc sau să-i spun în ascuns un cuvânt. Îți spuneai poate că bărbatul acela frumos nu știe altceva decât să bată amuzant [jazzul](#), că își pierde în fiecare

dimineată două ceasuri pentru ca să-și întrețină freza și că în camera lui de culcare a bătut în perete portretul lui Rudolf Valentino³, decupat dintr-o revistă de cinematograf. Eu nu am vanitate personală, dar în momentele acelea aș fi vrut să mă apropiu de dumneata și să-ți spun că ești fad și suficient și că ți-e necaz că el e mult mai frumos decât dumneata. Superioritatea dumitale mă agasa. Dacă spuneai un cuvânt inteligent, mie mi se părea că mi-l adresezi mie ca pe un reproș. Aș fi vrut să-ți spun că știu. Că îl cunosc pe Andrei, așa cum îl cunoști și dumneata, dar că asta nu schimbă nimic.

Odată ți-am povestit că la concursurile eliminatorii de tenis, Andrei a ieșit al doilea. Ți-ai scuturat țigara, m-ai privit și ai spus în treacăt, fără insistență.

— „Nici măcar întâiul“.

În ziua aceea, te-am urât.

Fiindcă, vezi, dumneata mă sileai să judec un sentiment pe care eu îl primeam cu simplitate, fără socoteli. Erai ca un botanist, care ar ține morțiș să-mi demonstreze, că după toate legile științei, o floare care îmi place, n-ar trebui să-mi placă.

Dumneata ai fost cel dintâi care m-ai obligat să mă întreb de ce îl iubesc pe Andrei, întrebare ridiculă de altminteri și care nu duce niciodată, nicăieri.

De ce îl iubesc? Doamne! pentru că așa a fost să fie.

Când l-am cunoscut, era un an după divorț. Nu aveam niciun fel de dispoziție pentru o mare pasiune. Mă îmbrăcam cu plăcere, inventându-mi singură rochiile pentru mine și pentru zilele cu soare la șosea. Mă pregăteam să plec și cum ezitam între mare și munte, amânam plecarea de la o săptămână la alta, deși Bucureștii începeau să mă plictisească.

Atunci, a venit Andrei. Mi-a făcut curte cu oarecare ștregărie, cu anumită impertinență de june-prim⁴ și asta m-a amuzat, cum trebuie să-l amuze pe prințul de Galles⁵ trecătorii care, neștiind cine este, i se adresează pe stradă, întrebându-l cât e ceasul său cerându-i un mic serviciu. Am râs și, ca să glumesc, l-am încurajat. Căci oricum, nu puteam să-i spun omului ăstuia simpatic, întreprinzător și sigur pe el, că se înșeală.

„Domnule drept cine mă luați?“ e un răspuns profesional. Mie îmi place să trec drept ceea ce oamenii cred că sunt.

Poate că dacă atunci, în primele zile din vara aceea, aş fi ştiut unde mă va duce această glumă, aş fi oprit-o brusc. Închid ochii şi fără să regret nimic, îmi închipui ce ar fi fost viaţa mea altfel. Ce bună linişte, ce caldă oboseală!

Andrei a intrat în existenţa mea într-un moment de neatenţie, când lăsasem uşile deschise şi storurile ridicate. Îl cunoşti: nu poţi fi precaută cu el. Nu e dificil, nu e rău, nu e bun, nu e simplu, nu e complicat. Se face seară, în odaie e întuneric, întorci obosită butonul lămpii şi în lumina aceasta subită, îl descoperi într-un colţ, pe Andrei.

— Erai aici?

Da. Era acolo. Şi pentru că tot era acolo şi pentru că eşti obosită şi pentru că e târziu, îi ceri un serviciu mic, să sune servitoarea, să-ţi dea o carte de pe etajeră, să-ţi spună dacă-i place rochia verde, pe care o îmbrăcaseşi ieri, să apropie măsuta de ceai, să-ţi fredoneze romanţa auzită aseară la Modern şi pe care tu ai uitat-o.

Vara trecea pe nesimţite, aşa, cu plăceri mărunte. Într-o zi, m-am uitat în calendar şi am văzut că era după 15 august. Prea târziu ca să mai plec din Bucureşti. Erau seri calde, grele, cu nu ştiu ce urmă de înfiorare care mă obosea. Andrei m-a găsit lângă fereastră, cu fruntea rezemată de geam, ca pe vremuri, în adolescenţă, când rămâneam singură acasă, nu aşteptam pe nimeni şi pândeam din balcon, dincolo de mahalaua mea, dincolo de oraş, ceva care trebuia să vie, nu ştiu bine ce.

I-am spus că nu mai plec. A fost volubil, entuziast, mi-a sărutat mâinile, a îngenuncheat, s-a ridicat cu o piruetă – toate cu un accent care îl scuză, pentru că rămâneam în glumă.

— *Madame, ma voiture vous attend.*⁶

Arăta spre uşă surâzător, tânăr, „cavaler“ – şi invitaţia lui pe franţuzeşte mi-a amintit un cuvânt pe care îl auzisem des în lume, despre el, spus cu îngăduinţă, cu cochetărie: „*Ce cher Andre*“⁷.

Am râs, l-am luat de braţ, – camaradă – şi am coborât. Avea atunci un mic [Chenard Torpedo](#), pe care, dacă mai ții minte, l-a zdrobit acum doi ani în Italia, când am avut accidentul în Alpi. S-a așezat la volan și m-a luat lângă el cu un mic surâs de superioritate, care atunci îi stătea foarte bine și mă intimidă într-un fel.

Scriu repede, fără să mă recitesc. Am, povestindu-ți toate acestea, sentimentul

exact al obscenității lor. Da, cu complicitatea unui automobil, a unei seri de august și a unui surâs, am devenit amanta lui Andrei. Eu care păstrez din iubire un gust amar de timp pierdut, nu aș avea poate dreptul să regret această „intrare în pasiune“ pe o portiță lăturalnică. Mă gândesc totuși uneori la o dragoste solemnă, care ar fi început curat, limpede, de la un fel de cununie ascunsă între mine și un bărbat – ceea ce poate nu-i decât o urmă din educația mea de bună burgheză, lucru care are să te amuze, dar poate fi și altceva mai greu de explicat.

N-am fost amețită în seara aceea și cred că am păstrat tot timpul o reticență, pentru care mă uram de altfel, căci aș fi vrut să trăiesc, liberă de orice bun gust, acele ceasuri triviale și plăcute, dar în același moment, în care îmi lăsam capul pe umărul lui Andrei și în bătaia vântului, în același moment, îmi spuneam că totul nu e decât un amabil vodevil⁷.

Dincolo de [Otopeni](#), luminile se răreau. Andrei avea în partea stângă a parbrizului un far mic și mobil, de mână. Mi l-a dat mie să-i luminez drumul la cotituri. Era ceva pasionant, absorbitor. Nu aveam înaintea decât fâșia albă a farurilor din față, pe urmă o dungă neagră, mată și mai departe, foarte departe, pata incandescentă a farului mic, pe care îl mânuiam eu. Cu două degete, cu o slabă apăsare a lor, deplasam lumina asta nestabilă, și o urmăream cum cădea departe, pe o piatră de kilometru, pe o ramură aplecată, pe un picior de pod. Priveam drept înaintea, fără să cutez să întorc capul într-o parte sau alta, scrutând întunericul și ocolurile neașteptate ale șoselei. Era o pândă intensă. Nu aveam decât senzația imediată, ascuțită a încordării mele: dincolo de mine, era ticăitul nervos al motorului, mâna de stăpân a omului de lângă mine, așezată sigură pe volan, copacii care treceau negri, foșnitori, la dreapta și la stânga, cadranele argintii de lângă frână și poate încă – simțită depărtat, legendar, – noaptea din jur.

Și acum, la masa mea scundă, aplecată asupra hârtiei ăsteia, gândindu-mă la cursa aceea, simt sub tâmplă, bătaia de atunci.

Târziu, nu știu după cât timp, nu știu unde, Andrei a frânat scurt. Se vedeau apropiat, printre copaci, câteva lumini de case rare.

— *Madame, la nuit vous attend.*

Vorba suna frumos. Nu râde. Vorba suna frumos, ca un refren de romanță nouă, cu strofe oribile, pe care le cânti totuși și îți plac pentru o frumusețe a lor trecătoare. Dumneata n-ai să înțelegi asta, dumneata care ești prea inteligent ca să înțelegi.

L-am urmat.

1. *revistă* - (aici) spectacol constând într-o succesiune variată de dansuri, cântece, scenete vesele cu subiecte din actualitate; spectacol de varietăți. (sursa: DEX Online)[^](#)
2. *scheci* - scurtă scenetă cu caracter glumeț, satiric și, de obicei, cu temă actuală. – Din fr., engl. *sketch*. (sursa: DEX Online)[^](#)
3. [Rudolph Valentino](#) - actor celebru înainte de război, considerat pe atunci prototipul frumuseții masculine.[^](#)
4. *june-prim* = actor care interpretează roluri de tânăr îndrăgostit (sursa: DEX Online)[^](#)
5. *prințul de Galles* - prințul de Wales, moștenitorul tronului britanic.[^](#)
6. *Madame, ma voiture vous attend.* - Doamnă, mașina mea va aștepta. (fr.)[^](#)
7. *Ce cher Andre* - aceast drag Andrei (fr.)[^](#)
8. *vodevil* - comedie ușoară sau farsă (într-un act), în textul căreia sunt intercalate cuplete care se cântă pe melodii cunoscute – din fr. *vaudeville*. (sursa: DEX Online)[^](#)

II

Am rămas acolo două săptămâni. Era un sat dincolo de [Câmpina](#) și nu departe de Sinaia. Nici astăzi nu-i știu numele. Am vrut a doua zi să mă întorc la București. I-am spus-o lui Andrei, așa cum spui cuiva, la o petrecere, după miezul nopții, că e târziu și că vrei să te duci. El a râs și a ridicat din umeri.

— Nu se poate.

— Fii rezonabil, Andrei. A fost foarte frumos, dar eu trebuie să plec.

— Cu ce?

— Cu automobilul dumitale.

— E în pană.

— Ieri nu avea nimic.

— Și astăzi are. Un automobil e un lucru capricios.

— Glumești.

— Jur că nu. Azi dimineață – dumneata dormeai încă – am coborât în curte și am stricat carburatorul. Eu sunt un om prudent. M-am gândit că dumneata ai să vrei să fugi. Și mi-am spus că aventura asta a noastră trebuie să fie apărată împotriva tuturor, împotriva dumitale mai ales. Crede-mă pe mine: un automobil bun de plecare, este o primejdie. Unul sfârâmat, la 40 de kilometri depărtare de oraș, e o garanție de constanță. L-am sfârâmat pe al meu.

— Ești nebun.

— Sunt.

Ai să recunoști în convorbirea asta stilul lui Andrei, stilul acela despre care dumneata spuneai că este cordial și ingenuu, voind desigur să spui indiscret și suficient, dar care mie îmi plăcea și încă îmi place. Căci, uite, astăzi, cu oboseala acestor cinci ani trecuți și cu cruzimea pe care am învățat-o răbdătoare de la el, nu mă pot opri să-i surâd în amintire aceluia Andrei, care mă făcea prizoniera lui, îndrăzneț, fericit și inconștient, sigur de el, mândru de isprava lui. Purta un pantalon alb de vară, și o cămașă cu mânecile suflecate și gulerul descheiat, ceea

ce îl întinerea și îi dădea în acea curte de țară, nu știu ce aer agrest¹, numai simplitate, numai bucurie.

Ți-am spus că sunt bătrână. Eram și atunci. Mai puțin, dar eram. E în mine o veche oboseală, venind nu știu de unde, care mă face sensibilă la tot ce este imagine de curaj, la un gest brusc, la o vorbă cutezătoare, la un obraz inconștient de tânăr. Știu eu? trebuie să fie ceva asemănător melancoliei sfârșiturilor de vară, când soarele este încă întreg și lumina este încă albă, dar creștetul copacilor se înfioară seara de presentimentul declinului ce vine, și pe care ei îl poartă în ființa lor ca pe un jar intim, învelit în miez de pâine.

Era cuceritor Andrei în acel ceas de dimineață, „cuceritor“ în înțelesul clasic al vorbei, înțeles pe care îl descopeream atunci pentru prima oară, căci nu-l întâlnisem decât la cinematograful și la teatru, probabil pentru ca revelația să-mi fie mai târziu completă.

I-am strâns mâna, consimțind la tot. M-a îmbrățișat cu entuziasm și gălăgie, copilăros, foarte copilăros, dar în același timp stăpân cu ostentație – ceea ce nu-mi plăcea, pentru că nu-mi displace niciodată să le las oamenilor care-mi sunt dragi, impresia că un capriciu al lor este un ordin. Nu-mi amintesc câtă ironie era în supunerea mea. Trebuie să fi fost puțină. Dar foarte puțină: numai atâta câtă îmi era necesar ca să mă scuz față de ceea ce dumneata numești „tactul“ meu. Îl aruncam, tactul ăsta al meu, îl aruncam cum arunci o pălărie care te incomodează și rămâi pe urmă cu capul descoperit și părul răsfirat în vânt.

— Și cu toate acestea nu putem rămâne.

— De ce?

— Foarte simplu. Eu nu am decât rochia asta de pe mine, dumneata numai costumul pe care îl porți.

A râs, m-a sărutat, și-a aruncat repede haina pe umeri și a fugit, strigându-mi doar că se întoarce până la prânz.

A fugit kilometri până la șosea, a oprit întâia mașină, s-a aruncat în ea spre stupoarea celui care o conducea, a fost într-un ceas la Brașov, a dat o raită prin târg și într-alt ceas a fost înapoi, încărcat de pachete, cutii, pungi, pe care le-am desfăcut amândoi râzând la descoperirea fiecărui lucru cumpărat, căci nici el nu știa bine ce adusesse și fiecare pachet desfăcut era o surpriză pentru amândoi: pijamale, un [patefon](#) cu un singur disc, o rochie de lână, un trening, bomboane, cărți, un joc de ping-pong, batiste, pudră, apă de colonie, ochelari de soare, un

întreg bazar fantezist făcut din fleacuri încântătoare și de un prost gust strigător.

E stupid că ți-o spun dumitale și probabil deplasat, dar îmi vei ierta momentul ăsta de duioșie: au fost cele mai frumoase zile de care îmi pot aminti.

Am un întreg teanc de fotografii din timpul acela și mi se întâmplă des să le privesc – astăzi încă – fără părere de rău, fără reproșuri, pentru tot ce s-a întâmplat de atunci, fericită să descopăr încă un detaliu, în pozele acestea, pe care le știu pe de rost și în care totul este emoționant, totul îți spun, pantofii lui albi, cordonul meu rupt (fugisem mult și îl agătasem de un [uluc](#), într-o zi în care ne întorceam de la Prahova, unde ne scăldaserăm, într-un loc bine ascuns, cu desăvârșire goi, pentru că nu aveam costume de baie, ce e dreptul, dar de asemeni pentru că nebunia asta ne făcea o imensă bucurie) și totul este intact, recent, amical – cum să-ți spun eu? – nu ca într-o evocare disperată de lucruri pierdute, ci ca o cunoaștere domoală și odihnită a unui peisagiu, în care trăiești cu sentimentul că este pentru totdeauna al tău.

Andrei a fost de atunci în nenumărate rânduri, brutal, obscen și rău, dar toate acestea și multe altele – o, nemăsurat mai multe decât ți-aș putea spune, nu pentru că m-aș teme de dumneata, sau pentru că m-aș simți umilită (căci e mult de când nu mai am asemenea orgoliu) ci pentru că mi-ar face rău să le mai număr, toate acestea, zic, cad și se șterg în amintirea celor două săptămâni de la început.

Ți-am spus cred că între lucrurile aduse de la Brașov era un patefon și un disc. Unul singur. Nu știu de ce se nimerise numai unul și de ce tocmai acela. Pe o parte, un dans unguresc de [Brahms](#) și pe cealaltă un dans spaniol de [Granados](#), amândouă cântate la vioară de [Iascha Heifetz](#). Era o placă roșie *His Master's Voice*², pe care o văd perfect și astăzi, deși de atunci, nu știu de ce, n-am avut curiozitatea s-o caut. Timp de două săptămâni, dimineața, la prânz, seara, seara mai ales, după cină, așteptând în cerdac să treacă de miezul nopții, ascultam melodiile acestea două, care ne deveniseră într-atât de familiare, încât încetaseră să mai fie două bucăți de muzică, schimbându-se parcă într-un fel de ritual casnic, parte integrantă din viața noastră de acolo asemeni tuturor sunetelor familiare dintr-o casă – pașii cunoscuți în [tindă](#), tic-tacul ceasului de perete, zgomotul ușilor deschise și închise...

Vezi, au trecut atâția ani, am uitat atâtea lucruri, voi mai uita atâtea, dar cred că voi ține totdeauna minte cântecelele acestea, nu pentru că ar fi frumoase, nici nu știu dacă sunt frumoase, dar pentru vacanța cuprinsă în ele, atât de adânc, încât nici Andrei, el care nu știe decât tangouri, nu le-a uitat și i se întâmplă uneori, probabil fără voia lui și fără nicio intenție, să le fredoneze, în timp ce mănâncă sau se rade.

M-ar bucura enorm să nu știe nici ce sunt, nici unde le-a auzit, și să le ducă, așa, cu

el, nepăsător, cum duci în buzunarul dinăuntru al paltonului o scrisoare veche de anul trecut, pe care ai uitat-o, crezând că ai pierdut-o.

Eu, oricum, nu l-am întrebat niciodată nimic despre asta.

1. *agrest* - câmpenesc, rustic (sursa: DEX Online)^
2. [*His Master's Voice*](#) - marcă de discuri de gramofon - numele vine de la o pictură cu un câine care privește o pâlnie de gramofon și recunoaște "vocea stăpânului lui".^

III

La București am revenit târziu, pe la sfârșitul lui septembrie, când am găsit lumea de mult întoarsă din [vilegiatură](#) și pomii, la șosea, îngălbeniți.

Tot atunci te-am cunoscut pe dumneata, care tocmai te întorceai de la Paris, după nu mai știi ce studii medicale, despre care Andrei îmi vorbise cu scepticism („Ștefan Valeriu ăsta n-are să facă niciodată nimic serios“) și poate că ții minte cât de penibil mi-a fost în ziua aceea, în care el te-a strigat pe stradă, ca să mi te prezinte, strălucind de orgoliu și plin de subînțelesuri. Simțeam că aștepta să fie felicitat pentru mine și pentru „succesul“ lui. Simțeam că e încântat de rochia mea, de ochii mei, de uimirea dumitale.

Cât m-am luptat în acel timp să-i temperez entuziasmul și indiscreția. Nu eram prudentă și nu cred să fiu nici acum. Dar mă înspăimântau zvonurile, presupunerile, comentariile, serile de [premieră](#) când, trecând prin *foyer*¹, simțeam în urma mea o trenă de șoapte, intrările în restaurant, când mă întâmpinai, de la ușă, treizeci de priviri care știau ceva și voiau să știe totul, întrebările delicate, aluziile... Dacă aș fi putut face cunoscut tuturor, printr-o [circulară](#), că sunt [metresa](#) lui Andrei, și dacă aș fi fost sigură că asta ar pune capăt curiozității publice, aș fi făcut-o. Mă obosea „atmosfera de senzațional“ care mi se pregătea.

Am încercat să-i explic toate acestea lui Andrei. I-am spus că nu mă jenez de nimeni, dar că ar trebui să-i dăm amorului nostru timpul să-și găsească singur „formula socială“ care îi convenea (nu cred să fi întrebuițat atunci termenul ăsta oribil, dar asta voiam să spun în fond). L-am rugat să lase lucrurile în voia lor, să se descurce singure.

— Ești o burgheză, mi-a spus.

Nu m-am supărat. Într-un fel avea dreptate. Era pe atunci febril, entuziast, amețit de proiecte pentru viitor, pasionat: eu eram calmă, puțin sceptică, lucidă în orice caz și, deși bucuroasă de prietenia mea cu el, obosită totuși de exploziile lui juvenile.

Mai ales țineam la un lucru: să trăim separați. În privința asta nu eram dispusă să fac nicio concesie. A fost pe rând îndrăzneț, autoritar și amenințător, dar eu am fost îndărătnică și era de ajuns.

Dar, pentru numele lui Dumnezeu, de ce? Mă primești să dorm la tine. Mă oprești la tine la masă. Ieși cu mine în oraș, de ce n-am locui atunci împreună? De ce nu te-

ai muta la mine? De ce n-am lua o casă mai mare, pentru amândoi?

Ar fi fost greu să-i răspund și ar fi fost greu să înțelegă. Nici n-am încercat. Dar am rămas la hotărârea mea.

Eu aveam nevoie de o casă în care să fiu singură și să fiu stăpână: o odaie în care nimeni să nu poată intra fără a bate la ușă, un [scrin](#) în care să încui ce vreau, patru pereți între care să mă pot aduna departe de toți și de tot. „Temperament de [castelană](#)“ mi-ai spus dumneata odată și n-am știut ce să-ți replic. Nu cred să fie asta. Știu numai că îmi place interiorul meu, că n-am bucurie mai sigură, decât să mă întorc seara în el, că am păstrat foarte limpede noțiunea de „refugiu“ a casei (întoarcerea fiului risipitor este singurul pasagiu în biblie care m-a emoționat vreodată) și că dacă nu m-am lăsat destrămată până astăzi de viață, a fost în bună parte mulțumită odăii ăsteia de unde îți scriu acum. Câte nebunii posibile nu mi-am înfrânat aici, câte gesturi stridente, câte demersuri false... Și de câte ori n-am intrat aici rănită, cu obrazul descompus, cu mâinile căzute de-a lungul trupului, incapabilă să descifrez cine știe ce catastrofă, care mă surprinsese, spunându-mi că totul e sfârșit și înțelegând probabil prin acest „totul“ viața însăși.

O zi mai târziu, sau două, când mă întâlneai pe stradă, râdeam în mine însămi, gândindu-mă pe câte avarii intime se construia calmul meu, pentru care dumneata mă felicitai și de care eu eram mândră, pentru alte motive însă, te rog să crezi.

Casa a fost singurul lucru pe care mi l-am păstrat, restul intrând pe încetul, zi cu zi, în stăpânirea lui Andrei, care știa să ceară și să ia cu un adevărat instinct de copil teribil.

Îmi era plăcută apariția lui agitată, felul lui de a suna nervos și răstit, gestul cu care își arunca din prag pălăria, întrebările lui dezordonate, răspunsurile lui scurte, pașii repezi cu care făcea ocolul odăilor, schimbând lucrurile de la locul lor, mirându-se de orice, voind să știe tot, nerăbdător, intolerant și tiran cum era sigur că îi ședea bine să fie.

— Ești [impertinent](#), Andrei.

Îl măguleam. Se simțea dintr-o dată puternic, poruncitor și zâmbea spre mine fără modestie – zâmbet care îmi plăcea nespus, fiindcă eu mă știam reticentă și dezarmată, în timp ce el se dovedea îndrăzneț și [prezumțios](#).

I-am cunoscut din capul locului vanitatea, dar i-am cultivat-o cu bucurie, pentru că era punctul lui cel mai sensibil și pentru că asta, deși îl făcea uneori imposibil, îi dăruia nu știu ce grație aspră de adolescent, care nu cunoaște piedici. Îmi rămânea

astfel sentimentul intim că între noi doi, cel mai tare tot eu eram și m-am gândit de multe ori că aproape toate victoriile lui asupra mea, cel puțin la început, au fost la drept vorbind, mici concesii, cu care îl lăsam să plece de la mine, ca să nu fie îmbufnat.

Când anume mi-a devenit Andrei indispensabil, mi-ar fi greu să spun. E probabil că n-a fost un moment precis. Iubirea mea pentru el a crescut sedimentar, lent, din lucruri mici, din obiceiuri, până ce într-o zi m-am trezit prizoniera lui. Multă vreme, m-am crezut liberă, l-am privit detașat și pentru motivul că îl judecam cu răceală, conștientă de toate defectele lui amuzante, aveam naivitatea să mă cred independentă de el și gata să primesc oricând, cu inima ușoară, o despărțire. În niciun caz, n-aș fi înțeles cum bărbatul acela cu furii și fantezii asupritoare, m-ar fi făcut să sufăr, pe mine care îl priveam cu atâta îngăduință și ironie.

Aveam impresia că se joacă cu mine „de-a tirania“ și am acceptat să-i dau replicile de sclavă, cum oamenii mari acceptă să se sperie de un copil, care și-a pus în cap o broboadă și face *hu-huu*, ca balaurul...

Nu știam cât e de periculos jocul.

-
1. *foyer* - (din franceză) foaier, încăpere a unui teatru, în afara sălii de spectacol, destinată recreerii spectatorilor în timpul pauzelor dintre acte (sursa: DEX Online).[^]

IV

Întâia noastră ceartă mai serioasă a fost din cauza numelui meu, care lui Andrei nu-i plăcea de loc.

Îi venea greu să mi-l pronunțe cum trebuie și cum este, urât desigur, comun și fără sunet personal, dar așa cum mi-a fost dat de mică: Maria.

Între noi, în intimitate, încerca tot felul de substituiți și diminutive afectuoase, pe care le refuzam cu îndârjire.

— Te previn, Andrei, că ori de câte ori ai să mă chemi altfel de cum mă cheamă, n-am să răspund.

Suferința lui adevărată era însă când trebuia să mă prezinte unui străin și atunci, contând pe jena mea, îmi rectifica numele, pronunțându-l franțuzește, englezește sau abreviat, după gustul lui, cu prima silabă.

M-am numit pe rând Marie, Mary, Ria. Și regulat, de câte ori încerca jocul ăsta, i-l dejucam liniștită, spre nesfârșita lui furie.

— Mă numesc Maria. Lui Andrei nu-i place să-mi spună astfel: este o veche glumă a lui.

Nu râde: lucrul era de mare importanță și până la urmă am ținut să rezist asupra lui, fiindcă bănuiam aici nodul întregii deosebiri dintre Andrei și mine, semnul cel mai sigur că el și eu eram din două lumi deosebite.

De ce nu-i plăcea „Maria“? Nu știu bine. L-am întrebat de câteva ori și n-a știut să se explice.

— Înțelegi, zicea el înciudat, toate femeile din jurul nostru se numesc normal. Uite Suzy Ioaniu. O cheamă Suzana, dar recunoaște și tu că ar fi oribil să-și spună așa. Uite, Bébé Stoian. Uite Anny. Toată lumea în sfârșit: Lulu, Lily, Ritta, Gaby... Numai tu... numai tu..., Maria, ce nume de provincie!

Râdeam. Mă amuza sincer pasiunea lui pentru numele șifonate, nostime, boțite, nume ce să se poată scrie cu un *y* sau cu un *e* mut, sau cu o dublă consoană, estetică ușoară pe care Andrei o va fi învățat din programele barurilor de noapte și pe care voia s-o impună numelui meu de trei vocale, nume monoton, nume fad, nume provincial, dar cu care mă obișnuisem și care îmi plăcea, fiindcă era atât de simplu

și de comun.

Ce triumfător a fost Andrei în ziua în care, venind la mine, a aflat că servitoarea mea, de curând angajată, se chema ca mine, Maria. Nici nu s-a ostenit să râdă: a întins doar palma demonstrativ, în fața evidenței și așteptând recunoașterea adevărului. Ce cap a făcut, Doamne, ce cap, când i-am spus că lucrul nu mă supără deloc și că am să-mi las numele în pace, cum am să i-l las și pe al Mariei servitoarea, pentru că numele ăsta ne poate acoperi pe amândouă în aceeași casă, odată cu toate Mariile din lume.

A încheiat discuția sever.

— Ești iremediabil burgheză. Numai că ar trebui să-ți porți rochiile de la 1915, nu numai numele.

Foarte târziu, abia peste vreo doi ani, la Paris, într-o împrejurare care pe dumneata te-ar fi făcut să râzi, dar care pe mine m-a emoționat cu adevărat, Andrei a convenit că în definitiv un nume nu e nici mai bun nici mai rău decât altul, ba chiar a recunoscut că al meu mi se potrivește și-mi seamănă. Fuseserăm în [Rue la Boétie](#) să vizităm câteva galerii de pictură și întâmplător, la *Bernheim Jeune*¹, am dat de o expoziție curioasă a unei artiste italiene, Maria Lani², care, cunoscând personal o mulțime de pictori cu renume, îi pusese să-i facă fiecare portretul, strângând astfel o colecție de imagini foarte deosebite, ale aceluiași model.

Cred că pe Andrei l-a surprins că o femeie atât de distinsă, ca acea actriță italiană, se poate chema ca mine, Maria. Cred de asemeni că a fost mândru de această asemănare și-mi aduc aminte, că m-a privit acolo, în expoziție, de câteva ori, cu o licărire de admirație, pe care nu o mai avusese de mult pentru mine și pe care, de atunci, nu știu să o mai fi avut.

Seara, am dinat³ undeva în [Montmartre](#) într-un bar prietenos și nemonden, unde Andrei a fost ca în vremuri bune, copilăros, vibrant, direct și mi-a spus o mulțime de prostii încântătoare.

— Maria, am fost un dobitoc și n-ar trebui să mă ierți. Porți exact numele care ți se cuvine, un nume fără grație vizibilă, un nume care nu suportă diminutive, mândru ca tine, simplu ca tine, poate puțin prea grav, fiindcă uneori te-aș vrea altfel, mai sprintenă, mai neliniștită, nu așa cum sunt eu, pentru că eu sunt de-a-dreptul nebun, dar oricum altfel...

— Mai tânără, Andrei, mai tânără, l-am ajutat eu să-și precizeze gândurile.

A protestat cu violență, mi-a amintit că el e mai în vârstă decât mine, mi-a vorbit despre firele lui de păr alb, dar în ciuda protestelor lui, am știut că spusese adevărat și că în seara aceea Andrei, vorbitorul îngâmfat și suficient, de care îți râzi dumneata, spusese cele mai delicate și mai juste lucruri ce se puteau spune despre iubirea noastră agitată.

M-am gândit atunci, după numai țin minte câte luni de resemnare, că totuși, legătura mea cu Andrei nu era un lucru definitiv compromis, de vreme ce acel ceas de înțelegere fusese posibil și că – cine știe? – cu puțină răbdare, cu oarecare îndărătnicie la nevoie, cu un dram de noroc în sfârșit, aș fi izbutit până la urmă să descopăr în jocul nostru sufletesc, exact pedala care trebuia apăsată, pentru ca acordul nostru din acea seară, să dureze.

Să dureze! Vezi, asta trebuie să fi fost, nu numai în raporturile mele cu Andrei, dar cu toată lumea și cu viața însăși, eroarea mea cea mai gravă. Să dureze! Mă înspăimântă gândul că ceva poate să fie nimicit complet, că un lucru, un om, un sentiment sau numai un obicei poate să dispară de azi pe mâine și mă obsedează în trecerea lucrurilor numai eternitatea lor posibilă, semnul lor care ar putea să se oprească și să rămână.

Ce era sfâșietor pentru mine, în prezența lui Andrei, era aerul lui de provizorat continuu, aerul lui de om intrat din întâmplare, într-o casă, cu pălăria pe ureche, neștiind dacă are să plece, dacă are să se întoarcă sau dacă are să rămâie. Eram ispășită uneori, copilărește, să pun mâna pe umărul lui și să-l întreb cu toată seriozitatea:

— Ești aici?

Să nu crezi că dorul acesta al meu de permanență era asupritor sau măcar exigent. Știam bine că Andrei trebuia să umble, să trădeze și – cum să-ți explic eu? – cred că tocmai asta, aerul lui ușor de vagabond mă emoționa mai mult și că tocmai pentru asta îl iubeam, căci el era cu vânturile și cu lumea largă, în timp ce eu eram cu așteptarea și cu eternitatea. Eternitate ieftină desigur, a mea și a lui, dar care trebuia apărată cu băgare de seamă, împotriva atâtor lucruri.

Și dacă prezența lui fantezistă, zgomotoasă și inegală, prezența lui de mic aventurier, care terorizează și impune, îmi era dragă și îmi era necesară, pentru că asta aducea ca un fel de briză de dimineață în viața mea „gravă“, cum zicea el, poate că și lui îi trebuia liniștea mea, dacă nu pentru altceva, cel puțin pentru odihnă, căci uneori evadările, escapadele și capriciile lui zăpăcite îl puteau obosi și atunci îi era poate plăcut să găsească lângă mine o zi sau o săptămână de pace, puțin prea monotona probabil și prea burgheză, dar certă.

Cred că asta înțelesese în sfârșit Andrei în seara aceea la Paris și, întorcându-ne târziu spre casă, pe jos, pe străzi ocolite de-a lungul [cheiurilor](#) Senei, ușor amețiți de vin și ușor înfiorați de noaptea de dragoste pe care ne-o făgăduiam tacit, eram fericită la brațul lui.

1. [Galerie Bernheim-Jeune](#) - una dintre cele mai vechi galerii de artă pariziene. [^]
2. [Maria Lani](#) - actriță evreică născută în Polonia (nu italiană), a fost model pentru peste 50 de artiști plastici, printre care Chagall, Matisse, Cocteau și Suzanne Valadon. [^]
3. *am dinat* - am luat masa (într-un local) - din franceză: *diner*. [^]

V

Mai departe? Mă întreb dacă mai am ce să-ți povestesc. Acum, că am prins să vorbesc despre atâtea lucruri vechi, pe care desigur nu le-am uitat niciun moment, dar pe care până astăzi le-am ținut undeva, în mine, ca într-un sertar, în care ești bucuros să nu umbli, acum că am răscolit atâtea fapte și regrete și erori, mărturisesc că am prins gustul lor și că am, povestindu-le, un fel de plăcere dureroasă, de parcă mi-aș desface, din bandaje, un braț multă vreme prizonier.

N-am să-ți spun însă toate istoriile câte rămân – certuri, trădări, explicații – pentru că simt cât este de târziu ca să mă mai reîntorc din drumul lor. Le-am acceptat de multă vreme, așa cum au fost și cum vor mai fi, și încerc să-mi fac din tovărășia lor un fel de voluptate familiară – singura probabil care-mi rămâne. De altfel le cunoști pe toate, ca mine și ca toată lumea, căci Andrei n-a cruțat nimic și s-a îngrijit ca fiecare nouă aventură a lui să fie un eveniment public, început și sfârșit în văzul tuturor.

Ții minte fuga lui din 1924, la Paris, cu Didi, vedeta aceea blondă, care a plecat cu el în mijlocul [stagiunii](#), lăsând revista de la Cărăbuș¹ descompletată și Bucureștii uluiți? Mi s-a spus că și astăzi se mai vorbește de asta și că în teatre, a rămas ca un fel de legendă isprava lor de atunci. Între timp, eu ieșeam pe stradă, primeam vizite, făceam vizite – totul cu o liniște absurdă, cu un surâs nesimulat, cu o degajare ce trebuie să fi paralizat cele mai brutale aluzii.

Cum? Nu știi. Eram curajoasă? Eram disprețuitoare? Eram insensibilă?

Nu știi, zău, nu știi, dar cred că aveam conștiința că mizeria aceea ieșea cu totul din cercul vieții mele, că nu mă viza pe mine, că nu mă putea viza pe mine, că era un zid material între ce se întâmplă atunci și între ce eram eu.

N-a înțeles nimeni nimic și Andrei a înțeles mai puțin decât oricine. Două săptămâni, la întoarcere, s-a ferit să mă întâlnească. Mi-a trimis salutări vagi și emisari speriați, în recunoaștere. Pe urmă, a venit într-o dimineață la mine, prin surpriză, dezorientat și neștiind ce să facă, să se explice pe el, sau să mă învinuiască pe mine, în orice caz, decis „să aibă dreptate“. Nu i-am dat acest prilej. L-am primit ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat, ca și cum abia cu o seară înainte ar fi plecat de la mine, i-am vorbit amical, l-am făcut să râdă, am râs, l-am oprit la masă, l-am întrebat despre nenumărate nimicuri. După masă, am pus la patefon câteva plăci, pe care le cumpărasem în lipsa lui pentru el, niște tangouri argentinieni și l-am rugat să-mi arate un pas de dans, care începea să fie la modă

pe atunci și pe care eu nu izbutisem să-l prind. Asta i-a făcut enormă plăcere pentru că era măgulit că recurgeam la competența lui și am simțit cum faptul ăsta neînsemnat i-a redat dintr-o dată siguranța, căci a părăsit aerul lui de om vinovat, redevenind, așa cum îl știam, stăpân.

Seara, la ceai, probabil pentru că îi plăceau prăjiturile, (știi cornurile acelea spumoase pe care le cunoști) a ridicat capul deasupra ceștii lui și mi-a spus cu bunăvoință:

— Tu nu ești genul meu de femeie, dar ești o fată simpatică.

L-am privit pentru întâia dată încruntată, fiindcă fără să mă fi supărat, adjectivul ăsta mi se părea prea ușor pe umerii mei, care dovediseră doar că știau să ducă și să suporte atâtea.

— Și tu, Andrei, și tu...

Îl priveam cum mănâncă în fața mea, la masa de la care lipsise atâta vreme, lacom, vesel și comunicativ, de o candoare care îl prindea de minune și de o inconștiență, care ar fi scuzat nu o trădare, dar o crimă. Mi-a făcut totdeauna plăcere să-l privesc pe Andrei cum mănâncă și cred că lăcomia este singurul lucru profund bun în el, pentru că (poate e o prostie ce spun eu acum, dar o cred și am s-o spun totuși) pentru că un bărbat lacom are ceva de copil în el, ceva care îi scade din asprimea lui, din importanța, din teroarea lui de mascul. Poate că dacă femeii simple și proaste au izbutit să trăiască o viață întreagă lângă oameni mari, regi, generali, savanți, este tocmai pentru că mâncau cu ei la masă și aveau în față imaginea lor de copii bosumflați și pofticioși, singurul lucru care le apăra pe ele împotriva majestății lor.

O, nu era cazul lui Andrei desigur, dar și el era un mic tiran în felul lui și singurul meu moment de superioritate asupra lui, singura împrejurare în care îl simțeam dependent de mine, așteptând parcă ocrotirea mea și hotărârea mea, era la masă, când desfăcându-și șervetul, mă întreba din ochi, ce aveam să-i dau de mâncare.

E stupid și pueril ce-ți spun eu acum, simt că e stupid și că n-ai să înțelegi nimic de aici, dar nu strici dumneata, vinovată nu sunt decât eu, când îți povestesc dumitale, un bărbat, lucruri pe care numai o femeie ar putea să le priceapă și să le simtă.

A fost una din puținele bucurii, pe care i le datorez lui Andrei, aceea de a-l servi, de a-i purta de grijă, de a-l vedea alintându-se, sub masca lui de bărbat energic, de a-i flata gusturile, de a i le educa. El se supunea cu satisfacția omului care primește orice, pentru că se simte îndreptățit la orice și avea ceva regal în felul lui de a mă

lăsa să mă ocup de el.

Era cred singurul lucru prin care Andrei se simțea cu adevărat legat de mine și eu știam că oricât de departe ar fi fugit, ori cu cine și ori unde, într-o zi sau alta avea să revină, din oboseală, știind că-l așteaptă undeva un trup docil de femeie, un pat cunoscut, o masă bună și un patefon cu tangouri noi.

Vezi, nu-mi e rușine să-ți spun că, în toate acestea, contam pe lenea lui, pe oboseala și lăcomia lui, poate încă, uneori, pe vanitatea lui, căci eram o femeie elegantă – nu? – care făcea frumos la brațul unui bărbat, în serile de premieră, la teatru sau la restaurant.

De aceea nu m-am alarmat niciodată, la niciuna din evadările lui Andrei și nu m-am dus să-l caut, convinsă că are să vină singur, mai curând sau mai târziu. Nu spun că n-a fost greu, la început mai ales. De câte ori nu l-am așteptat zadarnic la o masă, la care îl chemasem și-mi făgăduise să vină, de câte ori n-am stat îmbrăcată, seara, la ora spectacolelor, pândind soneria și văzând cum trece timpul, încă cinci minute, încă cinci, până ce înțelegeam că n-are să mai vie și mă dezbrăcam în sfârșit, nu indignată, dar tristă de seara mea pierdută. Și cât îmi era de penibil să-i spun servitoarei că dejunez singură atunci când o prevenisem să pună două tacâmuri, sau că nu mai ies în oraș, atunci când mă văzuse puțin înainte pregătindu-mă de teatru sau de plimbare. Poate n-ai cunoscut niciodată asemenea mici mizerii și nu știi câtă oboseală rămâne pe urma lor, dar eu, care le-am trăit zi cu zi, le-aș fi preferat sincer o mare lovitură, o mare durere, care cel puțin te izbește din față și te doboară sau te reface.

Nu i-am cerut niciodată explicații lui Andrei și l-am oprit ori de câte ori a vrut să mi le dea, căci știam bine că nimic n-ar fi putut să șteargă sentimentul meu intim de îndoială, iar de rest – de fapte, argumente și justificări, – îmi păsa puțin. Și de altminteri plăcerea de a-l revedea era de fiecare dată atât de nouă și de vie, încât totul dispărea, cel puțin cât timp el rămânea de față.

Îți aduci aminte când m-ai întâlnit, astă primăvară, pe timpul alegerilor generale, într-o dimineață, pe [Calea Victoriei](#) și mi-ai spus că îl văzuseși puțin înainte pe Andrei, care pleca în seara aceea la Turda, unde candida²? Ți-am răspuns simplu, ca și cum toate acestea mi-ar fi fost cunoscute și ca și cum prezența lui Andrei la București și plecarea lui spre Turda, ar fi fost lucruri de la sine înțelese. În realitate nu știam nimic, iar pe Andrei nu-l văzusem atunci de aproape o lună, de când îmi vorbise întâia dată de candidatura lui, pe care eu n-o aprobam, gluma asta părându-mi-se prea serioasă pentru el.

Așadar era în București! Se plimba pe stradă, vorbea cu diverși oameni, se

amuza... M-a cuprins atunci un dor de el, un dor descurajat, în care nu era nicio muștrare și nicio revoltă, ci numai gândul timid că s-ar putea să-l văd și eu, să-l ascult vorbind, să-i strâng mâna.

M-am dus după masă la gară și am venit cu un ceas prea devreme, ceea ce m-a înspăimântat căci mă gândeam că între timp s-ar putea ca Andrei să treacă totuși pe la mine pe acasă și să nu mă găsească. L-am așteptat pe peron, înaintea primului vagon, ca să pot privi tot trenul în lung, de frică să nu-l pierd pe Andrei în mulțimea trecătorilor grăbiți. El a venit târziu, câteva minute înainte de plecarea trenului, și când m-a zărit de departe, s-a oprit brusc în loc, de uimire sau de frică, pentru că se aștepta probabil la o scenă. I-am făcut un semn mic cu mâna, ceea ce l-a încurajat și s-a apropiat de mine, cu o veselie exagerată și silindu-se să fie volubil, lucru care era de prisos, de vreme ce eu nu-i ceream altceva decât să-l văd. A fost drăguț, afectuos și – atârnat pe scara vagonului – îmi strângea într-una mâna cu efuziune, așteptând însă dintr-un moment într-altul semnalul de plecare. M-am gândit atunci că printr-un miracol s-ar putea ca el să sară deodată jos, să-și ia valiza într-o mână și brațul meu într-alta, să se îndrepte cu mine spre ieșire și să-mi spună ca rămâne în noaptea aceea la București. O secundă m-a fulgerat gândul de a-l ruga să rămână, dar din fericire mi-am mușcat buza, am tăcut și am zâmbit.

Trenul a pornit și Andrei de pe scară mi-a făcut generos semn cu brațul, până ce ne-am depărtat de tot, el strălucitor de mulțumire și orgoliu, eu ezitând în fața unui mare gol și știind doar că nu trebuia să plâng.

Poate că, între el și mine, momentul acela rezuma tot.

-
1. *Cărăbuș* - trupa de teatru de revistă a lui Constantin Tănase.[^]
 2. *candida* - probabil la alegerile parlamentare.[^]

VI

E târziu, nu-i așa? pentru regrete și muștrări. Să nu fi fost Andrei... Ei bine, să nu fi fost Andrei, mărturisesc că nu știu ce ar fi fost. El a intrat așa de complet în traiul meu, l-a mobilat cu atâtea lucruri ca pe o casă deșartă, a baricadat cu silueta lui de boxeur atâtea porți, ce puteau duce spre altceva, spre alți oameni și spre alte întâmplări încât acum, când vreau să-mi imaginez că el n-ar fi fost niciodată, sunt incapabilă să văd în jurul meu altceva decât un imens gol. Simt că n-aș fi fost atât de ostentivă și că n-aș fi purtat cu mine sentimentul ăsta intim de deșertăciune, care îmi servește drept scut, dar mai departe, dincolo de absența lui Andrei nu văd nimic.

Am încercat uneori, astă noapte încă, după uluitoarea dumitale mărturisire de aseară, am încercat să pun oarecare ordine în mine și să judec cu răceală iubirea mea pentru omul ăsta, pe care îl cunosc doară și asupra căruia nu-mi fac nicio iluzie. Am un simț ascuțit a ceea ce se cuvine și a ce nu se cuvine, un fel de instinct al justiției simple dintre oameni și îmi spuneam că e ceva nedrept în tovarășia mea cu Andrei, că sunt în mine câteva lucruri care în mâinile altcuiva ar fi rodit, câteva înclinări, nu de mare preț și nu strălucitoare, dar care ar fi fost poate în stare să lumineze o viață de bărbat iubit. Îmi mai spuneam că toate aceste sunt prea grele sau prea ușoare pentru Andrei, că el, n-are ce face cu ele și că, rămânând lângă el, risipesc stupid o mină de viață, care poate fi necesară altundeva, altcuiva, și că asta poate dezorganiza întreg universul, căci la încheierea socotelilor se va găsi lipsă această rezervă rătăcită de iubire.

Copilăros, nu? Nu așa de copilăros totuși, dacă vrei să mă crezi că spaima asta de a nu fi dezertat de la adevărata mea chemare mă copleșește sincer și că uneori, Andrei fiind lângă mine, mă trezesc deodată înfiorată de gândul că mă aflu prizonieră și că undeva, nu știu unde, tare departe în orice caz, mă așteaptă și astăzi, o altă existență, cu un alt om, existență pe care am întrerupt-o fără să știu, acum cinci ani, în noaptea de august, în care am fost metresa lui Andrei, din ușurință și din lene.

Am să fiu cu desăvârșire sinceră și am să-ți spun că atunci mă gândesc la dumneata. Nu vreau să vorbesc prostii și mai ales nu acum, după cele întâmplute aseară, dar de ce nu te-am cunoscut șase luni înainte de a te fi cunoscut? Poate că totul ar fi fost altfel.

Dumneata ai fost pentru mine, fără să bănuiești poate, singurul suport pe care contam. Îmi plăcea să te știu în afară de amorul meu cu Andrei, în afară de toate

complicațiile noastre comune, pentru că astfel știam că, peste dezolările sau comediile acelea, îmi mai rămânea ceva, un teren neutru de viață, o insulă pacificată, la hotarul căreia cădeau temeri și bănuieli și nesiguranțe. Mă felicitam că rezistasem ispitei de a-ți vorbi și îți eram recunoscătoare că nu mă întrebeseși niciodată nimic – tocmai pentru că astfel orice confuzie între amorul meu pentru Andrei și prietenia mea pentru dumneata era exclusă, ele rămânând două lucruri străine unul de altul, între care însă, te rog să crezi, niciodată nu m-am gândit că ar trebui să aleg.

De ce ai stricat buna noastră înțelegere? Cum se încurcă lucrurile și cum par a se pune toate de-a curmezișul între noi! Aseară am avut sentimentul unei mici catastrofe și mă întrebam alarmată dacă este vreo scăpare. Astăzi încă, începând să-ți scriu, eram jenată și nu știam bine ce am să-ți spun, temându-mă să nu mă înțelegi prost sau să nu mă exprim greșit, temându-mă mai ales ca drumul dintre noi să nu fie pe totdeauna tăiat de accidentul ăsta brutal, atât de greu de lămurit, între atâtea sentimente contrarii, care mă împart și mă nedumeresc pe mine însămi.

Acum însă, după câte ți-am povestit și pe măsură ce ți le-am povestit, am început să văd mai clar și cred că pot să-ți spun în toată sinceritatea că nimic nu e pierdut: să reluăm lucrurile de acolo de unde le-ai întrerupt dumneata aseară și să uităm ce a urmat. Se poate. Ascultă-mă pe mine, crede-mă pe mine: se poate.

Lasă-mă pe mine mai departe cu Andrei, cu care am socoteli și înțelegeri și adversități, ce nu pot fi rupte nici într-o zi, nici în două, nici într-un an. Am mers prea departe ca să mă întorc, sunt prea obosită ca să sfârșesc. Un amor mi se pare un lucru atât de complicat, un angrenaj atât de apăsător și minuțios, încât mi-e imposibil să mă desfac dintre roțile lui, să tai legăturile mărunte care mă fixează, să trec peste asediul tuturor detaliilor din care a crescut și între care m-a închis.

Sunt convenții fizice între mine și Andrei, sunt prejudecăți comune, sunt deprinderi, al căror gust de pasiune l-am pierdut poate sau l-am uitat, dar de care nu mă pot despărți, pentru că știu că în momentul acela ar redeveni chinuitoare, întocmai ca o mână bolnavă, care te lasă în pace atâta vreme cât o ții fixă, dar care te scutură de durere, în clipa în care, din nebăgare de seamă, ai mișcat-o din loc. Mi-e frică să mă apropiu de rana asta veche, care se cheamă un amor și simt că e nemăsurat mai bine să las regretele și revoltele mele în pace, în straturile lor sufletești, astăzi calme, pentru că, cel puțin aici unde mă aflu, sunt o cunoștință veche a lor și mă simt oarecum la mine acasă. În ziua în care aș ști că Andrei n-are să mai sune niciodată la poarta mea – sunetul lui poruncitor și scurt, pe care îl recunosc între o mie – mă voi găsi dezorientată pentru totdeauna. Înțelege ușurința asta și iart-o. Înțelege mai ales că ceea ce rămâne dincolo de asta, între noi doi, convorbirile

noastre lungi când vii să iei ceaiul la mine, plimbările noastre prin sălile de expoziții, certurile noastre pentru un tablou sau o carte, serile de concert, semnele ușoare de înțelegere pe care le schimbăm în lume, când, din ochi, convenim că suntem de acord asupra unui gest sau a unui fapt, toate acestea nu fac chiar cel de pe urmă lucru din existența mea și poate nici din a dumitale. Este singurul lucru care mă reabilitează în propriii mei ochi și singura împrejurare în care îmi dau seama că Andrei n-a fost totuși în viața mea decât un bărbat care a greșit adresa și a bătut la o ușă străină, eroare care a ținut cinci ani și va mai ține cinci, dar care până la urmă tot eroare rămâne, adică ceva de care eu n-am cum răspunde și n-am de ce mă căi.

Ai să vii luni, nu-i așa?

Arabela

I

Am respins azi încă o ofertă. Sper să fie ultima. J. K. L. Wood, corespondent și redactor la [New York Herald](#) m-a privit cu o sinceră stupeoare, a rupt cecul pe care îl plimbase jumătate de oră pe masa mea și mi-a spus sec: „Domnule, nu sunteți un om de afaceri“.

Nu sunt. Dar gândul că aș fi putut povesti pentru un magazin ilustrat o istorie care mă privește, mi se pare de un rar ridicol. Nu mi se iartă că am răpit *music-hall*-ului¹ un număr de senzație „*Arabella and partner*“², spunea adineauri J. K. L. Wood, era un număr retribuit seral cu 620 de dolari, plus cheltuieli de deplasare. Publicul vrea să știe de ce anume am renunțat la această retribuție și la aceste cheltuieli. El vrea să știe unde se află Arabela și – dacă e posibil – de ce Arabela m-a iubit pe mine sau de ce am iubit-o eu pe ea.

Am în sertarul din dreapta o fotografie a ei, din prima vară pe care am petrecut-o împreună. Să fi fost pe la sfârșitul lui august, la [Talloires](#). (Ar trebui, într-o zi să-mi clasez hârtiile și să-mi datez, pe cât posibil fotografiile. Detestabilă memorie). Era într-o rochie albastră, foarte deschisă, cu un guler școlăresc alb, numai cu sandale în picioare, fără ciorapi, cu capul gol, nepudrată, puțin palidă, dar odihnită și albă în soare. În fotografie am prins-o cu mâna ridicată brusc spre mine – gest speriat care nu era al ei fiindcă voia cred, să-mi spună s-o aștept o clipă pentru poză. Îmi imaginez fotografia asta mică apărând într-un ziar și mă cutremur. Nu e nici decență, nici prejudecată, nici sentimentalism: dar păstrez pentru mine lucrurile care sunt strict ale mele și mi se pare că gestul acela surprins are încă și astăzi o căldură imediată de strigăt.

E de mirare cum zilele în care se întâmplă ceva definitiv în viață, nu au nimic deosebit de celelalte în care nu se întâmplă nimic. Niciun semn. Nicio prevestire. Avusesem în acea seară de noiembrie o întâlnire în *Place Pigalle*³ cu un atașat de presă al unei legații⁴ amice, în vederea unei note pe care trebuia s-o redactăm împreună. Omul nu venise. Mi-era silă să mă întorc acasă devreme. Am luat-o în sus spre Medrano⁵. Îmi place mirosul pistei de circ, roșul violent al perdelelor din fund, dincolo de care se aude nechezatul cailor ce își așteaptă rândul, prostul gust al femeilor bariste, mustățile clasice ale cavalerului-director și lumea multă din jur care râde năvălitor, fără dificultate. Plăceri de estet dezabuzat. Plăceri oricum.

Se începuse de mult. Când am intrat, era liniște. Liniștea care precede la circ numerele de salt mortal. Mi-am aruncat ochii pe program.

Trio Darties

Dikki et Miss Arabela

Deoparte și de alta a pistei, la mare înălțime, erau două bare pe care, ca într-un cadru, se legănav doi atleți în roșu. În centru, o bară de lemn, legată cu două frânghii de plafonul cercului, oscila liberă, așteptând. Pe pistă, un fel de clown spân, arăta cu gesturi mari ce avea să se întâmple. Cei doi atleți în roșu trebuiau să sară deodată, unul din dreapta, celălalt din stânga, pe bara mobilă din mijloc, să o prindă fiecare cu o singură mână și pe urmă, cu aceeași mișcare, să sară de acolo înspre cele două bare laterale, unul în locul celuilalt. La o înălțime de vreo treizeci de metri, un dublu salt de mare lungime, fără plasă.

Luminile se stinseră. Patru reflectoare de culori diferite băteau puternic în sus. Spre atletul din dreapta și spre cel din stânga, două. Spre bara deșartă din mijloc, un reflector alb, care dădea oscilațiilor ei deasupra cercului un aer de fatalitate. Al patrulea reflector proiecta mai sus o lumină albastră slabă și descoperea acolo o prezență pe care nu o băgasem în seamă: într-un leagăn de mătase, o femeie. Brună, decorativă, într-un maieu argintiu, cu o brățară de pietre mari pe brațul drept, picior peste picior, privea de acolo totul cu o nepăsare absolută, purtând doar în colțul stâng al buzelor, un surâs întâmplător.

Toba mică bătu precipitat. În jurul meu, nu se auzea respirația nimănui. Pe urmă, o bătaie surdă de toabă mare, un salt, patru mâini zmcinduse pe bara din centru, o singură oscilație a ei și... gata... Bara se leagănă iar goală deasupra pistei adânci, cei doi atleți zâmbeau de o parte și de alta din locurile lor schimbate, femeia privea mai departe cu același nesigur aer de absență.

Era un număr mediocru. Am gândit-o atunci, când nu judecam decât cu gustul meu de [diletant](#). O gândesc și acum, când am în urmă atâtea turnee și succese. Era un număr mediocru. Interesant desigur și primejdios, dar prost prezentat, cu detalii inutile, cu decoruri de bâlci și cu nu știu ce expresie declamatoare, care îmi displace. Mai târziu, în peregrinările mele prin *music-hall*-urile europene, am învățat că virtuozitatea și simplitatea sunt două lucruri identice. Mi-a spus-o într-o seară [Rastelli](#), la Hamburg, unde jucam întâmplător amândoi, el cu bilele, faclele și baloanele lui, eu cu Arabela.

Dar să revin. Tot pasajul ăsta ar trebui suprimat la drept vorbind. Obicei stupid de [cabotin](#), care nu-și poate uita meseria și vorbește într-una de ea. Să revin deci la acea seară de noiembrie, când nu eram decât expert tehnic al Ministerului Sănătății din România pe lângă Comisia Internațională de Cooperare Medicală.

Numărul se terminase. Cei doi cavaleri în roșu mulțumeau publicului în mijlocul pistei. Între ei, își făcuse loc un al treilea, tot în roșu, mai tânăr însă și mai firav, care până atunci stătuse ascuns nu știu unde. În jurul lor, clownul spân descria cercuri largi, într-un fel de dans grotesc, fără haz. Numai sus, deasupra noastră a tuturor, femeia din leagănul de mătase privea departe fumul unei țigări imaginare. Avea o ușoară mișcare a tălpilor, joc imperceptibil de baletistă în repaus. A coborât, târziu, când aplauzele încetaseră cu totul, pe o frânghie, schimbând rar, leneș, mâinile una după alta, în jos, până în centrul pistei, unde a căzut pe vârfuri. Pe urmă a ieșit, fără grabă și fără să se încline, între cele două șiruri de servitori în livrea.

În pauză, m-am dus ca de obicei în culise, să privesc caii. Li se făcea toaleta pentru spectacol, în boxe deschise, într-o galerie din fund. Miroase acolo a nisip, a balegă, a sânge și a parfum – miros răvășit, complicat, pe care nu l-am cunoscut decât acolo și pe care îl ții minte cu o precizie ascuțită. Femei elegante se plimbau de la boxă, la boxă, să mângâie o coamă neagră, să șteargă fruntea pătată a unui mânz, să întindă zahăr cumpărat la intrare, calului preferat.

Într-un colț, călare pe bara de lemn a unei boxe, femeia în tricoul argintiu conversa cu un cal negru, cu mâna petrecută frățește după gâtul lui. (Îmi amintea o imagine veche de carte poștală așa cum se trimiteau demult, în copilărie, de anul nou pentru felicitări, poză în care o amazoană și un bot de cal se priveau tandri sub o potcoavă de flori). Mai târziu aveam să aflu că Miss Arabela nu se afla acolo, în seara aceea, pentru buna ei plăcere, ci că era obligată prin contract să se plimbe în pauză prin culoare, în costumul ei de spectacol, odată cu clownii și scamatorii, pentru a da astfel culiselor un aer de activitate surprinsă. Asta îl măgulește pe spectator.

M-am apropiat de ea întâmplător. Cred că tot întâmplător, vreau să spun fără nicio intenție precisă, i-am oferit o țigară. A primit-o și pe urmă, când și-a amintit că nu era voie să se fumeze acolo, și cum amândoi rămăseserăm cu țigările în gură neaprinse, m-a întrebat dacă nu vreau să vii la ea în cabină, să fumez.

— Uite, e aproape. Întâia ușă pe stânga.

Am urmat-o, surprins de simplitatea propunerii. Îmi vorbise ca unei cunoștințe vechi, cu un amestec de indiferență și prietenie, care, la drept vorbind, era felul ei natural de a fi, dar care atunci – pentru că nu o cunoșteam – mi se părea anume adresat mie.

A doua parte a programului începuse, dar nu era nimic interesant, cel puțin între primele numere și îmi surâdea gândul de a schimba câteva cuvinte cu femeia aceasta în costum argintiu, în cadrul ei de cabotină. Era ceva cinematografic în

întâmplarea asta.

Totuși în prag am ezitat. Când s-a deschis ușa, am observat cu surprindere și cu necaz că nu eram singuri și că cei patru parteneri ai femeii ocupaseră dinaintea cabinei, fiecare instalat în alt colț, ursuji, preocupați de toaleta lor complicată și dezinteresându-se complet de noi. Am intrat încurcat, neștiind dacă trebuie să salut sau nu, și derutat mai ales de tăcerea lor ostilă. Se îmbrăcau îmbufnați, muți, fără grabă, trăgându-și fără nicio jenă pantalonii sau cămașa și aruncându-și din când în când, peste capul nostru un ștergar, un piepten sau o lingură de pantofi. Doar cel mai tânăr dintre ei, băiatul firav pe care în pistă nici nu-l văzusem decât la sfârșitul numărului, și-a ridicat capul deasupra ligheanului peste care se spăla gol până la brâu și m-a privit un moment.

— Beb, îl numi femeia.

Pe urmă, îmi făcu semn să vii la măsuța ei de toaletă. Îmi aprinse țigara și apoi o aprinse pe a ei de la mine.

Porni să-și descheie nasturii bretelelor, dar plictisită că nu poate fuma liniștit, renunță, rămânând așa, cu tot spatele gol și cu un sân pe jumătate descoperit, sub tricoul acela nu destul de deschis ca să-i alunece cu totul de-a lungul corpului. Fuma cu stângăcie, ceea ce m-a surprins și-am spus-o.

— De ce ții țigara între degetul gros și arătător?

— Nu știu. M-am învățat, se vede, așa.

Tăceam amândoi. Nu știam despre ce să-i vorbesc și mi-era necaz pe mine că venisem, căci eram cu siguranță ridicol între cei patru bărbați, care își vedeau de treabă în jurul meu, ca și cum nici nu aș fi existat.

— E foarte interesant numărul dumneavoastră, vorbii eu în sfârșit, oprindu-mă la platitudinea asta, mulțumit oricum că găsisem ceva și că puneam astfel capăt tăcerii aceleia penibile.

— Interesant? Nu știu. Obositor. Nu este așa, Beb? Obositor.

Își petrecu mâinile după ceafă și își legăna capul între brațele ei rotunde.

— Și eu doar, nu fac nimic. Privesc de sus, cum lucrează ei. Dar luminile, dar aparatele astea prost înșurubate, dar galeria care râde... Dacă ai ști cum apasă toate astea...

Era un accent de imensă osteneală în vocea ei și acele câteva cuvinte pe care le rostise, întretăiate de tăceri lungi, cu ochii urmărind fumul subțire al țigării, mă loviseră prin simplitatea lor.

Între timp, bărbații terminaseră cu îmbrăcatul și atunci s-a întâmplat un lucru atât de neașteptat, încât, dacă nu m-aș fi simțit stingherit, aș fi izbucnit cred în râs. S-au înșirat toți patru în front, în fața Arabelei și s-au apropiat pe rând de ea, unul câte unul, oprindu-se cu oarecare sfială la depărtare de un pas. Ea îi privi pe fiecare în parte, cu atenție, scrutându-le autoritară ținuta și făcând mici observații de detaliu.

— Tu să-ți schimbi mâine gulerul. Ți-am spus că un guler nu se poartă mai mult de o zi.

— Și tu de ce nu ți-ai șters ghetetele? Și de ce porți pălăria pe ceafă?

Ascultau observațiile acestea școlărește, intimidați și cu surâsuri încurcate de copii care își recunosc greșeala și promit din ochi să se îndrepte. Cu primii doi sfârși repede (erau cei doi atleți în roșu, pe care îi văzusem executând saltul mortal). Unuia îi comandă să-și vâre în buzunar batista, care ieșea exagerat din haină, celuilalt îi arată o ușoară pată pe rever.

— Mâine nu cumva s-o mai văd.

Deschise un sertar și scoase de acolo o sumă de bani, pe care o împărți între toți, fiecare primind în tăcere ce i se dădea, fără să numere și plecând pe urmă, cu un salut stângaci din cap.

Mai complicat fu cu Dikki, clownul spân, un biet om cu fața avariata de farduri, pentru care Arabela își pierdu mai mult timp ca să-i pună în ordine toaleta și care, când fu să-și primească banii, reclamă un supliment, refuzat retezător de femeie.

— Fă bine și pleacă. Ai să te întorci devreme acasă și n-ai să bei – mă înțelegi? Tu, Beb, rămâi. Uite, îți lipsește un nasture la pardesiu.

Băiatul rămase lângă ușă, în timp ce Arabela îi cusu nasturele și el o privi lung cu o înduioșare, care mi se păru comică pentru locul acela și pentru vârsta lor de oameni în toată firea.

Toate acestea se petrecuseră atât de neașteptat, încât, rămânând în sfârșit singur cu Arabela, n-am știut ce să-i spun. Scena de familie, la care asistasem, ar fi trebuit să mă amuze și simțeam totuși că mă emoționează, prin aureola de dictator a femeii aceleia tinere, prin supunerea copilăroasă a tovarășilor ei, prin respectul lor

speriat față de ea, prin îngăduința ei ironică și poruncitoare față de toți. Mai tânără decât ei – cel mult de o vârstă cu ei – se purta cu dâșii ca o soră bătrână și aerul său matern mi se părea neserios pe obrazul ei de adolescentă ostenită.

— Nu vrei să te întorci în circ? m-a întrebat ea într-un sfârșit. N-ar trebui să pierzi numărul de echitație. E bun.

I-am răspuns, cu totul într-alt fel, printr-o întrebare bruscă.

— Îți place viața asta?

— Care viață?

— Viața asta pe care o duci.

— Pui niște întrebări...

Își desfăcu cu atenție șireturile pantofilor albi de lucru și își pregătea meticolos ciorapii, rochia, pudra, gravă de parcă operația aceea ar fi fost ceremonia ei cea mai de seamă. Nu mi-a spus nici să întorc capul, nici să sting lumina, nici să plec. S-a îmbrăcat în fața mea, cu o totală lipsă de pudoare, dar era în indiferența mișcărilor ei, ceva inexplicabil cast, ceva care oprea din parte-mi orice gând lăturalnic.

— Dacă vrei, i-am spus, mergem împreună undeva pe aproape să bem ceva și să mai stăm de vorbă.

— Bucuroasă, dar e păcat de spectacol că-l pierzi.

Am ieșit. Ploua mărunț, ploaie de noapte, în care totul pare ud, lumina felinarelor, lumina vitrinelor, zidurile caselor subit incendiate de farurile unui automobil ce trece. De departe, literele electrice ale unei firme de cafea pâlpâiau prietenoase și m-a bucurat dinainte răbufneala de căldură și gălăgie surdă, care avea să ne întâmpine la intrare.

Seri de cafea pariziană, în noiembrie, când te apucă miezul nopții în fața unei sticle deșerte, înecat în valuri de fum, prin care vocile oamenilor, zgomotul zarurilor, sunetul monedei pe zinc, vin depărtate, învăluite, consolatoare până la tine, într-o rumoare ce-ți spune că nu ești singur totuși în sfârșitul ăsta de toamnă. Ce bună este apropierea oamenilor, pe care nu-i cunoști, toți prieteni și toți confidenți, în ceasul de seară care v-a unit laolaltă, între oglinzile acestea aburite, între mesele verzi de biliard, între vitrinele mari ce se văd dinăuntru înflorite de picăturile de ploaie, care desemnează în căderea lor pe geam, hărți și continente

efemere. Totul e familiar și fără nume în cafeneaua asta de cartier, ca într-un tren sau ca într-un salon de vapor și sentimentul că mâine nu vei mai recunoaște niciuna din fețele amicale din jur, îți dă nu știu de ce un gust cald de confesiune și un îndemn de a vorbi despre cele mai ascunse lucruri ale tale, celui dintâi vecin de masă.

Am ascultat în seara aceea povestea Arabelei, fără să fiu surprins și fără s-o întreb de nimic, lăsând-o să vorbească în buna ei voie despre ce s-o nimeri.

— În leagănul ăla alb, pe care l-ai văzut la circ, m-a suit întâia dată un elvețian, director de cabaret, undeva lângă [Montreux](#). Zicea că nu-i angajează pe băieți, dacă nu mă arăt și eu pe scenă. Dar nu știe să facă nimic, a spus Dik. Nu e nimic, zicea celălalt. Să stea acolo cu voi, ca s-o vadă lumea – fără femei nu merge.

Pe urmă a rămas așa și n-am mai schimbat. Umblu cu ei, le port de grijă, căci sunt toți patru niște zăpăciți și seara jucăm împreună. Jucăm... Ai văzut și dumneata. Dik bea, Beb fumează, Jef umblă după femei și Sam nu umblă după nimic. (Sunt caraghioși cu numele astea, dar m-am obișnuit să le spun așa și nici ei nu mă strigă altfel decât Arabela). Dacă n-aș fi eu să-i țin de scurt... Unul mi-e frate, altul prieten, altul nu mai știu ce mi-e. M-am obișnuit cu ei și oricum e mai bine așa decât altfel. Sau e totuna. Numai uneori îmi vine un fel de plictiseală și nu mai înțeleg ce caut sus, pe frânghiile alea, unde nu fac nimic și aștept să se termine numărul nostru.

De obicei nu fumez, dar nu sunt obișnuită să refuz ce mi se dă – fiindcă nici nu sunt obișnuită să mi se dea – așa că țigara dumitale am primit-o. Cred că nu te-ai supărat.

Am lăsat-o să vorbească vreme multă. Nu mai țin minte astăzi despre câte mi-a povestit. Lucruri obișnuite, întâmplări mărunte, reflexii, întrebări, amintiri – toate spuse indiferent cu voce egală, potolită și cu o lipsă de sclipire în ochi, care spunea cât de puțină importanță aveau toate acele lucruri și eu care le ascultăm, pentru ea care le spunea, din oboseală probabil.

Am ieșit târziu, aproape de două. Stațiile de metrou se închiseseră de mult și taxiuri nu se vedeau.

I-am propus să vină la mine.

— Nu se poate.

— Ba da, se poate. Te chem ca să dormi, nu pentru altceva. E mai aproape și e mai

simplu.

S-a gândit puțin și am văzut bine că în momentul acela nu avea ezitări de pudoare ci că socotea cât era de comod sau incomod să vină. Până la urmă, cred că și-a spus că era mai simplu așa.

— Vin.

Ne-am urcat la etajul III, într-un hotel din apropiere unde locuiam și cum nu aveam decât un singur pat, i-am spus că eu am să mă culc în odaia alăturată, într-un fotoliu. Eram de bună credință.

— Nu, mi-a răspuns. O să dormi în pat. E destul de mare pentru amândoi și nu e imposibil să ne înțelegem.

Am primit pentru că mi-era totuna și nu mi se întâmpla pentru prima oară să mă culc cu o femeie prietenește, în camarad, căci adesea, după o petrecere, se întâmpla să vină sus la mine diverși amici și amice și atunci dormeam cum se nimerea.

Dar când am făcut întuneric și după ce am descoperit căldura cunoscută a perinelor, răsuflarea femeii de lângă mine, rară cum era și ascunzătoare de nu știu ce tristețe intimă, mi s-a părut atât de amicală și de veche și în zgomotul surd al ploii, ce încă se auzea din stradă, palpitatea trupului ei era atât de apropiată, încât i-am căutat mâinile și i le-am petrecut după gâtul meu, fericit că o am lângă mine.

S-a lăsat în voia mea, fără nicio muștrare pentru cuvântul meu călcat, dar de asemenea fără entuziasm, supusă și absurd de liniștită. Avea un gust de miez de pâine și senzația asta pe care o port încă în mine, este singurul lucru cert, care mi-a rămas pe urma Arabelei, astăzi după atâția ani de trai comun și după alți atâția ani de despărțire.

Când am lăsat-o din brațe, s-a întors spre fereastră și a adormit imediat, adânc.

Îmi spusese doar că era obosită.

-
1. [music-hall](#) - Spectacol bazat în general pe o acțiune dramatică unitară, care se desfășoară alternând scenele vorbite cu numere muzicale și coregrafice; teatru sau local public în care se reprezintă astfel de spectacole. (sursa: DEX Online)[^]
 2. „*Arabella and partner*“ - Arabela și partenerul (eng.)[^]

3. [*Place Pigalle*](#) - vestită piață din Paris destinată distracțiilor cu tentă erotică, unde se găseau cabarete și bordeluri. ^
4. *legație* - misiune diplomatică pe lângă un stat străin, inferioară în rang unei ambasade (sursa: DEX Online) ^
5. [*Cirque Medrano*](#) - circ din Paris. ^

II

N-am încercat niciodată să explic nimănui, cum a rămas Arabela cu mine și cum am primit eu, atât de îndărătnic în dorul meu de libertate, această complicație plină de urmări grele.

Totul a fost așa de simplu și de nesocotit, încât sunt sigur orice explicație ar fi fost falsă.

Arabela a rămas din lene. Așa cum venise.

— Ce ar fi, i-am spus eu a doua zi, dacă n-ai pleca mai departe în turneu și ai rămâne aici?

— Știu eu? Să încercăm.

Seara, am găsit-o la mine în cameră, instalată simplu. Își adusese o valiză mică și câteva obiecte de toaletă: tot bagajul. Am întrebat-o cum aranjase cu tovarășii ei.

— Au plecat.

— A fost greu?

— Nu. Le-am dat socotelile și s-au dus. Oricum, eu nu făceam nimic.

Ar fi trebuit să fie jenantă situația mea față de femeia aceasta, pe care o cunoșteam de o zi și care, pe un singur cuvânt, aruncat într-o doară, părăsea o existență și, oricum, o carieră, pentru ca să se instaleze în viața unui bărbat străin, cu care nu avea nimic comun. Dar cum să explic sentimentul de liniște, pe care l-am avut din acel prim ceas, aerul familiar pe care Arabela îl aducea în odaia mea, timbrul de amintiri comune, pe care îl simțeam în pasul ei prin casă?

Știa să deschidă exact sertarul care trebuia, să găsească lucrurile la locul lor, să aprindă lumina, fără să mă întrebe pe mine unde este priza, să așeze o carte în raftul ei obișnuit. Le găsea pe toate, singură, din instinct. Din vocație, probabil.

Am ieșit împreună să dinăm, pe urmă ne-am dus la un cinematograful din cartier și ne-am întors târziu acasă, fără nici-o grabă, cel puțin din partea mea, căci deși îmi plăcea căldura brațului ei și mă gândeam cu plăcere că peste puțină vreme o voi avea întreagă și goală lângă mine, în pat, totuși senzația asta mi se părea cunoscută, totul având un gust de iubire veche și de pasiune calmă, ca și cum între ea și mine

ar fi fost lungi ani de înțelegere fizică.

Am fost viața mea toată un zăpăcit și un ursuz, rebel ori de câte ori o femeie a încercat să rămână legată de mine, preocupat exclusiv de libertatea mea de a dispune, celibatar din predestinare și nu înțelesesem până atunci cum ar fi fost cu puțință o căsnicie, simplu gând de a regăsi în fiecare noapte același trup, cu aceleași tresăriri, părându-mi-se absurd, mie, doritor veșnic de surprize și acorduri trecătoare.

Prin ce miracol Arabela învinsese din primul ceas, chemarea mea de vagabond în iubire și mă fixase, aș izbuti poate să spun, dacă mi-aș da osteneala, dar de ce să încerc explicații de psihologie pentru un lucru atât de firesc și pe care îl acceptasem cu atâta bună voie? Nu, nu. Arabela ar râde dacă ar citi.

Tot ce țin minte, este că mirosea frumos. Avea o aromă ștearsă de parfum, pe care sângele ei îl încălzea dându-i un gust personal, o nuanță de miros animal, amintitor de noapte. Era de necrezut cum apa de colonie, inexpresivă și chimică, se transformă în dantelele ei, într-o aromă atât de învăluitoare și de pierdută, de parcă ar fi făcut parte din respirația ei.

— *Que tu sens bon*, îi spuneam sincer, când voiam să-i spun cât o iubesc și mi-ar fi foarte greu să traduc vorba asta în românește. Cred că ar suna ridicol.

Seara, când mă întorceam de la lucru, tresăream de departe la amintirea acestei arome, care îmi umplea gura și nările, ca un cald miros de castane coapte și aveam o grabă de adolescent, când urcam scările, până ce, ajuns în sfârșit în casă, puteam s-o strâng în brațe și să-mi lipesc obrazul de al ei.

N-am avut multe femei în viața asta a mea. Destule oricum. Atâtea câte poate avea orice bărbat de urâtenie obișnuită, când e amabil și când știe, uneori, să fie stăruitor. Nu mă laud cu asta, căci știu prea bine că cel din urmă amic al meu, mai înalt decât sunt eu, mai brun și cu un obraz mai plăcut, a cunoscut de zece ori mai multe „aventuri“. Oricum n-am întâlnit niciodată o femeie – și au fost unele pe care le-am iubit – niciodată una, care să-mi fi dat senzația aceasta de voluptate odihnită, pe care o găseam în brațele Arabelei, respirându-i mirosul de carne tânără, destinsă în lene și indiferență.

Fiindcă Arabela nu era „femeia pasionată“. Când a început ceea ce s-a numit „[degringolada](#)“ mea, când adică mi s-a comunicat din țară de la Minister, că sunt pus în disponibilitate, știu că prietenii mei cei mai binevoitori, îmi plâneau de milă alarmați, dând de veste pe unde puteau, că am căzut pradă unei femei fatale. Râdeam, privind-o pe acea femeie fatală, în rochiile ei de casă, aproape totdeauna

de culoare aspră și caldă, umblând ca o adevărată gospodină prin cameră, ca să dregă un lucru sau ca să-mi pună la îndemână o carte, pe care eu o rătăcisem. Era ceva atât de conjugal și de matern în ea, (aerul ei grav din seara în care o cunoscusem, încruntarea poruncitoare, cu care acum îmi purta mie de grijă, cum atunci îi purta de grijă lui Beb sau lui Dik) încât gândul că cineva ar putea să o ia pe Arabela drept o eroină sumbră de roman, mă făcea să râd copilărește, cu gura plină.

— Ce te-a apucat, Ștefan? De ce râzi?

— Nimic, dragă fată. Îmi place să te privesc.

— Nu ești serios. Nu ești serios de loc.

Nu. Nu eram serios. În ziua în care, terminându-se lucrările preliminare ale comisiei internaționale, la care fusesem trimis ca expert medic al Ministerului Sănătății Publice, ar fi trebuit să mă întorc în țară și să depun referatul meu, cuminte cu adevărat ar fi fost să mă întorc. Este ceea ce m-a sfătuit și Arabela să fac.

N-am putut. Nu spun că m-aș fi simțit nenorocit, nu pretind că fără ea n-aș fi fost în stare să trăiesc, nu cred că despărțirea ar fi fost enorm de dificilă. Nimic din toate acestea. Totuși n-am plecat. Să renunț la ea, la apropierea ei, la corpul ei rotund, puțin prea rotund, dacă trebuie să fiu drept, dar atât de cald și atât de amical, să uit acele două brațe calme, pe care le desemnam seară cu seară, de la umăr la încheietura mâinii, cu buzele – mi se părea într-adevăr un efort prea complicat. În țară, cu mine, pe de altă parte, nu puteam să o iau, din foarte multe pricini (între care trebuie să socotesc și oarecare lașitate, căci mi-ar fi fost greu să apar cu Arabela în București unde mă așteptau o mulțime de prieteni onorabili și mai ales, o femeie – Maria – pe care o iubisem pe vremuri inutil și la a cărei stimă țineam și țin încă, tocmai pentru că niciodată n-am izbutit să trec cu ea dincolo de o afecțiune controlată scrutător de o parte și de alta).

Să plec de acolo – era așa de plictisitor! Am rămas simplu, fără nimic eroic în decizia asta, așa cum pe vremuri în timpul liceului, mi se întâmpla uneori, în anumite dimineți de iarnă să mă trezesc în zori, să mă uit alarmat la ceas și pe urmă după o scurtă ezitare, să-mi trag plapuma peste cap, decizând fericit: azi nu mă duc la școală.

Nu mă mai duceam la școală, nici în zorii acelei zile de ianuarie, când valiza mea diplomatică mă aștepta pentru București și când privind prin ferestrele largi ale camerei noastre treizeci de centimetri de cer parizian înnourat, i-am spus Arabelei

că rămân.

Sanctiunile au urmat repede. Un avertisment în primul rând pentru gravă neglijență în serviciu. Pe urmă punerea în disponibilitate. Dacă n-am fost dat în judecată și n-am fost pedepsit mai grav, este pentru că între timp, Andrei Giorgian, un prieten, fost mai demult deputat de Turda din diletantism, ajunsese foarte serios subsecretar de stat la externe, și pusese, se pare, o vorbă bună pentru mine. De altfel Andrei mi-a scris personal o scrisoare (m-a amuzat mult, țin minte, faptul că era trasă la mașină și pe o hârtie cu antetul ministerului) în care îmi atrăgea serios atenția asupra ușurinței mele.

În *post scriptum*, mă anunța că se căsătorește oficial cu Maria (cu care de altminteri trăise multă vreme înainte, aceeași Marie căreia, cu câțiva ani în urmă, îi făcusem într-o seară de bal, mărturisiri inabile, de care și astăzi mă căiesc). N-am înțeles de altminteri acel post scriptum, căci căsătoria lor fusese anunțată în ziare și eu îi felicitasem la timp prin scris.

Am primit toate aceste reproșuri și chemări amicale la ordine, cu nepăsare. Nu fiindcă aș fi vrut să provoc sau să înfrunt pe cineva. Nu. Dar pentru că nu aveam ce să le răspund și mai ales nu puteam să vorbesc despre Arabela, despre fericirea potolită pe care o găsisem iubind-o, despre voluptatea lentă, ordonată și limpede a nopților mele din *Rue Tholozé*. Era comic să știu că în ochii lumii eu sunt căzut pradă acestei fete brune, care în clipele ei cele mai ascuțite de pasiune, nu știa să surâdă altfel de cum surâdea altă dată, sus, în leagănul de mătase, absentă și ostenită.

III

Lucrurile au mers foarte bine, cât timp am avut bani. Vreo patru luni. Îmi rămăsese din vremurile bune, un cont în bancă de aproape 30 mii de franci. Destul pentru a nu-mi fi pus din capul locului, probleme prea grave. Deocamdată aveam cu ce trăi – și dincolo de asta, fără să fi fost [boem](#) din fire, nu mă mai interesa nimic.

Din aceste prime luni ale iubirii mele cu Arabela nu am aproape deloc amintiri. Văd o Arabelă cuminte, monotonă și casnică, lăsându-mă să umblu ziua pe unde voiam, așteptându-mă acasă, docilă, făcându-se mică la brațul meu, când ieșeam în lume, destinzându-se noaptea în pat, ca o pisică albă și mormăitoare, când era foarte frig afară, foarte cald în casă și mă apropiam de ea să o sărut.

Uitasem că am o meserie, uitasem că ar fi trebuit să lucrez și redevenisem într-un fel, studentul dezordonat din alte vremuri, care își lăsa în anul întâi lecțiile de anatomie, pentru concertele [Colonne](#). De astă dată îmi găsisem altă ocupație: mă plimbam dimineața la [Luvru](#), iar după masă, citeam la Biblioteca Națională, totdeauna la același fotoliu – 118 – și sub aceeași lampă cu glob verde, *Viețile Pictorilor*¹ de [Vasari](#).

Îi eram recunoscător Arabelei de a mă fi scos fără voia ei de pe drumul unui destin rezonabil și de a fi făcut din domnul serios pe care îl cunoscuse în acea seară trecută de noiembrie, un ins care uită că e doctor expert diplomat pentru a redeveni ceea ce el voise să fie totdeauna: un om tânăr.

Vara am plecat la Talloires, unde am rămas într-o pensiune foarte ieftină, dar cu aparențe de mondenitate (ceea ce flata gustul burghez al Arabelei) și am jucat acolo cu bună voie rolul „tânărului menaj fericit“, într-o societate de oameni cumsecade și bârfitori. Ce strălucitoare de orgoliu era Arabela în mijlocul prietenelor ei din pensiune, toate soții de treabă, și cât de bine îi ședea de astă dată aerul de „femeie măritată“, ei care plimbase atâția ani printr-o lume dubioasă și agitată, o frunte de logodnică. Eram cu adevărat mulțumit de a-i fi dat femeii aceleia singura voluptate pentru care probabil fusese sortită: iluzia amorului legitim. Și mă bucuram văzând cum Arabela își pierde cu încetul dunga de îndoială – poate de panică – ce îi umbrea uneori, mai demult, surâsul.

Aceste luni idilice s-au terminat brutal odată cu întoarcerea la Paris, când făcând socoteala banilor ce îmi mai rămâneau, am găsit un rest de 6000 de franci.

— Trebuie să fac ceva, i-am spus Arabelei și am ridicat încurcat din umeri.

— Trebuie să facem ceva, a corectat ea.

Seara, când m-am întors acasă, am găsit-o bine dispusă fără exagerare ce e drept (căci lucrurile erau destul de serios încurcate) dar în orice caz foarte curajoasă și mai ales decisă asupra ceea ce urma să facem.

— Ascultă, Ștefan, 6000 de franci sunt bani foarte mulți. Tu n-ai cum să știi asta. Ne vor ajunge cel puțin cinci luni de aici încolo. I-am spus adineauri portarului că de la 15 poate să dispună de apartament. O să ne mutăm în alt cartier, de preferință pe malul stâng, spre *Porte d'Orléans* sau *Porte de Versailles*. Sunt camere ieftine pe acolo și cu 150–200 de franci, cu siguranță găsim una bună, chiar dacă o fi cu un etaj mai sus. O să mâncăm seara acasă, mă îngrijesc eu de asta. Ziua la un restaurant mai mic, se mănâncă foarte curat, ai să vezi. O să stăm mai mult pe acasă și când o să ieșim – ei bine când o să ieșim, mi se pare că există și o clasă a doua la metro – nu?

— Ei, pentru 45 de centime.

— N-ai dreptul să vorbești așa: habar n-ai ce însemnează 45 de centime. A – și să nu uit; încearcă să fumezi *gauloise*²: sunt mai ieftine și mai gustoase.

— Mizeria care va să zică... am reflectat cu un oftat într-adins exagerat, ca să ascund reala mea îngrijorare.

— Nu mizeria. Certitudinea. Pentru cinci luni, numai, dar, oricum certitudinea. Pe urmă... ei, pe urmă o să vedem.

Redevenea Arabela scrutătoare și stăpână, pe care o văzusem, în prima seară, în cabina ei de la Medrano, trecându-și în revistă partenerii și împărțindu-le scurte porunci, pe care ei le primeau cu supunere.

În zece zile eram mutați. Arabela aranjase totul – tratative, acțiuni, certuri, plictiseli – în timp ce eu, după câteva zile de panică („ce e de făcut?... ce e de făcut?“) îmi reluasem rătăcirile metodice prin mahalalele pariziene, cu rare opriri în galeriile de tablouri sau în librării, de unde seara mă întorceam ostenit, dar cu sentimentul nespus de calm, că este cineva care să cugete pentru mine la „greutățile vieții“ – cum zicea cu gravitate Arabela, când se întâmpla să discutăm serios între noi.

Noua noastră reședință era o cameră mică, la etajul al 6-lea – ultimul – într-un corp de case negre, cu zidurile lepros tencuite, într-o curte imensă, cu ierburi neîngrijite și cu foarte mulți copii. Undeva pe lângă *Porte de Versailles*. Nu-mi aduc aminte

să fi fost o singură zi, în care să nu fi văzut pe la ferestre rufe ude întinse la un soare mai mult presupus, căci nu se vedea niciodată, printre streșinile unite. Se auzea în fiecare zi, la același ceas, un [fonograf](#) cu discuri vechi – voce răgușită, încăpățânată care nu știu la ce etaj anume se ascundea, căci n-am izbutit niciodată să o localizez. Până la noi sus, urcam o scară complicată și mă opream de vreo cinci ori, la diferite uși, pe care citeam aceleași cărți de vizită boeme: Alexandre Merenski, *artiste – peintre*³, Theodor van Haas – *ténor*, Marcel Charde – *paysagiste*⁴... Numai pictori, poeți și cântăreți – societate dubioasă, care trăgea a sărăcie și în mijlocul căreia mă simțeam străin, eu care nu avusesem niciodată nimic comun cu arta și care, în afara unui gust destul de relativ pentru cărți, nu-mi recunoșteam niciun fel de chemare.

Totuși... Cum uitam de cartier și de vecini, de zidurile multicolore ale casei, de curtea pavoazată cu izmene ude fâlfâind în vânt, la ferestre, de scara tapetată cu igrasie și cărți de vizită artistice, cum uitam de toate acestea și de totul, când deschideam ușa, să intru în camera noastră de la al 6-lea, cameră din care geniul casnic al Arabelei făcuse un cadru de ordine strictă și de grație ușoară, de la culoarea de lemn dat la [rindea](#) a mobilelor, până la florile reci de iarnă care n-au lipsit niciodată de la masa noastră, nici în zilele când n-au fost bani de pâine! Ar trebui să râd în amintire de frumusețea prea onestă a camerei aceleia, prezidată de șorțul alb de gospodină, pe care Arabela îl purta cu vagă mândrie – dar dacă nu râd, este întâi pentru că am fost totdeauna un ins lipsit de gust și în al doilea rând pentru că acolo, în camera aceea, a rămas ceva de care nu se râde.

Ne-am făcut repede cunoscuți în cartier. Arabela s-a interesat în primul rând de furnizorii ei, contând pe vremuri mai grele. I-a cultivat cu îndărătnicie și amabilitate. Se avea foarte bine cu vânzătoarea de la lăptăria Maggi din colț, îl saluta amical pe măcelar, se interesa de copiii brutarului, care erau mereu bolnavi și pentru care Arabela cunoștea leacuri diverse. Datorită acestor relații atât de utile, ne câștigaserăm oarecare prestigiu prin vecini și țin minte că Arabela fusese aproape mândră, într-o zi, când aflase, cu o săptămână mai devreme, printr-o confidență a brutarului, că pâinea se va ieftini de la 2,40 la 2,35. Nu mai țin minte, dacă nu m-am simțit și eu măgulit de întâmplarea asta, care oricum, făcea din noi, în oarecare măsură, un fel de notabilități ale cartierului.

Când treceam seara, dinspre [suarul](#) *Vaugirard* spre casă, la braț de obicei, pentru că ne iubeam și pentru că ne era frig, amicii noștri ne surâdeau din prăvăliile lor respective și nu o dată am auzit în urma noastră, șoptindu-se complice: *voilà le jeune menage du sixieme qui passe*⁵. Tânărul menaj de la al 6-lea eram noi și porecla asta, dacă mie nu-mi dispăcea, pe Arabela o ferecea de-a dreptul, pentru tot ce era respectabil în situația noastră.

Ne opream în drum să târguim, pentru masa de seară și admiram știința ei de a inventa, de fiecare dată, cu bani puțini și cu mâncăruri slab variate, o masă nouă și o mică surpriză. Am încercat de multe ori de atunci să-mi organizez un prânz asemănător aceluia și n-am izbutit, ceea ce – oricât ar părea de copilăros – mă dezolează. Mi se întâmplă uneori să mă gândesc la Paris, să visez o reîntoarcere acolo, să mă revăd pe străzile acelea pe care le iubesc atâta, încât amintirea lor mă emoționează ca amintirea unor oameni, dar trebuie să mărturisesc această prostie, că primul lucru pe care m-aș bucura să-l fac acolo, ar fi să intru într-o *charcuterie*⁶ și să cer de 1 franc și 25 de centime, un sfert de „*celeri remoulade*“⁷. Aici, în România, am explicat tuturor gazdelor mele, formula mâncării ăsteia, dar cu toate experiențele făcute, țelina cu sos de muștar, care mi se servea, nu era nici pe departe acel „*celeri remoulade*“ picant, aromat și stimulator, care făcea bucuria dineurilor noastre, din *Rue d’Alezia*, de la al 6-lea etaj, într-o cameră scundă, sub privirea Arabelei, înțelegătoare a tuturor lăcomiilor, cu atât mai mult când ele erau atât de nevinovate și de ieftine.

Ea, care după știința mea nu avea niciun soi de vanitate, primind altă dată complimentele care i se făceau la circ, cu o ridicare obosită din umeri, primind mai târziu, când ajunsese la glorie, criticile entuziaste, cu nu știu ce zâmbet de nedumerire, ei bine ea, atât de indiferentă și de simplă, se roșea copilărește de mândrie, când îi spuneam că o mâncare îmi place sau că un sos e reușit. În serile acelea mă iubea îndoit și când ne culcam o simțeam mai înfiorată și mai recunoscătoare, decât o știam obișnuit, după temperamentul ei de fată tânără, sănătoasă și potolită. Erau voluptățile ei intime de stăpână a casei, biata casă ce se ținea greu pe picioare, din resturile unor bani ce se sfârșeau, în ciuda celor mai strânse socoteli. Lăsasem cu totul în mâinile Arabelei conturile și nu mai aveam în buzunar decât gologanii pe care mi-i dădea pentru țigări, căci chiar când se întâmpla să găsesc bani – un împrumut, o carte vândută, un ceas amanetat... – îi dădeam tot ei, care cu sânge rece lupta cu sărăcia, datoriile și furnizorii, biruindu-le din ce în ce mai greu.

Nu era nimic mai dificil de dus decât neplata chiriei și dacă despre zilele de foame, despre marșurile forțate pe jos, din cauza lipsei de tichete pentru autobuz, dacă despre hainele roase îmi aduc astăzi aminte cu oarecare nostalgie, când mă gândesc la cei 175 de franci lunar, pe care nu aveam să-i plătim proprietarului, tresar de spaimă și îmi pare rău că nu pot să uit definitiv capitolul ăsta. Diminețile de iarnă, când trebuia să coborâm scările tiptil nu cumva să ne surprindă cineva dezertând! Noaptea târziu, când făceam pe trotuar ocolul casei, până după 12, așteptând să se stingă lumina în loja portarului, ca să putem urca, lipiți de perete și cu respirația tăiată, șase etaje – unul, încă unul, încă unul – tremurând la gândul că dintr-un moment într-altul, cineva ne-ar putea striga din urmă și întoarce din drumul

nostru către salvare. Salvarea era ușa din susul scării, ușă pe care o trânteam după noi cu un oftat de ușurare, închizând-o cu cheia de două ori și rezemându-ne de ea ca de poarta unei cetăți foarte greu cucerită.

Începea atunci o noapte lungă, plină de uitare și de pace, în care ne înfundam cu nădejdea că nu se va sfârși și ne cuprindeam unul pe altul într-o îmbrățișare înceată pe care o gradam voluptuos de la sărutare la spasm, până ce somnul venea să acopere oboseala noastră de sărăcie și amor.

Capul Arabelei îmi cădea atunci greu pe umăr. Îmi plăcea să-i privesc în întuneric reflexele de cărbune ale părului.

-
1. [Viețile Pictorilor](#) de [Giorgio Vasari](#) - carte de biografii de pictori ai Renașterii italiene, scrise de un scriitor din vremea lor, el însuși pictor. [^]_^
 2. [gauloises](#) - marcă de țigări franțuzești fără filtru [^]_^
 3. *artiste – peintre* - artist - pictor (fr.) [^]_^
 4. *paysagiste* - pictor peisagist (care pictează peisaje) (fr.) [^]_^
 5. *voilà le jeune ménage du sixième qui passe* - uite că trece cuplul tânăr de la etajul 6 (fr.) [^]_^
 6. [charcuterie](#) - prepararea mezelurilor și altor produse de carne, mezelărie (fr.) [^]_^
 7. *céleri rémoulade* - țelină cu sos [rémoulade](#), un sos picant francez preparat din ulei de măsline, zeamă de lămâie, muștar și verdețuri, conform DEX Online, sau din maioneză, muștar, capere, ceapă și castraveți tăiați mărunt, conform Wikipediei franceze. (fr.) [^]_^

IV

Eram încă în plină iarnă, când a trebuit să ne gândim serios la o soluție – eu alarmat și ineficace, Arabela calmă și practică.

— E posibil să vin mai târziu astă seară, mi-a spus într-o zi. Așteaptă-mă în squar, peste drum de poștă, între 7 și 8. Să vedem...

S-a întors seara cu ceva mizer și nesigur: un angajament de acrobată, într-un fel de teatru-[cabaret](#), la periferie. Douăzeci și doi de franci seral.

— Bine, Arabela, vrei să reîncepi asta?

— Nu vreau să reîncep nimic. Și mai puțin decât orice, „asta“. Vreau să ne plătim chiria.

Se întorcea spre „asta“, fără dezgust și fără revoltă, cu simpla conștiință că trebuie să lucreze și să câștige. Nu existau pentru ea probleme și ezitări.

— Trebuie, ce vrei?

Pe exact această socoteală simplă, avea să se sprijine o lună mai târziu, cerându-mi să viu și eu la teatru, să fac cu ea un [duet](#).

Sunt lucruri de acestea [abominabile](#), care spuse cu un ton simplu ca al Arabelei, devin absolut firești, încât, deși în principiu îți dai seama de enormitatea lor, în fapt le accepți fără replică.

— Știi, de săptămâna viitoare se schimbă programul. Eu termin cu acrobația și intru în dans. Un dans apaș¹. Trebuie unul cu acordeon și tu parcă știi să cânti la pian.

Am primit. Dacă aș sta să explic cuiva care mă cunoaște, acceptarea asta, nu aș spune decât prostii și n-ar înțelege cu siguranță nimic. Am primit.

O, serile din *Montrouge*, în cabaretul acela – jumătate teatru, jumătate bal – unde îmi desfăceam acordeonul cu tonuri tulburi, urmărind dansul Arabelei, comic prin neîndemânare (căci nu fusese niciodată dansatoare) dar elegant prin înălțarea instinctivă a trupului ei, care știa să asculte frumos o melodie! Afară era viața cealaltă, din care plecasem ca un zănatec, și în care mă puteam întoarce oricând, cu prețul unui mic efort – dar sentimentul evadării mele voluntare mă făcea să iubesc

înzecit soarta pe care o întâlnisem, între mesele acelea cu consumatori entuziași și între paharele lungi cu mentă verde. Hotărât, îmi plăcea noua mea carieră și uneori când aveam succes și mi se cerea să repet un cântec, acompaniat de vocile tuturor băutorilor din local, aveam o ușoară tresărire de orgoliu, care vestea probabil în mine ivirea cabotinelui.

De acolo am trecut mai departe, prin cinematografe de cartier sau [baluri musette](#) și ne-am schimbat de câteva ori „genul“ după exigențele programului, astăzi servindu-i Arabelei de spicher² la un număr de acrobație ușoară, mâine acompaniindu-i la pian un dans sau, la nevoie, făcând cu ea câțiva pași, când dansul cerea neapărat un partener.

Nimerisem o stagiune admirabilă, în anul acela în care, pe bulevard, se introduceau primele instalații de film sonor, iar cinematografele „mute“ din cartier, alarmate de concurența noii invenții, încercau să-și rețină publicul, cu „atracții în afară de program“ (cum scria pe afiș). A fost atunci o afluență enormă de „oameni șerpi“, „femei sirene“, „diseuri“³, acrobați și imitatori între care ne găsiserăm și noi un loc bun, căci cererea era mare și programele se schimbau des, ceea ce ne silea să facem adevărate turnee pe la porțile Parisului, din mahala în mahala, fără să depășim niciodată un cerc interior care trecea la sud pe la [Denfert-Rocherou](#), iar la nord pe la [Batignolles](#). N-aș fi crezut că vom trece vreodată peste aceste hotare de *foburg*⁴, dincolo, în centrul Parisului, unde firmele luminoase și afișele în culori străluceau depărtat, inaccesibile.

Totuși, foarte curând, s-a întâmplat să cunosc un tânăr poet și pederast⁵, cu bune relații prin lumea localurilor de noapte, și băiatul acesta care o văzuse pe Arabela dansând, s-a aprins de entuziasm pentru arta ei și s-a jurat să o lanseze. Era nesperios desigur și eu care în toate istoriile acestea păstram destul simț critic și știam bine că dansul iubitei mele nu prețuia mare lucru, am primit aceste făgăduieli de glorie cu suficientă moderație. Nu e mai puțin adevărat că am trecut realmente, mulțumită lui, în program la [Bobino](#), cabaret cu renume popular în [Montparnasse](#) și că astfel am dansat cu Arabela, timp de două săptămâni în plină *Rue de la Gaîté*, fără să ne remarce niciun cronicar desigur, dar câștigând câteva fabuloase sute de franci.

Ne-am mutat desigur din mansarda de la al 6-lea, fără să ne părăsim însă cartierul, care ne devenise într-un fel indispensabil, Arabelei pentru relațiile onorabile pe care și le făcuse acolo, mie pentru culorile locului și pentru armonia surdă a zgomotelor de mahala, cu care mă împrietenisem într-atât, încât nicăieri n-aș fi citit sau gândit mai bine, decât în acea avalanșă de sunete – un oblon de prăvălie ridicându-se cu un lung uruit zimțat, un șuierat de fabrică, un cântec pierdut de

armonică, o înjurătură cutremurătoare urcând din stradă, unde s-au încăierat doi șofeuri.

Place de la Convention! Uneori, seara, când mi-e greu să adorm, mă închipui rătăcind cu mâinile în buzunare și cu pardesiul desfăcut, din mijlocul pieței ăsteia spre *Porte de Versailles* și o iau încet în sus, întâi pe trotuarul din dreapta, pe urmă pe cel din stânga, oprindu-mă cu luare aminte în fața fiecărei prăvălii, ca să-i revăd amănunțit, firma, vitrina cu mărfuri ieftine și somptuoase, geamurile aburite... Mirosea a cartofi fierți, a scoică, a carne de curând tăiată, a banane... Era în jurul meu un desfrâu de mărfuri aruncate la întâmplare, stambă, pește, portocale, nasturi și bretele, unt, ouă, conserve. Și glasurile care se loveau în văzduh și luminile care se salutau de la un trotuar la altul... Revăd fețele cunoscute ale oamenilor de acolo, bătrâna surâzătoare din pragul hotelului *Mesidor*, tânăra vânzătoare de artișouri⁶ din colțul străzii *Blomet*, negustorul de sticlărie de peste drum, care semăna cu [Napoleon al III-lea](#) și care, pentru motivul că autobuzul X se oprea drept în fața prăvăliei lui, căpătase maniere de șef de gară...

Și o văd pe Arabela coborând de sus, dinspre *Rue de la Croix Nivert* unde locuiam noi, în impermeabilul ei scurt, strecurându-se grăbită printre trecători, dar oprindu-se îndelung la ușa unei prăvălii, ca să cumpere un cap de ață, privind cu o uluială de copil vitrinele mai mari și numărându-și în gând banii care îi rămâneau în buzunar, trecând mai departe să târguiască o sticlă de vin de la *Primistere* unde se dădeau bonuri de premii, pe care ea le colecta cu seriozitate, în nădejdea să câștige într-o zi serviciul de masă „pentru 12 persoane“ fotografiat în [galantar](#). Asta nu numai în zilele grele, când ne luptam cu chiria neplătită și cu tichetele ultime de autobuz, ci și mai târziu când câștigaserăm oarecari bani și făcuserăm din noul nostru apartament din *Croix Nivert* o casă plăcută. Arabela a refuzat cu încăpățănare să se conformeze situației noastre de artiști, care au jucat odată la *Bobino* și deși în urma acestui eveniment, cunoscuserăm o seamă de „tipi bine“ care ne frecventau, ea vroia să rămână mai departe o gospodină, exagerând uneori cu ostentație grijile ei menajere.

Foarte greu de definit genul noilor noștri prieteni. Vagi pictori, vagi poeți, vagi critici – toți tineri și [dezabuzati](#), culeși din cafenelele din *Montparnasse* la ore târzii de noapte, unii invertiți⁷, alții numai snobi (de un snobism al desfrâului, pe care îl afișau violent) alții în sfârșit, cei mai puțini, băieți de treabă, dar leneși și deocamdată fără ocupație. Nu-mi puteam da seama exact de situația lor, deși aproape toți pictau, scriau sau făceau teatru, unii dintre ei vorbindu-mi precis despre relațiile lor literare (arătându-mi la nevoie o scrisoare autografă a lui [Cocteau](#)) sau despre succesele lor de mai demult – pentru dovedirea căroră aduceau un afiș vechi sau câteva rânduri elogioase publicate cu câțiva ani în urmă,

în *Nouvelles Littéraires*⁸. Mă interesau pentru pitorescul lor, pentru agitația pe care o aduceau în cele două camere ale noastre, unde altfel n-ar fi domnit decât dispoziția Arabelei egală și potolită ca un foc sub cenușă. Dacă aveau talent, dacă erau chemați să facă ceva în artă – nu știu. Poate da. Nu mă pricep la asta, dar nu m-aș mira ca între timp unul-doi dintre ei să fi ajuns departe și dacă aici unde sunt acum, aș mai citi ziare străine, poate că aș afla vești bune despre ei.

Spre noi îi adusesese un gust naiv de frondă, căci era cu siguranță revoluționar să disprețuiești, ca ei, spectacolele Operei Mari, ca să admiri în schimb o dansatoare de bal popular, de la porțile Parisului. Nu scrisese unul dintre ei, într-o foaie de avangardă – una din acele foi incendiare, care sunt citite de exact 17 oameni, dispuși să răstoarne pământul – nu scrisese că Wagner tot ar trebui ars și Bruno Walter (care dirija atunci la Operă, Maeștrii Cântăreți⁹) expulzat, pentru ca în locul lui și al lui Wagner să vină iubita mea Arabela? Aceeași Arabelă care de altfel nu-i putea suferi pe niciunul, fiindcă ei nu-i plăceau decât oameni cumsecade și așezați, detestând fără iertare tot ce era aventuros, boem și „artist“. Fata asta care venea dintr-o lume de circ, după o copilărie dubioasă și după rătăcirii nesfârșite prin toate târgurile, fata asta mai degrabă facilă, decât virtuoaasă, căci cel puțin mie îmi cedase din prima seară, fără a fi așteptat să insist, avea o aversiune burgheză pentru tot ce nu era legitim și curat. Suferea în societatea pederăștilor și a lesbienelor care abundau prin culisele barurilor unde jucam și era îngrozită de moravurile amicilor noștri recentți, între care trecea cu o încruntare castă, vindicativă.

Într-o seară, după un lung dineu cu scoici și vin alb, în atelierul unui pictor tânăr, unde ne întâlniserăm întâmplător cu o bandă de fete zăpăcite și de băieți amețiți, am fost duși cu de-a sila în automobilul unui amic, spre *Bois de Boulogne*¹⁰, să asistăm la o „partouză“¹¹. Nici eu nici Arabela nu cunoșteam decât din auzite și foarte vag înțelesul termenului ăstuia, știind doar că era vorba de anumite rituri sexuale, ce se săvârșeau în comun, la Bois, în aleile cele mai întunecate.

Experiența a început misterios, cu câteva schimburi de semnale luminoase, de la automobil la automobil, stingându-se și aprinzându-se brusc farurile. Ni s-a explicat că acesta era semnul de recunoaștere, între inițiați. Un lung șir de limuzine înainta cu farurile stinse, spre centrul pădurii și uneori din acest șir se desprindeau două-trei automobile, care după semnele de rigoare, coteau la dreapta sau la stânga împerecheate. Se pare că prima condiție a unei „partouze“ reușite, era ca partenerii să nu se cunoască: bărbații își schimbau locurile, trecând de la o mașină la alta, și schimbându-și astfel odată cu locurile, femeile. Pe întuneric, cu luminile stinse, cu perdelele lăsate, fără niciun fel de prezentare, fără să se vadă, aproape fără să-și vorbească, se iubeau ațâțați de misterul acesta ieftin al întunericului și al necunoscutului.

Lucrul până atunci mi se păruse legendar. Dar aveam acum înaintea această defilare de trăsură misterioase, urmăream prin portieră apelurile farurilor, vedeam strecurându-se în noapte umbrele celor care se înțeleșeră. Spectacolul era de o ascuțime care deștepta tot ce era în mine curiozitate, anulându-mi, mărturisesc, orice fel de rezervă morală. Nu, nu era dezgustător. Era numai pasionant. Trebuia să aibă cineva lipsa de imaginație a Arabelei, onestitatea ei primară, pentru ca să se revolte acolo, în numele bunei cuviințe. Se atârname de brațul meu și țipa în gura mare că refuză să asiste la asemenea porcării (da, a spus porcării spre rușinea mea și jena oamenilor de gust care ne însoțeau). Între timp însă, amicii noștri ochiseră o limuzină albastră și acum o urmăream în goană, ca să se depărteze de alea aceea prea frecventată, în căutarea unui colț mai prielnic primelor tratative. Era o cursă la care participam cu o sinceră palpitate, uluit de simplitatea aventurii și așteptându-i cu respirația tăiată deznodământul – dar Arabela nu contenea să se zbată în brațele mele, țipând că vrea acasă și amenințând că dacă nu oprim, sparge geamurile.

— Sunteți niște porci, înțelegeți? niște porci. Și tu, și tu odată cu ei! De ce nu opriți? Vreau să opriți! Bandiți ce sunteți. Am să vă reclam la poliție. Dă-mi un creion să le iau numărul. Dă-mi un creion, îți spun!

Și-a deschis poșeta, a scos de acolo un plic și pentru că nu avea creion, a luat rujul de buze cu care a scris pe plic, cu degetele tremurând, numărul mașinii care gonia înaintea noastră, în cinci cifre mari, copilăroase, cu o dungă groasă de roșu aprins. Era în gestul ăsta al ei de panică, ceva care mărea tensiunea aventurii noastre și în momentul acela m-am simțit în plin roman detectiv.

Atunci un șuierat lung de alarmă a venit de undeva dinaintea noastră. Un șuierat și un strigăt parcă. Am stopat brusc. A urmat un moment de tăcere încordată, în care nimeni n-a mișcat, toți căutând cu urechea ațintită spre noapte. Era ca o oprire neașteptată a unui tren, noaptea, în mijlocul câmpiei, pe un pod. Nimeni nu știe ce s-a întâmplat, nimeni nu îndrăznește să bănuiască. O ciocnire? O catastrofă? O amenințare? Nu se aude decât departe găfâitul mecanic al locomotivei...

Pe urmă s-au desprins în jurul nostru umbre și voci. Alergau câțiva bărbați înainte să vadă ce s-a întâmplat. Se auzeau dincolo de portierele închise ale automobilelor, șoapte de femei alarmate. Am coborât. Ploua mărunț, liniștitor. Departe se vedeau îngrămădindu-se lumini agitate. Arabela m-a urmat, pășind alături de mine, fără un cuvânt. Ne-am făcut loc printre mașinile oprite în jurul nostru și am auzit, de câteva ori, dinăuntrul lor, lungi suspine ce sfârșeau probabil în îmbrățișări, pe care alarma nu le întrerupsese. Simțeam în aerul rece al acelei nopți de martie, un insuportabil miros de alcov, parfum sau sânge nu știu bine.

La vreo sută de pași depărtare, se făcuse un cerc larg de care ne-am apropiat cu teamă. Fusese un accident. O ghicisem după șoaptele oamenilor strânși, după depărtarea lor respectuoasă de ceva care se afla în centru și care abia când ne-am apropiat bine, am văzut că era un rănit. Se uitau cu toți la el, de la distanță, intimidați și niciunul nu cuteza să se apropie. Era un copil de 16 ani, care trecuse acolo cu bicicleta și fusese strivit de un automobil în plină goană, fără faruri.

Arabela și-a făcut loc între ei, și a pășit înainte, singură între atâția inși. O buclă din părul ei negru îi căzuse pe frunte și nu a avut nici grija de a o îndepărta, atât era de atentă și gravă. A îngenuncheat lângă rănit și l-a privit lung, fără să tresară. Și-a suflerat pe urmă mânecele, a căutat o batistă curată și a cerut apă. Cineva s-a grăbit să-i aducă, nu știu de unde, poate din [carburatorul](#) unei mașini.

A ridicat capul rănitului și i l-a proptit de genunchiul ei. Se vedea sub lumina farurilor o țeastă crăpată și o șuviță de păr însângerat. O femeie de lângă mine a țipat atunci isteric. Purta o rochie elegantă și boțită și se vedea după obraji ei aprinși și după respirația ei agitată, că accidentul o surprinsese în mijlocul unui spasm. Arabela a privit-o lung, sever, – o privire pe care n-aș fi suportat-o cred, dacă mi-ar fi fost îndreptată.

Nu mai era nimic de făcut. Văzusem din capul locului că băiatul trântit acolo pe pământul ud era mort. Din vechile mele amintiri medicale, atâta lucru mai știam. De altfel, sosiseră între timp agenții. Am luat-o pe Arabela de braț și am rupt-o de acolo. Am mers amândoi pe jos multă vreme, fără să ne vorbim și îi eram recunoscător ploii aceleia care cădea foșnitoare în jur, ajutându-ne să nu ne gândim la nimic și mai ales să nu ne gândim la noi. Mai încolo, departe, am dat peste un taxi rătăcit, care ne-a dus acasă în jumătate de ceas, timp în care Arabela a stat nemișcată într-un colț, absentă cu desăvârșire.

Dar când ne-am regăsit în camera noastră, s-a trântit îmbrăcată cum era pe pat și a plâns despletit, cu sughițuri, copilărește, plâns zguduit care trebuia să răscumpere totul, pentru iertarea acelei nopți.

-
1. [dans apaș](#) - un fel de dans foarte dramatic (mimând o ceartă violentă) apărut inițial la periferia societății pariziene, în lumea infractorilor și prostituatelor - "apași" era porecla bandelor de tineri gangsteri - și ajuns foarte la modă în prima jumătate a secolului XX.[^]
 2. *spicher* - (din eng. *speaker*) persoană care citește informațiile, comunicările (sursa: DEX Online)[^]

3. *diseur* - cântăreț de muzică ușoară (fr.) (sursa: DEX Online) [^](#)
4. *foburg* - suburbie - din fr. *faubourg* (sursa: DEX Online) [^](#)
5. *pederast* - homosexual [^](#)
6. *artişou* - probabil fr. *artichaut*, anghinare [^](#)
7. *invertit* - homosexual [^](#)
8. [Les Nouvelles Littéraires](#) - "Noutățile literare" (fr.) - jurnal literar și artistic francez publicat de *Larousse*. [^](#)
9. [Maestrii Cântăreți din Nürnberg](#) - operă comică a compozitorului german *Richard Wagner* . [^](#)
10. [Bois de Boulogne](#) - un foarte mare parc din Paris. [^](#)
11. *partouză* - sex în grup (fr. *partouse*) [^](#)

V

Despre întâmplarea aceasta n-a mai fost deloc vorba, de atunci, între noi. Câteva zile, ne-am ocolit unul pe altul și ne-am vorbit foarte puțin, despre altele, căutându-ne de lucru, ca să evităm a ne privi în ochi. Pe urmă, am uitat.

Astăzi, în amintire, violența Arabelei din acea seară, spaima ei, dezgustul de perversiune și de moarte, pe care l-a dus câteva zile într-un surâs ostenit, mi se pare, din depărtare, mai puțin pueril și purtând nu știu ce nimb de lumină, pe care atunci nu l-am înțeles, pentru că apropierea te împiedică să înțelegi atâtea lucruri.

Și totuși în aceste trăsături era probabil ceea ce mai târziu s-a numit de către critici „geniul“ ei. S-au scris atâtea articole despre Arabela, despre arta ei, despre emoția prezenței ei în scenă – și toate comentariile astea au trecut pe de lături. Eu însumi, care de la pian o urmăream cu toată stăpânirea mea posibilă, tresărind totuși la chemarea glasului ei, eram intrigat de misterul acelei emoții ca de misterul unei jucării, pe care tu ai inventat-o, dar care îți scapă și te depășește.

Cine ar fi spus în ziua în care ni s-a propus să facem un număr de *chansonete*¹ la acel cabaret-teatru din provincie, cine ar fi spus cât de departe ne va duce aventura asta mărunță? Nu eu în orice caz, pentru care propunerea era absurdă.

— O sută șaiszeci de franci pe seară, spunea Arabela, nu este o afacere care se găsește totdeauna.

— Nu, desigur. Dar când tu ești acrobată sau cel mult dansatoare, nu văd, dragă fată, cum ai să cânti, fie și pentru de o sută de ori 160 de franci.

A râs, mirată de logica mea. A ei era mai simplă. Ni se propusese să cântăm într-un cabaret de provincie. Să cântăm, nu să dansăm. Vom cânta prin urmare.

— Dragul meu, am făcut o viață întreagă ce mi s-a cerut să fac. Ce vreau eu, ce știu eu, ce pot eu – nu m-a întrebat nimeni. Și n-am stat să explic nimănui. Tu spui că oferta asta, care ne vine, este o confuzie. Se poate. Dar în primul rând este un contract și un contract nu se pierde: se semnează.

Nu era prima oară când cedam în fața Arabelei și a aventurii. În câteva zile, programul nostru era gata. Repetaserăm febril – eu la pian, Arabela plimbându-se prin casă după treburi – câteva cântece la modă, vreo două romane clasice și, pentru ca să ne măgulim publicul, o baladă auvergnată² veche, din regiunea unde

aveam să cântăm, baladă luată din confidențele muzicale ale domnului Pierre, patronul magazinului de sticlărie, excelent [bariton](#) și [clarinetist](#) în fanfara arondismentului. Vocea Arabelei mi se părea plăcută, dar numai atât și în niciun caz nu așteptam succesul stupid, strivitor, care avea să ne rețină o lună întregă la același teatru și pe urmă alte câteva luni, prin orașele mari din [Midi](#), porturi opulente sau stațiuni de sezon demodate.

Ce seri de sărbătoare, cu entuziasmul poate prea cordial al galeriei, care ne încuraja în gura mare, ca la un meci, dar cu momente de liniște înfiorată, când toată sala rămânea cu respirația tăiată pe ultimul acord al acelei balade din [Auvergne](#), pe care Arabela o cânta rar, cum ar fi depănat noaptea un ghem de mătase, urmărindu-i firul strălucitor, între degete.

Am simțit de atunci accentul personal de tristețe, care ezita în cântecul Arabelei și se zbătea să se elibereze de toate neîndemânările ei, de toate pozele și atitudinile ei de „artistă“ și fără să știu bine ce delicat filon de emoție regizam, m-am hotărât să încerc simplificarea numărului nostru și să-i găsec un program mai ordonat, decât acea pestriță adunare de melodii, de la început.

Cei care mai târziu au ascultat-o pe Arabela la Paris, în acea seară de la *Empire*, rămasă celebră în cronică music-hall-ului, nu vor ști niciodată prin câte avataruri trecuse numărul nostru, până a fi ajuns la acea imagine perfectă pe care pe urmă au popularizat-o revistele ilustrate. Totul, rochia Arabelei, coafura ei dreaptă și linsă, perdelele negre ce ne încadrau, ținuta mea la pian, ordinea melodiilor în program, brățara de argint, pe care Arabela o purta la încheietura mâinii stângi, brațele ei lungi lăsate leneș de-a lungul trupului cu mâinile împreunate ca două pasări pe genunchi, totul a fost cucerit lent, zi de zi, după nesfârșite corectări și dacă m-aș sili să-mi amintesc, poate aș izbuti să spun astăzi precis, de când și de unde datează fiecare detaliu al numărului nostru de music-hall, de la [Brest](#) sau de la [Nîmes](#), căci trecând astfel din oraș în oraș, simplificam cu fiecare nouă experiență, mișcarea noastră pe scenă și decorul în care ne prezentam.

Lucrul cel mai dificil a fost să-i descopăr Arabelei un loc în scenă, căci, deși calmă și cu desăvârșire lipsită de trac, era complet incapabilă să-și găsească o ținută naturală în timp ce cânta. Nu știa ce să facă cu mâinile, nu știa cum să facă doi pași, nu știa de ce să se proptească. I-am schimbat în nenumărate rânduri locul, când lângă mine în picioare, așa încât să pară că urmărește, peste umărul meu, notele, când la dreapta în primul plan al scenei, rezemată de o etajeră scundă, când în sfârșit în stânga, ușor înclinată pe coada pianului.

N-a mers în niciun fel și a fost un adevărat triumf în ziua în care, la o repetiție, i-am strigat exasperat să se urce pe pian. S-a așezat foarte comod ca într-un fotoliu,

și dintr-o dată și-a regăsit siguranța de sine, căci bine instalată pe pian, picior peste picior și cu mâinile unite calm pe genunchi, amintea vechea ei ținută din leagănul de mătase, suspendat pe vremuri la circ și își recăpăta acel zâmbet de melancolie și indiferență, care o luminase cald din prima seară a cunoașterii noastre.

Nu, nu știu de unde anume venea vibrația intimă a cântecului ei, frumusețea limpede și totuși aburită pe alocuri a melodiilor acelora. Ascult și astăzi, uneori, la patefon unele discuri pe care le-am înregistrat atunci (din fericire atât de puține și-atât de greu de găsit) și mă întreb ce cheie îmi scapă pentru deschiderea misterului ăstuia, la care am luat totuși parte și care s-a petrecut sub ochii mei. Avea o voce mică, fără modulații, monotonă adesea, cu ușoare nuanțe false, dar de la primele sunete, părea să dea de o parte nu știu ce grele draperii, descoperind o fereastră largă spre vis.

Cânta cu aplicație și cu stângăcie în același timp, ca un începător care dibuiește la pian o melodie, surprins el însuși la auzul ei și aerul acesta de nehotărâre, de ezitare, l-a păstrat și mai târziu, atunci când succesul i-ar fi dat dreptul să fie cu totul sigură de ea. Dar era cu desăvârșire lipsită de vervă și incapabilă de gesturi sau surâsuri ingenuie, cântând orice – o baladă sau un [cuplet](#) – cu același glas egal și silitor de copil trist.

Nu cred să-i fi surprins vreodată momente de cabotinaj sau măcar de orgoliu, căci avea conștiința că face o muncă nici mai bună, nici mai proastă decât alta și dacă în loc să cânte, ar fi trebuit să coasă sau să brodeze, sunt sigur că ar fi pus în asta aceeași bună credință și simplitate. Era aici o socoteală onestă și curată, care nu avea nimic de a face cu „arta“ și dacă într-adevăr cântecul Arabelei era emoționant, asta nu venea nici din știința ei de a cânta, nici din vocea ei modestă, ci de altundeva, din oboseala ei intimă, din melancolia ei depărtată, ce arunca, și în viață, peste lucrurile ei, peste amintirile ei, un văl de lumină scăzută.

Într-o zi, era înainte de întoarcerea noastră la Paris și de debutul *Empire*, aducându-mi aminte de o vacanță pe care o petrecusem mai de mult, cu ani în urmă, pe vremea mea de studenție, într-un sat din Alpi, unde cunoscusem și iubisem o singură noapte o tânără fată, care de atunci a dispărut cu desăvârșire, aducându-mi aminte de acele timpuri, am rugat-o pe Arabela să-mi cânte câteva versuri dintr-un cântec de joc de atunci.

*Il courre, il courre le furet,*³

Le furet des bois jolis

Il a passé par ici

Il a passé par là bas

Il repassera par là...

Nu știam, rugând-o acest lucru, că descopeream la întâmplare cea mai frumoasă piesă a programului nostru, singura la drept vorbind căreia aveam să-i datorăm peste puțin celebritatea, melodie care avea să circule un an întreg prin metropolele Europei, cântată la patefon, la radio, în jaz, în orchestre vieneze sau fluierată noaptea pe străzile deșarte, de un trecător întârziat, cântec care la început uluise prin simplitatea lui (căci era cel puțin îndrăzneț să prezinți într-un teatru mare, de pe o scenă celebră, o melodie pe care o urlau copii la școală, în recreații) dar tocmai această ingenuitate trebuia să placă și să creeze, după exemplul ei, o întreagă modă. A fost dintr-o dată reînvierea valsului, a romanțelor de la 1900, a tablourilor lui [Toulouse-Lautrec](#) sau [Vuillard](#), a rochiilor lungi și a pălăriilor tricorn, toate readuse în gustul timpului, cu oarecare înduioșare pentru acei ani dinaintea războiului, fericiți și sentimentali.

Din tot norocul și gloria carierei noastre, eu nu am a revendica pentru mine, decât faptul că am simțit poezia posibilă a unui program de cântece demodate și că în timp ce amicii noștri ne îndemneau să facem un recital de muzică modernă, iar Arabela înclina pentru unul de șansonete noi, eu am stăruit să ne oprim exclusiv la câteva melodii ieșite din uz, de la 1900 la 1920, știind că o romanță de acum zece ani, reînviată, trebuie să aibă asupra uneia recente, superioritatea nostalgiei și a ușorului ridicol ce acoperă toate emoțiile noastre mărunte din trecut.

Am dezgropat atunci din uitarea generațiilor mondene un întreg repertoriu de romane, pe care altădată se va fi plâns sau dansat și le-am readus în actualitate, fără niciun fel de ironie pentru prostul lor gust, cântându-le dimpotrivă cu sinceritatea ce le va fi încălzit pe vremuri, în zilele lor de glorie. Am cules de pretutindeni romane demodate, din Anglia, din Germania, din Franța, dinaintea războiului sau imediat după război și am făcut pe urmă o selecție, în care gustul Arabelei era hotărâtor, pentru că ea cel puțin nu judeca pe criterii estetice, ci pe simpla ei înțelegere de fată bună, care, când a auzit la atelier un „cântec frumos“ îl copia pe un petec de hârtie și pe urmă, seara, dacă e tristă și are chef de plâns, îl cântă.

Poate că și astăzi se mai fredonează *Adelaide's Dream* sau *When the Red Bill*, amândouă descoperite de noi, într-un vraf de note muzicale, în podul unui anticar, unul de la 1890, celălalt de pe la 1910 și lansate pe urmă într-un bar parizian pentru anglo-saxoni, unde Arabela cânta cu sinceră compasiune visul acelei Adelaide de la sfârșitul veacului. Mai târziu, când ne-am dus pentru prima oară la Londra, precedați de ecourile unui succes ce devenea european, mai mult din cauza formulei ciudate a concertului nostru, decât pentru calitatea lui, mai târziu, zic, a

trebuit să construim un întreg program englezesc (o, comicele, înduioșătoarele seri de cabaret londonez, când toată lumea din sală îngâna după Arabela acel pueril *Venetian Moon*, romanță defunctă de la 1920...) ceea ce ne-a silit pe urmă, în turneu, să pregătim pentru fiecare capitală un program special, făcând adevărate incursiuni de folclor în domeniul tangourilor și al valsurilor de demult. Nu devenisem și eu sentimental pe vremea în care Arabela repeta în așteptarea debutului nostru la Viena, *Wien, du Stadt meiner Träume*⁴, cântându-l cu un teribil accent străin și cu o nesfârșită nostalgie, deși nu-i pricepea decât pe jumătate cuvintele?

Eram cu adevărat „în culmea gloriei“ și revistele ilustrate de teatru începeau să publice, la rubrica curiozităților, cifra câștigurilor noastre serale sau a scrisorilor de amor anonime, venite în fiecare dimineață pentru Arabela.

„*Arabela and partner*“! Afișe albastre, albe, roșii, verzi, populau continentul și se răspândeau pe harta Europei, asemeni unor stegulețe multicolore indicând itinerariul unei victorii – și ne agitau numele departe, pe placardele teatrelor, pe ferestrele tramvaielor, pe cutiile țigărilor de lux.

Îmi plăcea mult imaginea noastră pe întâia pagină a programelor, Arabela în primul plan, desemnată într-un albastru crud – culoare ce o prindea de minune – eu, ascuns în perspectivă mai departe, la pian, în câteva linii negre, care îmi umbreau fața și mă păstrau anonim.

„*Arabela and partner*“ mi se părea că are exact dramul de mister necesar unui titlu de cabaret și în plus, fără să mă ascund de nimeni, căci nu gândeam să revin vreodată la ce fusesem, eram mulțumit să fiu astfel scutit de curiozitatea celor care mă cunoscuseră pe vremuri.

Rămâneam pe afișe un simplu „partener“, ceea ce îndepărta de mine luminile și gazetele. În mine însumi, fără să cutez a mi-o mărturisi sincer, eram mai ales fericit de faptul că nu se va afla nimic la București.

De câteva ori, fusesem pe punctul de a primi un angajament în țară și când jucam la Viena sau la Budapesta, telegramele de oferte din București ne căutau prin toate hotelurile, ceea ce îmi făcea refuzul mai dificil, căci mi-era greu să-i spun Arabelei că nu pot juca acolo, din cauza unei femei, de care nu voiam să fiu văzut. Era o copilărie – și o știam prea bine.

Când am turnat filmul nostru la [Paramount](#), a fost un adevărat calvar lupta mea cu regizorul, care ținea morțiș să ne lumineze egal, pe Arabela și pe mine, sub aceleași lumini albe. Am cheltuit toată priceperea și îndârjirea mea pentru a-i

dovedi că, pentru puritatea cântecului, pentru simplitatea imaginii, eu trebuia să rămân în umbră, simplă siluetă neagră, luminată rar, pentru jocul mâinilor pe clape și pierzându-se pe urmă din nou, în cadrul draperiilor. Nu rămânea pe pânză decât un cerc alb, pentru Arabela, prea indiferentă la tot ce se întâmpla, ca să se tulbure de armata reflectoarelor îndreptate asupra ei.

Adevărul este că mă înspăimânta gândul că acel scurt film avea să treacă inevitabil la București și mi se părea trivial spectacolul în fața unor săli pline cu oameni cunoscuți, îngrozit mai ales la amintirea Mariei, care – mare iubitoare de cinematograf – m-ar fi privit dintr-un fotoliu, cu nedumerire, ascultând desigur comentariul superior al lui Andrei, aplecat spre ea, ca să-i șoptească neglijent: „ți-am spus eu că n-are să se aleagă niciodată nimic de Ștefan Valeriu ăsta“.

Din asemenea trucuri se fac probabil capodoperele, căci premiera filmului nostru a fost primită cu o avalanșă de elogii și comentarii, toți criticii explicând cu competență și cu termeni tehnici, pe care nu-i cunoșteam, valoarea luminii și a umbrei în scurta noastră peliculă. Poate că aveau dreptate, dar mi-era greu să iau în serios toate aceste adevăruri estetice, știind că ele nu ascundeau decât o foarte ușoară istorie de amor, în care Dumnezeu e martor, nimic nu fusese premeditat.

Ceea ce nu mă împiedica să mă duc uneori, în serile libere, la un cinematograf de cartier, unde se dădea filmul nostru, ca să o privesc și să o ascult pe Arabela, simplă și emoționantă pe pânză, cum era pe scenă sau acasă, cu surâsul ei aburit, ca un sărut.

-
1. *chansonette* - șansonetă (fr.), scurtă compoziție muzicală pentru voce, proprie muzicii franceze, de origine populară, cu conținut sentimental sau glumeț, uneori frivol (sursa: DEX Online)[^]
 2. *auvergnată* - din regiunea [Auvergne](#); fiind o baladă auvergnată veche, versurile erau probabil în dialectul [auvergnat](#), un dialect al limbii [occitane](#) (provensale).[^]
 3. *Il courre, il courre le furet / Le furet des bois jolis / Il est passé par ici / Il est passé par là bas / Il repassera par là...* - Fuge, fuge dihorul / Dihorul din pădurea frumoasă / El trecut pe aici / El a trecut pe-acolo jos / El va trece iar pe-acolo.. - cântecel copilăresc cântat la jocul "furet" (fr.)[^]
 4. *Wien, du Stadt meiner Träume* - Viena, tu, oraș al visurilor mele (germ.)[^]

VI

Nu aş putea spune precis când anume s-a întâmplat micul incident care urmează. Atunci nu i-am dat nicio importanță și nici astăzi nu sunt cu desăvârșire convins că ar fi avut vreo legătură cu despărțirea noastră de mai târziu.

Vorbeam într-o zi despre foștii ei tovarăși de circ. Vorbeam cu suficientă nepăsare, ca să nu rămână loc pentru regrete. Atunci, Arabela mi-a spus brusc, ca și cum abia în acel moment și-ar fi adus aminte de asta:

— Știi că Dik mi-a fost bărbat?

Nu știam desigur și nici nu bănuisem. Dik, insul acela, fără vârstă, spân și alcoolic? Destăinuirea era mai mult comică, decât supărătoare.

— De ce îmi spui asta, abia acum?

— Știu eu?... așa, pentru că s-a nimerit.

— Ești un fenomen, Arabela. Un fenomen. Trăim împreună de atâta vreme, îmi povestești despre câte în lună și în soare, flectăm zilnic ceasuri întregi despre ce a fost și ce n-a fost – și tu abia acum te trezești să-mi spui un lucru, care oricum era mai însemnat decât altele multe.

— Așa sunt eu, Ștefan. Uitucă.

Am tăcut câteva clipe, dezarmat la simplitatea răspunsului – și pe urmă am izbucnit cu oarecare violență.

— Și, de ce tocmai Dik? Din toți patru, de ce tocmai el?

— Pentru că era mai simplu cu el. Înțelegi? E foarte greu să trăiești, cum trăiam eu, cu patru bărbați ca într-o singură familie. Măritată cu unul, ceilalți trei trebuiau să rămână liniștiți, deoparte. Într-o istorie ca asta, lucrul cel mai important este că nu ai de a face cu amoruri și complicații. Și cu Dik cel puțin, nu putea fi vorba de amor – nu-i așa?

Mi-am adus aminte atunci de privirea pe care i-o surprinsesem în seara de la *Medrano*, lui Beb, în cabină, și m-am întrebat deodată dacă nu cumva plecarea Arabelei dintre ei nu fusese mai gravă decât o crezusem și dacă în urmă nu lăsase amintiri mai adânci decât ale unui pact între cabotini. Băiatul acela, Beb, poate că

ar fi avut de spus unele lucruri.

Mai târziu, nu mult mai târziu, am regăsit într-un turneu, la un teatru cabaret din susul Germaniei, urmele foștilor ei amici și trebuie să recunosc că cel care a tresărit am fost eu, nu ea. Ne precedaseră în program cu două săptămâni și acum erau duși mai departe, nu se știa unde. Le-am găsit numele și fotografia în colecția ziarelor locale, la rubrica teatrală și am aflat de acolo că numărul lor avusese oarecare succes. Făcuseră desigur progrese, de când nu-i mai văzuserăm noi și fără să ajungă în primul rând al vedetelor, făceau o figură onestă în program, în partea primă a spectacolului, până la intrarea în scenă a numărului principal. Le-am privit cu multă curiozitate pozele și am băgat de seamă că își simplificaseră mult aparatele, atitudinile, culorile.

— Într-o zi, băieții ăștia au să izbutească lucruri frumoase, am reflectat eu.

— Poate, a răspuns Arabela, fără să mă aprobe sau să mă contrazică. Se vedea bine că într-un fel sau altul, îi era tot una.

Am continuat, cu îndărătnicie:

— Le lipsește un singur lucru. Le lipsești tu. Acolo sus, în leagănul de mătase, nefăcând nimic, ostenindu-te doar să-ți porți zâmbetul, tu erai poezia trapezelor lor. Erai floarea lor inutilă. Un regizor de geniu n-ar ști poate să găsească un detaliu de valoare egală.

Spuneam asta, ca s-o necăjesc, sau ca s-o încerc sau pur și simplu ca să-mi exersez vechiul meu instinct de răutate. Dar aveam cu siguranță dreptate și privind acele poze, îmi dădeam seama că trapezelor lor albe le lipsea imaginea unei femei, cum i-ar lipsi unui inel, piatra.

Arabela m-a ascultat amuzată până am sfârșit și pe urmă m-a luat de braț și m-a sărutat, cu aerul de a-mi spune muștrătoare: „și acum să fim serioși și să lăsăm prostiile“.

De ce îmi amintesc despre toate aceste nimicuri acum, nu știu bine. Încerc să le adun din amintire, ca să-mi trec vremea, cum aș sta bunăoară să reconstitui o partidă de șah, după ce am terminat-o.

Mai probabil este că ele n-au avut nicio legătură cu ce s-a întâmplat mai târziu și că spre despărțire nu ne-au dus aceste ușoare incidente, ci altceva, mai simplu și mai inexplicabil în același timp. Altceva care semăna uimitor cu începutul iubirii noastre și care s-ar fi chemat „aventură“, dacă vorba asta i s-ar fi potrivit capului

de copil al Arabelei.

Au trecut pe lângă noi foarte multe lucruri de mirare și le-am lăsat să treacă, iubindu-ne în ultima zi, ca în prima zi cu aceeași voluptate domoală, în care totul era cunoscut, ca gustul etern al pâinii. Asta putea să țină un an, doi, zece... Și putea să se termine oricând.

Despărțirea! A fost la fel de simplă și gândindu-mă cu foarte multă sinceritate, mai important mi s-ar părea să vorbesc despre mantoul verde al Arabelei din prima noastră iarnă, sau despre rochia ei neagră cu guler galben (rochie care o înălța mult și o făcea mângâietor de palidă) decât despre această despărțire.

Era la [Geneva](#), la începutul lui septembrie. Veniserăm acolo să deschidem în sala [cazinoului](#), sezonul teatral, în timp ce la două sute de pași depărtare, la *Societatea Națiunilor*¹, [Aristide Briand](#) îl deschidea pe cel diplomatic. Toamnă pasionată, în care se discuta pentru prima oară, proiectul *Statelor Unite Europene*², într-o atmosferă puerilă de sărbătoare, la care nu exagerez spunând că prezența Arabelei contribuia foarte mult, căci era de rigoare ca miniștrii străini să se întâlnească seara la 9, în loji, la concertul nostru.

Diminețile strălucitoare pe lac, rochiile albe fluturătoare pe cheiul *Wilson*, asaltul ziariștilor în fața hotelului *des Bergues*, cursa fotografiilor pe stradă, după instantanee și oameni celebri... Era idilic și odihnitor ca într-o operetă.

Într-o zi, pe chei, ne-a strigat cineva din urmă, un bărbat tânăr, care tocmai sărise dintr-un tramvai în trecere. Eram pe malul lacului și urmăream distrați un joc de *waterpolo*³, între câteva tinere englezoaice. Arabela râdea copilărește cu tot obrazul în soare.

Ne-am întors surprinși și în primul moment nici ea nu l-a recunoscut pe Beb, care ne strigase și se oprise lângă noi, stânjenit de entuziasmul prea mare al revederii.

— Uite, Beb, a spus Arabela, fără să ridice glasul. Te-ai schimbat, Beb: te-ai făcut frumos. Dar tot îți lipsește un nasture la vestă. Să ți-l coși deseară, m-ai auzit? să ți-l coși.

Beb se schimbase într-adevăr. Mai puțin palid decât îl cunoscusem, mai înalt parcă, mai sportiv. Purta un costum de vară gri și, în soarele acela alb de septembrie, avea ceva exagerat de juvenil în surpriza și emoția lui.

Ne-a explicat în câteva cuvinte că se afla la Geneva pentru numai o zi, în trecere. Trebuia să plece în aceeași seară spre *Montreux*, unde îl așteptau Sam și Jef: un

angajament excelent.

— Dik? a întrebat Arabela.

— L-am pierdut acum patru luni la Alger și n-am mai dat de el de atunci.

— Și voi?

— Bine. Succese, bani. Dacă ai ști, Arabela ce bine ne-a mers. Eu îți spuneam de mult că ne așteaptă lucruri mari. Ții minte, atunci când ai plecat.

Vorbea animat, repede, ținându-și mâinile în buzunar, ca să nu gesticuleze și mergea înaintea noastră cu jumătate de pas, ca să o poată privi pe Arabela în ochi. Era tulburat ca un licean și asta mi-a făcut atâta plăcere, încât nu m-am putut opri să-l întreb, cu simpatie, ca pe un camarad.

— Spune drept, Beb, o mai iubești pe Arabela?

A răspuns imediat, scurt cu oarecare ridicare semeață a capului, dar cu bună voie.

— Da.

— Vorbiți prostii amândoi, ne-a certat Arabela. Mai bine mergem să mâncăm.

Pe seară, Beb a plecat cu trenul spre Montreux, iar la 9 noi ne-am dus ca de obicei la spectacol. Mi-am pus fracul, cu foarte mult calm. Cine vorbește de presentimente, spune prostii. O priveam de la pian pe Arabela și îmi spuneam, ca în fiecare seară, că nu e frumoasă și că nu știe să cânte, dar îi urmăream cu aceeași nedumerire și cu aceeași profundă liniște, glasul ei umed, care dezlega în mine atâtea melancolii, de parcă ar fi umblat cu zece degete subțiri printre amintiri și uitări.

Ne-am dus pe urmă târziu, după teatru, în jos pe chei. Bătea dinspre munți un vânt rece, fără anotimp cert, prea repede pentru o noapte de vară, prea amical pentru una de toamnă.

— Trebuie să fie bine acum sus la noi, a spus Arabela, rezemată de parapet cu fața spre lac, strângându-se tare de brațul meu.

Am urcat scările hotelului rar, întârziindu-ne înadins pașii, pentru că știam ce noapte bună ne aștepta și într-adevăr ne-am iubit atunci, fără grabă, atenți, încrezători în ceasul acelei îmbrățișări și ascultând cum sporeau în jurul nostru, în umbră, cercuri mari de tăcere. Cred că dacă între trupurile noastre, rămăsese

cumva până atunci cea mai ușoară dintre neînțelegeri, noaptea aceea a consumat totul. În întuneric, surâsul Arabelei era cald, ca un mic animal somnoros.

De aceea, poate, dimineața, n-am tresărit când așteptând-o în hol și zăbind-o coborând scările spre mine, Arabela mi-a făcut de departe semn să mă apropii și m-a întrebat firesc, cum m-ar fi întrebat cât e ceasul:

— Ce ai spune, Ștefan, dacă aș pleca după Beb?

— Știu eu, fată dragă? Cred că o să fie greu cu teatrul de aici. Avem contract.

— Aș aranja eu.

— Bine. Atunci să încercăm.

După masă am condus-o la gară. Își luase o valiză mică de mână, una singură. Restul trebuia s-o urmeze.

Am vorbit despre câteva nimicuri până la venirea trenului. Ne-am strâns mâna, fără nimic eroic în gestul ăsta, cu o nesfârșită bună înțelegere.

— Dacă se face frig, Ștefan, să-ți pui seara paltonul. Mai ales spre lac, e răcoare.

Era 5, spre seară. M-am dus pe jos în oraș și în drum mi-am cumpărat ziarele, să văd ce se întâmplase dimineața la *Societatea Națiunilor*. Fuseseră dezbateri încordate.

-
1. *Societatea Națiunilor* - în engleză [*League of Nations*](#), în franceză [*Société des Nations*](#), era o organizație intențională interbelică asemănătoare cu ONU de azi, creată după primul război mondial în scopul menținerii păcii.[^]
 2. [*proiectul Statelor Unite Europene*](#) - proiect de unire (federalizare) a Europei, propus în 1929 la *Societatea Națiunilor* de [*Aristide Briand*](#), prim-ministrul francez.[^]
 3. [*waterpolo*](#) - polo pe apă - joc sportiv de echipă în care jucătorii, deplasându-se înnot într-un bazin, trebuie să marcheze goluri prin aruncarea mingii cu mâna în poarta adversarilor. (sursa: DEX Online).[^]

Despre această ediție electronică

Această carte electronică provine de la biblioteca digitală [Wikisource](#)^[1]. Această bibliotecă digitală multilingvă este construită de voluntari cu scopul de a pune la dispoziție o colecție de publicații de orice fel: romane, poeme, reviste, scrisori...

Distribuim cărțile noastre pe gratis, începând cu lucrări care nu sunt protejate de drepturi de autor sau sunt publicate sub o licență liberă - sub termenii [Creative Commons Attribution-ShareAlike 3.0 Unported](#)^[2] sau, dacă doriți termenii [GNU FDL](#)^[3].

Wikisource este în căutare constantă de noi membri. În timpul realizării acestei cărți, este posibil să fi făcut greșeli. Le puteți raporta la [această pagină](#)^[4].

Următorii utilizatori au contribuit la această carte: *Bogdan, a reader*

În completarea textului preluat de la Wikisource, ediția aceasta a fost îngrijită, adăugându-i-se copertă, note de subsol și link-uri, și convertită în diverse formate de către *a reader*.

-
1. [↑ http://ro.wikisource.org](http://ro.wikisource.org)
 2. [↑ http://www.creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0](http://www.creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0)
 3. [↑ http://www.gnu.org/copyleft/fdl.html](http://www.gnu.org/copyleft/fdl.html)
 4. [↑ http://ro.wikisource.org/wiki/Wikisource:Scriptoriu](http://ro.wikisource.org/wiki/Wikisource:Scriptoriu)

Cuprins

Femei	2
Renée, Marthe, Odette	3
I	4
II	7
III	10
IV	20
V	26
VI	39
Emilia	42
I	43
II	47
III	51
IV	56
Maria	59
I	60
II	66
III	70
IV	73
V	77
VI	81
Arabela	84
I	85
II	94
III	98
IV	103
V	110
VI	116
Despre această ediție electronică	121